

7 FUAIMREAGAN GUN BHEUM¹¹¹³

7.1 Fuaimreag /a/

7.1.1 Alafonan

Tha na h-alafonan de /a/ gun bheum coltach riutha sin a gheibhear san fhuaimreig le beum ; 's e sin gun cluinnear sa chumantas [a], [ǎ], [ǎ̃] ann an co-thadhal ri /L/, /N no /R/ agus [a], [a] ann an suidhichidhean eile. Eisimpleirean : ann an co-thadhal ri /L/, /N no /R/ : [aʃaʎʎ] (/as'αL/) *aiseal* ainr., [k^hɔhɪnαʎ] (/k^hɔhinαL/) *coitheanal* ainr., [k^hɔrʎak] (/k^hɔRαk/) *corrak* ainr., [k^hɔrʎan] (/k^hɔRαn/) *corrann* ainr., [fɛǎ̃nʎǎk] (/fǎ̃Nαk/) *feannag* ainr., [a'ç^earʎ] (/αX'αR/) *aithghearr* br., [rʎũnʎǎk] (/RũNαk/) *rionnag* ainr. ; suidhichidhean eile : [aʎⁱpan] (/αʎⁱp^han/) *Ailpean* ainr. dil., [ɛ̃naʎⁱ] (/ɛ̃naʎⁱ/) *anail* ainr., [ɔɔpan] (pON'αn) *boinnean* ainr. ('A DROP'), [k^havak^j] (/k^havak'/) *cabhaig* ainr., [k^hǎ̃iʎar] (/k^hǎ̃iʎL'ar/) *cainnlear* ainr., [d̥ũ^hʎⁱd̥an] (/tũ^h:Ntan/) *daondan* cgr. ; bheirear an aire cuideachd don chlaonan ann an [d̥^hə ɐ 'nʎⁱɔ:ʎⁱ] *dath an òir*.

Tha alafon cùlaibh le tomhas math de chruinne [ɔ̃] ri chluinntinn ro /N/ san riochd gun bheum [ɔ̃nʎ] /ǎN/ de /[ɛ̃u₁N/ ann cgr.

7.1.2 Co-fhuaimneachd Fhuaimreag

Ann an cuid de dh'fhaclan ann an suidheachadh an dèidh hiatais no /h/, cluinnear alafonan de /a/ gun bheum an àite alafonan de /ɔ/ ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag. Eisimpleirean : [a.a] (/a.a/) *adha* ainr., [k^ha.a] (/k^ha.a/) *cadha* ainr., [d̥a.ak] (/ta.ak/) *dàthadh* agr. ('SINGEING'), [fa^hǎ̃.a.ɔn] (/f[ar'α₁.αN'/) *fairchinn* agr., bt. 'faireachdainn', [fua.aʎ] (/f[ua₁.αL/) *fuaghal* agr., [g̥ra.a^h] (/kra.a/) *gradha* agr., bt. 'ràdh' 'SAYING', [rʎa.aʎ]

(/Ra.at/) *rathad* ainr., [s̥raḥq̥] (/straha/) *sratha* gin. de [s̥ra^h] *srath* ainr. Ach tha na fuaimreagan seo buailteach air a bhith gu math caochlaideach, a’ sìneadh bho [a] no [q] (’s e sin alafonan de /a/) aig an aon cheann agus [ɐ] no [ɜ] (is iad nan alafonan de /ɤ/) aig a’ cheann eile, agus a thaobh cuid de dh’fhuaimneachaidhean¹¹¹⁴ bhithinn teagmhach a thaobh dè am fòineimeachadh a b’ fheàrr a fhreagradh am fuaim a chualas.

7.1.3 Co-roinn

Gheibhear /a/ gun bheum sa h-uile suidheachadh a dh’fhaodadh a bhith ann a thaobh co-thadhail ri consain : eadar consain phalataichte, ro chonsan palataichte, a’ leantainn consan palataichte, ro chonsan neo-phalataichte, a’ leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte.

7.1.4 Eachdraidh /a/ gun bheum

Gheibhear /a/ gun bheum mar a leanas :

7.1.4.1 A’ co-fhreagairt ri SG, MG á :

- (i) san iar-leasachan mheanbhanach /-an/ *-an*, seann **-án** (faic Ó Dochartaigh 1987 : 35-8 airson geàrr-chunntais air cinneachadh eachdraidheil) : /amɣtan/ *amadan* ainr., SG **ammatán** (DIL s.v.) ; /aran/ *aran* ainr., MG **arán** (DIL s.v.) ; /pekan/ *beagan* ainr., MG **becán** (DIL s.v.) ; /k^hu:lən/ *caolan* ainr. (‘GUT’) MG **cáelán** (DIL s.v.) ; /f̥[uɣ]ran/ *fuaran* ainr., MG **úarán** (DIL s.v.), gin. /f̥[uɣ]ran/ *fuaran* agus /f̥[uɣ]ran’/ *fuarain* ; /L’i:r’an/ *lirean* ainr. (‘WATER-WEED, ALGA’) ; /skatan/ *sgadan* ainr. (*Clupea harengus*) MG **scatán** (DIL s.v.) ; /sLukan/ *slugan* ainr. (‘GULLET’).
- (ii) san iar-leasachan /-al’/ *-ail* ann an ainmearan gnìomhaireach, seann **-áil** : /k^hũmal’/ *cumail*, MG **congbáil** (DIL s.v.) ; /fa:kal’/ *fàgail*, SG **fácbáil** (DIL s.v.) ; /ka.al’/

¹¹¹³ unstressed vowels

¹¹¹⁴ pronunciations

gabhail, SG cusp. tabh. sg. **gabáil** (DIL s.v. ‘gabál’), cuideachd /ka.ɑL^hɔx/ *gabhaltach* br. (‘INFECTIOUS’).

- (iii) eile : /ǰu₁ran/ *amhran* ainr., bt. ‘òran’ MG **amrán** (DIL s.v.); /ǰndl’/ *anail* ainr., SG cusp. tabh. sg. **anáil** (DIL s.v. ‘anál’); /k^hʒ:L^hɑ/ *còmhla* cgr. (‘TOGETHER’), am beachd MacBain bho ‘com’ + ‘làmh’ (MacBain s.v.); /ʁ¹xʒ:Larix’/ *a’ Chòmhlaraich* (ainm-àite a bhuineas do dhà thaigh air an togail an còmhdhail a chèile¹¹¹⁵) dh’fhaodadh bho MG **com-** + **láthrach** (faic DIL s.v. ‘láthrach’; cuideachd cf. MG ‘comláthar’ ‘accomplice’: DIL s.v.); /k^h[ou₁mpa₁ɔx/ *companach* ainr., NGT **compánach** (DIL s.v. ‘compánach’); /k^hʒ:Rɑ/ *còmhradh* ainr., MG **comrád** (DIL s.v.); /ǰiɑ₁L^hɑ/ *èa(th)ladh* agus /ǰiɑ₁L^hɑ/ *fèa(th)ladh* agr. (‘CREEPING, STEALING’) SG **élád, -ód, -úd** (DIL s.v. ‘élúd’); /ɛSLɑN¹t^h/ *easlaint* ainr., MG **esláinte** (DIL s.v.); /ɛs¹ɣmpl¹ar’/ *eisimpleir* ainr., MG **eisim(p)láir** (DIL s.v.); /fataLɔx/ *fadalach* br. (‘LATE (IN COMING)’) NGT **faddálach** ‘lingering, long drawn out’ (DIL s.v.); /faLɑN¹/ *fallain* br., MG **follán, fallán** (DIL s.v.); /f ɛnat’/ *fanaid* agr., MG **fonámat, fanámat** (DIL s.v. ‘fonámat’); /k¹ɛran/ *gearan* agr., MG **gerán** (DIL s.v.); /ǰiɑ₁vɑɣ’/ *iomhaigh* ainr., MG **ímáig** (DIL s.v.); /ǰimi₁ra/, /ǰim₁ra/ *iomradh* ainr., (‘MENTION’) SG **imrádud** (DIL s.v.); /s¹ǰɛnɛ₁vɑr’/ *seanmhair* ainr., MG **senmáthair** (DIL s.v.); /ǰiɑ₁vɑsɔx/ *uamhasach* br., bt. ‘uabhasach’ MG **úathbásach** (DIL s.v.).

7.1.4.2 A’ co-fhreagairt ri seann **ó, o** :

- (i) san iar-leasachan /-ak/ -ag, seann **-óc** (faic Ó Dochartaigh 1987 : 39-44 airson gearr-chunntais air cinneachadh eachdraidheil): /k^hǰɛnɛ₁pak/ *canbag* ainr. (‘AN ARMLOCK’); /k^hul¹ak/ *cuileag* ainr., cf. MG **cuil**, NGT **cuileóg** (DIL s.vv.); /tuL¹ak/ *duilleag* ainr., cf. MG **duille**, NGT **duilleóg** (DIL s.vv.); /ɛ:r¹ak/ *èireag* ainr. (‘BREEZE, ZEPHYR’) bho B **air**; /fɛtak/ *feadag* ainr., cf. NGE ‘feadó’ (Dinneen s.v.);

¹¹¹⁵ contiguously

/f̥iɑ₁sak/ *feusag* ainr., MG **fésóc** (DIL s.v.); /nɣ^ha.akɣn/ *na Tathagan* alt + ainr. iol. (ainm tuathanais ‘TAAGAN’) *cf.* dh’fhaodadh SL **taði**.

- (ii) sna h-iar-leasachain chumanta /-ar/ *-(e)ar* agus /-ar’/ *-air, -eir*, seann **-óir** (mar ainmearan obraiche¹¹¹⁶): eisimpleirean: /p̥iɣɣ₁L^har’ɣn/ *bualtairean* iol. (‘canachan a’ falbh nan leum’ ‘LEAPING PORPOISES’); /k^hʔi₁L’ar/ *cainnlear*, bt. ‘coinnleir’, NGT **cainleóir** (DIL s.v. ‘caindleóir’); /k^hruɣ^har/ *Cruithear* ainr. dil., MG **cruthaigtheóir** (DIL s.v.); /fi:l’ar’/ *fidhleir*; /m̥i₁L’ar/ *muillear*, MG **muilleóir** (DIL s.v.); /s̥ɣi₁t’ar/ *saighdear*, MG **saigteóir** (DIL s.v.); /p^hi:par’ɣ/ *piobaire*, NGT **piobaire** (DIL s.v. ‘pípaire’); /s̥j̥o:L^har’/ *seòltair*, bt. ‘seòladair’ (le call na ciad fhuaimreig eachdraidheil gun bheum tro shioncoip¹¹¹⁷, *cf.* S. Watson 1986 : 58 §32), *cf.* NGT ‘seóltóracht’ ‘sailing’ (DIL s.v.); /sp̥iɑLɣtar’/ *spealadair* (‘A SCYTHER’) NGT **sbealadóir** (DIL s.v. ‘speladóir’).
- (iii) eile: /ɑ:x’ɑ/ *àicheadh* agr., (‘DENYING’) MG **aithcheó** (DIL s.v. ‘aithcheó(d)’); /k^hu:xLɑ/ *caochladh* ainr. (‘DIFFERENT THING(S)’) SG **coimchlud** ‘change, alternation’ (DIL s.v. ‘coímchloud’); /tɔxar’/ *dochair* br. (‘WRONG’) *cf.* SG **dochor** ainr. ‘disadvantage, hurt’ (DIL s.v.), ach tha Fraser 1926b : 209 a’ comharrachadh, seach gur e /ɑ/ a gheibhear san lide gun bheum ann an /tɔxar’/, gum feum e a bhith gun robh an fhuaimreag seo gu tùsail fada, agus mar sin tha e a’ bunachadh /tɔxar’/ ann an an *do* + *cóir*; /es’ɣmal’/ *eisimeil* ainr., SG **esimol, esimul** ‘service, respect, favour (?)’ (DIL s.v. ‘eisimal’); /f̥ɔ.ar’/ *fomhair* ainr., bt. ‘fuamhair’ SG **fomóir** (DIL s.v.); /fr̥iɦɑLɣk/ *frithealadh* agr., MG **frithólad** (DIL s.v. ‘fritháiled’); /m̥i.an/ *meadhan* ainr., SG **medón** (DIL s.v.); /ʔnar’/ *onair* ainr., MG **onóir** (DIL s.v.); /s’ifat’ɔx/ *siofaideach* br. (‘IMPULSIVE, IRRESOLUTE’) *cf.* NGT **siofóideach** (*Silva Gadelica* I, td. 276) agus faic § 4.4.4.12; /t’̥ɣnaL/ *tional* agr., SG **tinól** (DIL s.v.), *cf.* cuideachd /k^hɔɦinaL/ *coitheanal* ainr., SG **comthinól** (DIL s.v.).

¹¹¹⁶ agentive nouns

7.1.4.3 A' co-fhreagairt ri seann **é, e, (i)** :

- (i) san iar-leasachan /-an/ *-an*, seann **-én, -éin, -ín** an dèidh chonsan palataichte :
/aɫʰpʰan/ *Ailpean* ainr. dil., bt. ‘Ailpein’ antrapanaim, MG **A(i)lpín, Ailpé(i)n** (cf. Ó Maolalaigh 1998 : 37) ; /kʰulʰan/ *cuilean* ainr., SG **cuilén** (DIL s.v.) ; /eɫʰan/ *eilean* ainr., MG **ailén, oilén** (DIL s.v. ‘ailén’), gin. an dà chuid /eɫʰan/ *eilean* agus /eɫʰanʰ/ *eilein* ; /sʰeɫʰan/ *seillean* ainr. (‘BEE’) cf. MG ‘teillén’ ‘swarm of bees’ (DIL s.v.).
- (ii) eile : /axʰar/ *aithghearr* br. (‘SUDDEN’) NGT **aithghearr** (DIL s.v. ‘aithgerr’) ;
/kʰʂ.at/ *comhad* agr., bt. ‘coimhead’ SG **comét** (DIL s.v. ‘coimét’) ; /kukʰal/ *cuigeal* ainr. (‘DISTAFF’) MG **cuicel** (DIL s.v.) ; /xʰnʰe:fatʰ/ *an Èipheit* ainr. dil., MG **Éigeft, Éigepht**, Carsual ‘na Hegbhite’ gin. (DIL s.v. ‘Égept’ ; C. Ó Baoill 1978 : 114-5 §9.6, 1988a : 134-5) ; /ĩnʰal/ *inneal* ainr., MG **indell** ‘contrivance, device’ (DIL s.v.) ; /Lʰe.at/ *leathad* ainr. (‘SLOPE’ ann an ainmean-àite) cf. SG **lethet** ‘breadth, width, ... expanse, stretch (?)’ (DIL s.v. ‘leithet’) ; /Lʰevra/ *lethbhreith* ainr. (‘PARTIALITY’) bho GA ‘leth-bhreith’ ; /mĩ:xʰarst/ *mì-cheart* br. (‘INSIDE-OUT’) MG **míchert** (DIL s.v. ‘mí-’) ; /mũxarʰi/ *mocheirigh* agr., SG **mochéirge** (DIL s.v. ‘moch’) ; /pʰeɫʰarʰ/ *peileir* ainr., MG **peilér** (DIL s.v. ‘pilér’) ; /sʰLʰar/ *soillear* br., bt. ‘soilleir’ NGT **soiléir, soilléir** (DIL s.v. ‘soiléir’) ; /sosʰkʰal/ *soisgeul* ainr., SG **soscél** (DIL s.v. ‘soiscél’) ; /tʰuʰɣʰal/ (le /-al/) *tuathal* br. (‘ODD, WRONG’) MG **túaitbel** (DIL s.v.).

7.1.4.4 A' co-fhreagairt ri seann **í** ro chonsan palataichte :

/kLǎnʰan/ *glainnean* ainr. (‘ROOF OF THE MOUTH, PALATE’) SG **glainíne, gloidíne** ‘a jawbone, a jaw’ (DIL s.v. *glainíne*’).

7.1.4.5 A' co-fhreagairt ri seann **í** ro chonsan neo-phalataichte :

/u:tʰan/ *aoidean* ainr. (‘A LEAK’) SG **é- + díin** (DIL s.v.).

¹¹¹⁷ with loss of the first historic unstressed vowel through syncope

7.1.4.6 A' co-fhreagairt ri fuaimreagan fada eile no dà-fhogharan ann an SG :

/tɔ:vɫʌnɔx/ (fuaim. caoch.) *dò-bhliadhnach* ainr. (beathach dà bhliadhna a dh'aois) cf. SG cusp. tabh. **blíadn(a)i** (Th. § 293) ; /fjũnar/ *fionnar* br., MG **ind(fh)úar** (DIL s.v.) ; /fjũ:La/ *Fionnlagh* ainr. dil., MG **Finnloech** (MacBain td. 400 s.v. 'Finlay') ; /tʰũ:ntan/ *tionndan* agr., bt. 'tionndadh', SG **tintúd**, nas fhadalaiche **tin(n)tód, -ád** (DIL s.v. 'tintúd').

7.1.4.7 A' co-fhreagairt ri caochladh fhuaimreagan goirid SG a fhuair fadachadh co-leasachail (agus an dèidh sin a chaidh a ghiorrachadh) mar thoradh air call consain :

/ɫaraɫkʷmatʰ/ *argamaid* ainr., SG **argum(e)int** (DIL s.v. 'argam(a)int', Th. § 925) (no dh'fhaodadh bho B 'argument') ; /kʰa:ra/ *càradh* agr. ('PLACING, REPAIRING') cf. MG **córugud, córgud, córachad** (DIL s.v. 'córugud') ; /kʰũnar/ *cunnart* ainr., SG **cuntubart, cundubart, cuntabart** (DIL s.v. 'cuntabart') (agus faic S. Watson 1994 : 672) ; /ɛlantʰ(ʷ)/ *ealant(a)* br., NGT **ealadanta** (DIL s.v. 'eladanta') ; /iʷɫmɑLʰtʰ/ *iarmailt* ainr., SG **firmimint**, NGT **fiormamhaint, iormamhuint** (DIL s.v. 'firmimint') ; /sʷɛnarʰ/ *seanair* ainr., cf. MG **senathair** 'grandfather' (DIL s.v.) agus MG **senóir** 'old person' (DIL s.v.).

7.1.4.8 A' co-fhreagairt ri SG, MG a ghoirid :

/kʰaraɫpat/ *carbad* ainr. ('A BACK TOOTH, MOLAR') MG **carpat** 'gum, palate' (DIL s.v.), cp. /kʰaraɫpʷt/ (le /ʷ/ san lide gun bheum) *carbad* ainr. ('A BIER') bho MG **carpat** 'car, waggon' (DIL s.v.) ; /kʰʒhʷrt/ *comhart* ainr. ('A BARK' de chù), am beachd MacBain s.v. cf. SG **com** + **artram** : faic DIL s.v. 'artramaib', agus cf. dualchainnt Ìle ['kuʔ(arti)] 'gul(artaich)' ('howling, baying of dog' : Grant 1987 : 187) ; /kʰũ:dʰraʷ/ *contraigh* ainr., MG **contract** (DIL s.v.) ; /ĩɑɫaʷ/ *eunlaith* ainr. agus /ĩɔ:Laʷ/ *eònlaithe* ainr., SG **énlaith** (DIL s.v.) ; /faska/ *fasgadh* ainr., MG **foscad** (DIL s.v.) ; /sʷiʷLʰa/ *sìothladh* agr., bt. 'sìoladh' ('STRAINING, FILTERING ; SUBSIDING, SETTLING, PASSING OFF') cf. SG **síthlad** (DIL s.v.).

7.1.4.9 A' co-fhreagairt ri fuaimreagan goirid eile (seach **a**) ann an SG, MG :

/k^hʲi₁nas/ *coibhneas* ainr., SG **coibnius** 'blood relationship' (DIL s.v.).

7.1.4.10 Ann am faclan gun bheum, ro-chlaonach no iar-chlaonach¹¹¹⁸ :

na riochdairean pearsanta gun bheum /a/ e, SG ain. le beum **é**, **hé** (Th. § 405), /at'/ *iad*, *cf.*

SG 3s pearsa iol. deireadh-facail gnìomhaireach¹¹¹⁹ **-(a)it** ; /xa/ agus /ha/ *cha* mion-fhacal

àich., SG **nicon** ; /a/ à roi. ('OUT OF') SG **a** ; /ya/ *dha* roi., bt. 'do' SG **do** ; /ma/ *mu* roi. SG

imb, **imm-**.

7.1.4.11 A' co-fhreagairt ri caochladh fhòineimean ann an SL :

(i) **á** fhada : /pã₁napi/ *ban-nàbaidh* ainr., *cf.* SL **nábúi** ; /slũ:mpa/ *Slùmba* ainr. dil. (ainm baile, 'SLUMBAY'), a rèir W.J. Watson 1904 : 194 'probably Norse "slaemr-vágr", slim or small bay'.

(ii) eile : /ak^hʲRSat'/ *acarsaid* ainr., SL **akkeris-sæti** ; /mẽk^hʲũ₁La/ *MacAmhlaigh* ainr. dil. (fine 'MACAULAY') SL **Áleifr** ; /ũN'ak/ *uinneag* ainr., stèidhichte air SL **vindauga**, facal a chinneachadh gu G *[ũN'ʔ:ɔ:], *[ũN'ʔ:ɔ:ʃ] *vel sim.* am beachd Cox (2000), agus > /ũN'ak/ an dèidh ath-mhodaileachaidh¹¹²⁰ a' cleachdadh an iar-leasachain Ghàidhlig **-óc**, faic cuideachd Oftedal 1956 : 152 ; /far₁spak/ *farspag* ainr. agus /ar₁spak/ *arspag* ainr. (*Larus marinus*, *L. fuscus*, 'BLACK-BACKED GULL') SL cusp. **svart-bak** (Cox 1992 : 138 ; am beachd Oftedal 1956 : 152 tha am facal air ath-mhodaileachadh air an iar-leasachan mheanbhanach G **-óc** no '-ag'). Cuideachd ann an ainmean-àite a' bunachadh am pàirt ann an SL **vík** 'bàgh' : /a:rt^hhes'ʲak/ *Àird Heisleag* ainr. dil. (ainm baile 'ARDHESLAIG') a rèir W.J. Watson 1904 : 207 bho SL **hesla-vík** 'hazel bay' ; /k^hu:hak'/ *Cùthaig* ainr. dil. (ainm baile) a rèir W.J. Watson 1904 : 206 bho SL **kúa-vík** 'cow bay' ; /ʲiʲpak'/ *Diobaig* ainr. dil. (ainm baile 'DIABAIG') a rèir Borgstrøm 1941 : 81 agus W.J. Watson 1904 : 212, 220 bho SL

¹¹¹⁸ proclitic or enclitic

¹¹¹⁹ 3rd person pl. verbal ending

djúp-vík ‘deep bay’, /s’i:l’ak/ *Sildeag* ainr. dil. (ainm baile ‘SHIELDAIG’) a rèir W.J. Watson 1904 : 225 bho SL **sild-vík** ‘herring-bay’, /k^hamʏs ‘trɔLʏvæk/ *Camas Trolabhaig* (ainm àite-thuineachaidh ‘CAMUSTROLVAIG’) leis an eileamaid shònrachaidh bho SL **troll-vík** ‘goblin bay’ a rèir W.J. Watson 1904 : 228 ; bunachadh am pàirt ann an SL **skiki** ‘sreath’ : /ʃɔɔʏmʏskak/ *Ormasgaig* ainr. dil. (ainm baile ‘ORMISCAIG’) bho SL **orma-skiki**, ‘snake-strip’ no ‘Ormr’s strip’ a rèir W.J. Watson 1904 : 236 ; ann an SL **øy** ‘eilean’ : /L[OU]ŋga/ *Longa* ainr. dil. (ainm eilein ‘LONGA’) a rèir W.J. Watson 1904 : 227 bho SL ‘lung-ey [i.e. lung-øy] ship-isle’ ; ann an SL **erg** ‘àirigh’ : /ʃuNtrar’i/ *Anndrairigh* ainr. dil. (ainm air àite-thuineachaidh a bha ann roimhe ‘AUNDRARY’) a rèir W.J. Watson 1904 : 225 dh’fhaodadh bho SL **Andres-erg** ‘Andrew’s shieling But this should give Andrasairigh’, /k^hε:RNʏsar/ *Ceàrnasair* ainr. dil. (ainm àite-thuineachaidh ‘KERNARY’) a rèir W.J. Watson (1904 : 234) bho SL **kjarni** ‘kernel’ no **kjarr** ‘copse’ agus **erg** ; /k^hɔrk^hʏsar’i/ *Corcasairigh* ainr. dil. (ainm-àite) dh’fhaodadh bho SL **corcas-erg** ‘àirigh a’ choirce’.

7.1.4.12 A’ co-fhreagairt ri fuaimreag ann an lide gun bheum ann am B, BA :

/as’at’/ *aiseid* ainr., BA **ashet** ; /pak’ar/ *baigear* ainr., B **beggar** ; /pε:k^har/ *bèicear* ainr., B **baker** ; /k^havak/ *cabhag* ainr., cuideachd /k^havak’/ *cabhaig* ainr., B (MB?) **havoc** (a rèir O’Rahilly 1926 : 28) ; /ε:RNas’/ *èirneis* ainr. (‘FURNITURE’), bt. ‘àirneis’, BA **harnish**, **herness** ; /ʃɔnd’/ *foi’nail* ainr. (‘LAMP GLASS’) B **funnel** ; /fu:RNas’/ *fùirneis* ainr., BA **furnas** ; /kʏRSal’/ *Goirseil* ainr. dil. (ainm boireannaich) BA **Grizzel** ; /L[ʏi]pal’/ *loidhbeil* ainr. (‘bileag no sgrìobhainn oifigeil’) BA **libel** ; /mĩnat’/ *mionaid* ainr., B **minute** ; /k’ε:ʃs’ar/ *gèidsear* ainr. (‘EXCISEMAN’) BA **gauger** ; /mětaL’t^h/ *meadailt* ainr., bt. ‘meatailt’ B **metal** ; /p^ha:p^har’/ *pàpair* no *pàipeir* ainr., bt. ‘pàipear’ B **paper** ; /p^ha:Rl’ar/ *pàirlear* ainr., B **parlour** ; /p^harsal’/ *parsail* ainr., B **parcel** ; /p^hʏnsal’/ *poi’nsail* ainr., B **pencil** ; /p^hɔ:k^hat’/ *pòcaid* ainr., cf. B **pocket** ; /p^huhar’/ *puthair* ainr., B **power** ; /rapat’/ *rabaid* ainr., B **rabbit** ; /Rɔ:s’at’/ *ròiseid* ainr., BA **roset** (= B ‘resin’) ; /s’ěnv’ar’/

seanaileir ainr., B **general** ; /s' [er' e]vas' / *seirbheis* ainr., B **service** ; /snu' :s' an / *snaoisean* ainr., BA **sneeshin** (=BBT 'snuff') ; /staL' art / *stailleart* ainr., cuideachd le eadar-chàradh feart a' phalatalachaidh¹¹²¹ /staLat' / *stallaid* ainr., ('spriong-mheidh', 'A SPRING-BALANCE') BA **stalyard** (Warrack s.v., = BBT 'steelyard') — le cinneachadh seimeantach, oir chan e spriong-mheidh idir as ciall don fhacal Bheurla 'steelyard', ach meidh-trasnain no meidh ròmanach¹¹²²) ; /stamak / *stamag* ainr., BA **stamack, stammach** ; /sup^h ar' / *suipeir* ainr., B **supper** ; /t^h a :L' ar / *tàillear* ainr., BA **tailor, tailyour**.

7.1.4.13 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean¹¹²³, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite¹¹²⁴ :

- (i) a' co-fhreagairt ri /a:/ fhada no /a.a/ ann am facal le beum : /x d^h al' an 'tš.iN' / *an t-Ailean Domhainn* (ainm-àite 'THE DEEP HOLLOW') ; /lɔx ar' i 's' i.ak / *Loch Àirigh Sitheag* (ainm-àite, 'THE LOCH OF (dh'fhaodadh) SHIACK'S SHEILING') ; /art 'L a :r' / *Àrd Làir* (ainm baile 'ARDLAIR') ; /l a n x 'g^h ɛ u j N / *Àth nan Ceann* (ainm àite-thuineachaidh 'ANANCAUN') ; /l' e pi n x pa 'p ɛ :N' x / *Leabaidh na Bà Baine* (ainm-àite) ; /pa 'k^h os' / *batha-cois* ainr., bt. 'ball-cois' ('A FOOTBALL') ; /p ă N 'tu :R N / *bann-dùirn* ainr. ('A CUFF') ; /x pL ar 'mo :r / *am Blàr Mòr* (ainm-àite) ; /pL a 'ru :ɣ an / *blàr-aoghain* ainr. (gnè de na Labridae, na mucan-creige, dh'fhaodadh *Labrus mixtus* 'CUCKOO-WRASSE') faic Robertson ca. 1910 s.v. 'blàr-aoghan', agus cf. Forbes (1905 : 393) 'blalaoghan' s.v. 'wrasse' ; /x g^h aR N x 'mo :r / *An Càrn Mòr* (ainm-àite) ; ann an /ta.i / m.e. san antrapanaim /t a .i 'N al' an i x' / *Dàibhidh 'n Aileanaich* ('DAVID ALLAN') ; /kat 'i x j RiN' / *gàd iarrainn* ainr. + mion., bt. 'gàd iarainn' ('AN IRON BAR') ; /x g a R x 'tu / *An Gàrradh Dubh* (ainm-àite) ; /k r a s x n 'k^h L a t i x' / *gràsan cladaich* ('USEFUL ITEMS WASHED UP ON THE SHORE') ; /er' 'L' e L^h ă ɣ' / *air leth-làimh* ('ONE-ARMED') ; /p^h a .i 'L a .a / *pàighe-latha* ainr. ('A DAY'S PAY') ; /s' [i a j R a h ɔ x / *sia-*

¹¹²¹ metathesis of the feature of palatalisation

¹¹²² with semantic development, for the English word 'steelyard' does not actually signify a spring balance, but rather a beam or Roman balance

¹¹²³ in an unstressed word (or one with secondary stress) in compounds

ràitheach ainr. ('A SIX-QUARTER-OLD BEAST'); /tʰɣɣɑr/ *tadhair* ainr. ('SECOND BULLING' de bhoin), is dòcha bho NGA *'athdhair' le 't' ro-shuidhichte, MG **athdàir** (DIL s.v.).

- (ii) a' co-fhreagairt ri /ɛ:/ fhada ann am facal le beum : /spɑn' vrɔ:k/ *spàin-bhròg* ainr. ('A SHOEHORN').
- (iii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /tʰɑi/, ri /ɑɣ', ri /ɑ:ɣ', ri /ɑ:i/, ann am facal le beum : /pʰɛnɛvas'tʰɣr/ *ban-mhaighstir* ainr. ('A MISTRESS'); /pra 'hɔ:ristʰl/ *Bràigh Thòrasdail* (ainm àite-thuineachaidh 'BRAEHORRISDALE'); /potʰix'ɣn ɣ dʰɑ 'ɣuɣ'/ *Botaichean an Taigh Dhuibh* (ainm-àite 'THE PEAT-HAGS BY THE SMUGGLING BOTHY'); /tʰra 'xru:pak/ *tràigh-chrùbag* ainr. ('tràigh far am faighear crùbagan'), agus san aon dòigh /tʰra 'Lukɣs/ *tràigh-lugas* ainr., /tʰra 'vũs'k'nɣn/ *tràigh-mhuisgnean* ainr., /tʰra 'hʰɛuɲtak/ *tràigh-shanndag* ainr., /tʰra 'u:xak/ *tràigh-fhaochag* ainr. Cluinnear uaireannan /mas'tʰir' 'skɔl/ *maighstir-sgoil* ainr., ach gu cumanta gheibhear riochd a tha fiù 's nas lùghdaichte /mar 'skɔl/ [ma 'sʰkɔlʰ] *ma'r-sgoil* (chaidh innse dhomh gu robh am facal seo air a thuigsinn uaireigin le cloinn mar 'mart-sgoil') no /ma 'skɔl/ [ma 'skɔlʰ] *ma'-sgoil*.
- (iv) a' co-fhreagairt ri dà-fhogharan /tʰɑu/, /tʰɛu/ : /ɣ dʰɑltʰ tʰɔ.ɔn' / *an t-Allt Domhainn* (ainm-àite) ; /ɣ dʰɑltʰɑn 'L'ɛkʰɔx/ *an t-Alltan Leacach* (ainm-àite) ; /ãNɣ 's' ʰn/ *ann an sin* cgr., bt. 'an sin' ; /ãNɣ 'N'ɑ:RɣtɣL/ *ann an Eàrradal* ; /'ahɣɑnɔx/ *ath-ghamhnach* ainr. ('bò a tha dà bhliadhna seasg') ; /mĩãLɣ 'ju.us'/ (fuaim. caoch.) *Meall a' Ghiuthais* (ainm-àite) ; an deireadh facail /-pɑL/ (bho /pʰɑuL/ *ball*) mar phairt de dh'ainmeannan nan cairtean ann an cluich chairt, m.e. /ɣ 's'ʰiɑɣhu.pɑL/ *an siathamh-ball* alt + ainr. ('THE SIX'), /ɣ 'd'ɛx'ɑ.pɑL/ *an deicheamh-ball* alt + ainr. ('THE TEN') ; /L'ɛx'ɑN/ *leth-cheann* ainr. ('SIDE OF THE FACE').
- (v) a' co-fhreagairt ri dà-fhogharan /tʰiɑ/, /tʰĩɑ/, no ri /i.ɑ/ (ach cluinnear cuideachd /ɛ/ bho /tʰiɑ/ sna faclan comharraichte mar fhuaimneachadh caochlach) : /ɑl'ɑnɣk/

¹¹²⁴ in an unstressed element (or one with secondary stress) in place-names

aithleanadh agr., bt. ‘ath-lionadh’ (‘ath-lionadh baraille gu bheul le sgadan rin sailleadh an dèidh do na chaidh a chur ann roimhe sìoladh sìos’¹¹²⁵), cuideachd /^hrɛslʰanʁk/ *treasleanadh* agr. (‘dara ath-lionadh air baraille de sgadan rin sailleadh’¹¹²⁶); /an ˈdɔː.iL/ *Iain Dòmhnail* (patranaim¹¹²⁷), /a/ airson /i.an/ ann an /a ˈR̥[uʁ]Y/ *Iain Ruadh* (antrapanaim¹¹²⁸); /k^hɔlʰant^h(ʁ)/ *coileant(a)* rgc. (‘COMPLETE, PERFECT’) bho ‘co(mh)’ + ‘lionta’; /Lʰan ˈmo:r/ *lìon-mòr* ainr. (‘GREAT LINE’) agus /Lʰan ˈpek/ *lìon-beag* ainr. (‘SMALL LINE’); /Lʰan ˈuɑ.ir/ *lìon-waidhir* ainr. (‘WIRE NETTING’); /skʰalʁ ˈpa:s/ (fuaim. caoch.) *sgèul-bàis* ainr. (‘NEWS OF A DEATH; RINGING IN THE EAR’); /^hũːskʰalɔx/ (fuaim. caoch.) *aon-sgeulach* br. (‘HARMONIOUS’); /skʰan ˈfɔ:k^hat/ *sgian-phòcaid* ainr. (‘A PENKNIFE’).

7.1.4.14 Ann an cuid de dh’fhaclan gheibhear /a/ an dèidh hiatais no /h/, an àite /ʁ/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/a.a/ (seas.) *adha* ainr., /a.ɑr/ *athar* ainr. (‘SKY’); /a.ɑR ˈN̥ɛ.ɛ/ *athar-neimhe* ainr., bt. ‘nathair-nimhe’ SG **nathir nime** (DIL s.v. ‘nathair’); /k^ha.a/ (seas.) *cadha* ainr.; /k^hɑhɑL/ *Cathal* ainr. dil., MG *Cathal* (MacBain td. 402); /k^hrahɑk/ *crathadh* agr. (‘dèanamh ime’, ‘CHURNING’); /ta.ɑk/ *dàthadh* agr. (‘SINGEING’); /f̥iɑrʰɑj.ɑN/ *fairchinn* agr., bt. ‘faireachdainn’; /fahan/ *fathan* iol. de /fa/ *fath* ainr., bt. ‘famh’ (*Talpa europaea* ‘MOLE’); /f̥iuaj.ɑL/ *fuaghal* agr.; /kahan/ *gathan* iol. de /ka/ *gath* ainr. (‘RAY’ de sholas); /kra.a/ (seas.) *gradha* agr., bt. ‘ràdh’ (‘SAYING’); /Lɑ.a/ (seas.) *latha* ainr., SG **lae, laa, laithe** (DIL s.v. ‘lá’); /Rɑ.at/ *rathad* ainr.; /skrahan/ *sgrathan* iol. de /skra/ *sgrath* ainr. (‘DIVOT’); /SN̥iː.atak/ *snàthadag* ainr. (*Anthus pratensis* ‘MEADOW PIPIT’); /straha/ *sratha* gin. de /stra/ *srath* ainr.

¹¹²⁵ topping-up of a barrel with herring to be salted after settling of initial contents

¹¹²⁶ second topping-up of a barrel with herring to be salted

¹¹²⁷ a patronymic

¹¹²⁸ an anthroponym

7.1.4.15 Freumh-eòlas an /a/ gun bheum neo-shoilleir :

/p₁ara₁pra/ *Barbra* ainr. dil., B, BA **Barbara** ; /puras/ *burras* ainr. ('CATERPILLAR' de sheòrsa nach eil molach) ; /k^hʒnaL^hrɣk/ *conaltradh* ainr. ; /k^hɔsta.ɔx/ *costadhach* br. ('OBLIGING, HELPFUL'), dh'fhaodadh bho 'co(mh)' + 'stàth', ach faic MacBain s.v. 'comhstadh' ; /t^hiɣ^hk^hLa/ *dìocladh* ainr. ('A LULL, ABATEMENT' ann an droch aimsir) cf. Dw. 'diocladh' ; /i^hram/ *iorram* ainr. ('CONTINUOUS WHINING' de choin) ; /L^hekaL/ *leagal* agr. ('LETTING ; KNOCKING DOWN'), bt. (1) 'leigeil' ('LETTING') cf. riochdan NGT leis an stoc **leag-** (DIL s.v. 'léicid'), agus (2) 'leagail' ('KNOCKING DOWN') cf. MG **lecad** (DIL s.v.) ; /mũLat/ *mulad* ainr. ; /Rɔ:s^hal^h/ *ròiseil* ainr. ('A BLAZING FIRE') ; /t^ha:La/ *tàladh* agr. ('ATTRACTING') ; /t^haLaN^ht^h(ɣ)/ *talaint(e)* ainr. ('WOODEN PARTITION WALL') ; /[ũa₁.aL^h/ *uamhalt* br. ('ISOLATED, EERIE'). Gheibhear /a/ san iar-leasachan thrusaidh¹¹²⁹ /-Las^h/ -lais, /-l^has^h/ leis : /pakɣ^hl^has^h/ *bagaileis* ainr. ('BAGGAGE') ; /p₁l^hĩa₁nɣ^hl^has^h/ *blianaileis* ainr. ('FAWNING') cf. /p₁l^hĩa₁n/ *blian* br. ('INSIPID') ; /purɣ^hl^has^h/ *purailleis* ainr. ('A MIXTURE, A DOG'S DINNER') ; dh'fhaodadh /Rɔ:l^has^h/ *roithleis* ainr. ('NOISY EXCITEMENT' m.e. de chloinn a' cluich gu toilichte), a rèir MacBain s.v. 'roileasg' cf. GE 'róthoil' 'exceeding pleasure' ; /Rɔ:Las^ht^h/ *ròlaist* ainr. ('BANTER') ; /spa:kɣ^hl^has^h/ *spàgaileis* ainr. ('WALKING AWKWARDLY') ; /t^hʒ:nɣ^hl^has^h/ *tònaileis* ainr. ('FIDGETING ON ONE'S BACKSIDE') cf. /t^hʒ:n/ *tòn* ainr. ; /t^hrɛhɣLas^h/ *treathalais* ainr. ('treallaich', 'SMALL ITEMS OF LUMBER'). Cuideachd, iar-leasachan /-ras^h/ -rais : /Lut^hɣras^h/ *luidearais* agr. (a bhith ag obair ann an uisge, 'GUDDLING') ; /spu:t^hɣ^hl^has^h/ *spùtarais* ainr. ('SOMETHING SLOPPY, SEMI-LIQUID').

7.2 Fuaimreag /ɛ/

Bidh e coltach nach eil /ɛ/ gun bheum cho cumanta an Gl. and diugh 's a bha i aig an àm a bha Borgstrøm ag obair. Mar eisimpleir, sgrìobh Borgstrøm (1941 : 84) :

¹¹²⁹ collective suffix

‘/a/ [gun bheum] occurs between non-palatal consonants or with a palatal consonant on one side’.

Mar sin cha chuala e /a/ eadar dà chonsan phalataichte, agus tha na h-eisimpleirean aige (1941 : 84 §32.2) a’ sealltainn gur e /ε/ fhuair e san t-suidheachadh seo. An diugh gheibhear /a/ gu cumanta eadar dà chonsan phalataichte, agus dh’fhàg sin nach cluinnear /ε/ a-nis ach gu h-ainmig ; agus fiù ’s far an cluinnear i, ’s ann sa chumantas ann an saor-chaochlaideachd ri /a/. A bharrachd, ’s ann ann an ainmean-àite a tha cuid mhòr de na h-eisimpleirean a fhuaras de /ε/ gun bheum, far am biodh neach an dùil ri feart a bhith a’ mairsinn na riochd glaiste¹¹³⁰.

Tha an suidheachadh a thaobh /ε/ gun bheum a’ cur an cuimhne neach mar a tha dà-fhoghar /_lεi_l/ san latha a tha ann gun a bhith cho cumanta ’s a bha e ri linn Borgstrøm, agus /_lai_l/ gu ìre air àite a ghabhail.

7.2.1 Alafonan

Saoilidh mi gur e an t-alafon fosgailte [æ] a chluinnear sa chumantas (agus tha Borgstrøm 1941 : 84 a’ sgrìobhadh : ‘as a rule the more open sound seemed to be preferred in unstressed position’) : [eʔəɾæʔ^j] (/etɾɛrɛʔ/) eadaraid riochd. roi. 3 iol., /t_liɾ_p[æk^j]/ (/t_liɾ_pɛk^l/) *Dìobaig* ainr. dil., /nɾ^lmʃN^l[æk^j]/ (/nɾ^lmʃN^lɛk^l/) *na Moineig* ainr. dil. gin. ; ach [ãi^rɛ^hʔ^j] (/ãi_rɛ^hʔ^h/) *aimhreit* ainr., /ɾ^lN^liɾ_R[ε]s/ (/ɾ^lN^liɾ_Rɛs/) *an iar-dheas* ainr. & cgr.

7.2.2 Co-fhuaimneachd fhuaimreag

Mar a chunnacas *mutatis mutandis* le /a/ gun bheum, ann an cuid de dh’fhaclan gheibhear fhuaimreagan an dèidh hiatais no /h/, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag, a tha air continuum bho [æ] no [ε] (alafonan de /ε/) tro [ɛ] (gun chinnt an e alafon de /ε/ no de /ɾ/ a tha ann) gu [ɛ̃] no [ɜ] (alafonan de /ɾ/) : /ɑ.ɑR^lN[ɛ̃.ɛ̃]/ (/ɑ.ɑR^lNɛ̃.ɛ/) *athar-neimhe* ainr., bt. ‘nathair-nimhe’ ‘ADDER’, /pɛh[ɛ̃^h]/ *beatha* ainr., /pɛh[ɛ̃^h]/ *beithe* ainr., /mrɛ̃.[ɛ̃]n/ *mnathan* ainr. iol., /L^lɛh[ɛ̃]n/ *leathan* br., /fɛ:h[ɛ̃]n/ *fèithean* ainr. iol.

7.2.3 Co-roinn

Cluinnear /ε/ gun bheum sa h-uile suidheachadh a dh'fhaodadh a bhith ann a thaobh co-thadhail ri consain : eadar consain phalataichte, ro chonsan palataichte, a' leantainn consan palataichte, ro chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte.

7.2.4 Eachdraidh /ε/ gun bheum

Gheibhear /ε/ gun bheum mar a leanas :

7.2.4.1 A' co-fhreagairt ri seann é :

/t͡ʃiːr'etʰ/ *aimhreit* ainr., MG **amréid**, fo bhuaidh 'réid' bhon riochd as tràithe **amraid**, (DIL s.v. 'aimréid').

7.2.4.2 A' co-fhreagairt ri seann e ghoirid :

/ɣ'N' [iː]RES/ *an iar-dheas* ainr. & cgr., cf. SG **dess** (DIL s.v.).

7.2.4.3 Ann an claonain¹¹³¹ :

san iar-chlaonach /etɣretʰ/ *eadaraid* riochd. roi. 3 iol., bt. 'eatarra' cf. SG 3s pearsa iol. deireadh-facail gnìomhaireach¹¹³² **-(a)it** ; san roimhear ro-chlaonach /l'ε/ *le* SG **la**.

7.2.4.4 A' co-fhreagairt ri SL í :

/t' [iː]pɛkʰ/ (fuaim. caoch.) *Diobaig* ainr. dil. (ainm baile 'DIABAIG') a rèir Borgstrøm 1941 : 81 agus W.J. Watson 1904 : 212, 220 bho SL **djúp-vík** 'deep bay'.

¹¹³⁰ where one might expect a feature to remain as a fossilised form

¹¹³¹ clitics

¹¹³² 3rd person pl. verbal ending

7.2.4.5 A' co-fhreagairt ri fuaimreag ann an lide gun bheum ann am B, BA :

/pɔtʰɛl/ *boiteil* iol. de /pɔtʰɛl/ *botal* ainr., B **bot**tle.

7.2.4.6 Freumh-eòlas neo-shoilleir :

/trɔhitʰ ˈv[ɑnɑ]vɛkʰ/ *Drochaid Bhanbhaig* (ainm-àite) ; /lɔx ˈlɑ:rɛkʰ/ *Loch Làraig* (ainm-àite) ; /[ɑu]lʰ ˈsk[ʉ]pɛkʰ/ *Allt Sguabaig* (ainm-àite) ; /nɛ ˈmʃɔnʰɛkʰ/ *na Moineig* gin. de /ɛ ˈvʃɔnʰak/ *a' Mhoineag* (ainm de phairt den bhaile an Rubha Dearg).

7.2.4.7 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a' co-fhreagairt ri /ɛ:/ fhada no /ɛ.ɛ/ no /ɛ/ ann am facal le beum : /'ɑx'ɛpʰɔx/ (M.) *aithcheapach* ainr. ('talamh a chaidh a threabhadh agus anns an robh bàrr a' bhliadhna roimhe', 'RED GROUND') is dòcha bho 'ath' + 'ceapach' ; /l'ɛt nɛ ˈkʰɑ:rstɔx/ *Leathad na Ceàrdach* (ainm-àite 'THE SLOPE BY THE SMITHY') ; /mɛr'ɪ ˈv[ou]N/ *Màiri Dhonn*, /mɛr'ɪ ˈãNɛ/ *Màiri Anna* (antrapanaimean) ; /spɛnʰ ˈdʰe.e/ *spàin-teatha* ainr. ('A TEASPOON').
- (ii) a' co-fhreagairt ri dà-fhogharan /[iɑ]/, /[iɛ]/ : /pɛL ɛ ˈNɑ:/ *Beul an Àth* (ainm-àite) ; /kʰr'ɛhɛr ˈk[ɑrɑ]v/ *criathar garbh* ainr. + br. ('A COARSE SIEVE', mar shamhla air rud faoin) ; /ɛrɛN ˈs't'ʉ:rɔx/ *iarrann-stiùrach* ainr., bt. 'iarann-stiùrach' ('gàd iarainn ann an stiùir bàta', 'RUDDER PINTLE') ; /ɛ ˈl'ɛnɑk ˈvo:r/ *an Lèanag Mhòr* (ainm-àite) ; /mĩ:x'ɛtʰi/ (fuaim. caoch.) *mì-chiataidh* br., bt. 'mì-chiatach' ; /sk'ɛLɛ ˈpa:sʰ/ (fuaim. caoch.) *sgeul-bàis* ainr. ('NEWS OF A DEATH ; RINGING IN THE EAR') ; /'ũ:sk'ɛLɔx/ (fuaim. caoch.) *aon-sgeulach* br. ('HARMONIOUS') ; /ɛ ˈsk'ɛ.an ˈpɛ:n/ is dòcha *an Sgiathan Bàn* (ainm-àite 'THE WHITE LITTLE PROMONTORY').
- (iii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /[ɛu]/ : /k'ɛNɛ ˈvĩ:Lʰ/ *Ceann a' Mhill* (ainm-àite) ; /ɛ ɡʰɛNɛ ˈpek/ *an Ceann Beag* (ainm-àite) ; /mɛLɛ ˈkʰɪ'u.u/ *Meall na Cliubha* (ainm-àite 'CLIFF HILL').

- (iv) a' co-fhreagairt ri /jɔ:/ no ri /ɔ:/ a' leantainn /i/ : /pɛLɔx 'vɥɛɛɣk/ *beòlach-dhearg* ainr. ('RED-HOT EMBERS') ; /smɛɔx 'vo:r/ *smeòrach mhòr* ainr. (*Turdus viscivorus* 'MISTLE-THRUSH').

7.2.4.8 /ɛ/ an dèidh hiatais no /h/, an àite /ɣ/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/ɑ.ɑɾ 'Nɛ̃.ɛ/ (seas.) *athar-neimhe* ainr., bt. 'nathair-nimhe' (*Vipera berus* 'ADDER') ; /opɣɾ 'ɛ.ɛn/ (fuaim. caoch.) *Obar (Dh)eadhan* ainr. dil., bt. 'Obar Dheathain' ; /ɛi.ɛɾ 'ɥɣɣɾ/ *èadhar fhuar* ainr. ('A DRAUGHT') B **air** ; /k^hɑmɣs nɣ 'hɛɾ'ɛɣ.ɛ/ *Camas na h-Eirbhe* (ainm air baile a bha ann roimhe 'CAMUSNAHARRY') SG **eirbe** (DIL s.v.) (faic W.J. Watson 1904 : 224 ; 1926a : 479-80) ; /nɣ 'fɛ:hɛn/ *na Fèithean* (ainm-àite 'THE FAIN') ; /kl'ɛhɛk/ *gleathadh* agr., bt. 'gleacadh', ('WRESTLING') ; /kl'ɛi.ɛk/ *glèidheadh* agr., bt. 'gleidheadh' ; /l'ɛ.ɛ/ (seas.) *leatha* riochd. roi. 3 sg. boir. ; /L'ɛhɛn/ *leathan* br. ; /mɛ̃.ɛ/ (seas.) *matha* br. iol. ; /p^hl'ɛ.ɛ/ (seas.) *pleidhe* ainr. ('SCHOOL PLAYTIME ; SCHOOL HOLIDAYS') B **play** ; /s'ɛ̃.ɛk/ *seangadh* ainr. ('INSTEP') ; /ɛk' ɣ 'd^hrɛ̃i.ɛtak/ *aig an t-snàthadag* roi. + alt + ainr. ('BELONGING TO THE MEADOW PIPIT *Anthus pratensis*') bho /snã̃i.ɛtak/ *snàthadag* ainr. ; /spr'ɛ.ɛk/ *spreadhadh* agr. ('COMING APART').

7.3 Fuaimreag /e/

Chan eil /e/ gun bheum cumanta.

7.3.1 Co-roinn

Cluinnear /e/ gun bheum sa h-uile suidheachadh a dh'fhaodadh a bhith ann a thaobh co-thadhail ri consain : eadar consain phalataichte, ro chonsan palataichte, a' leantainn consan palataichte, ro chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte.

7.3.2 Eachdraidh /e/ gun bheum

Gheibhear /e/ gun bheum mar a leanas :

7.3.2.1 Ann an claonain, naisgearan :

sna roimhearan ro-chlaonach /ek'/ aig, SG **oc**, /er'/ air, SG **for**, /etɣr/ eadar, SG **eter** ; /ɣ'eɣ/ dheadh, cuideachd /N'eɣ/ neadh nr., bt. 'neo' nr., am beachd O'Rahilly (1931a : 59) dh'fhaodadh bho MG 'didiu', 'nó didiu' (agus faic DIL s.v. 'didiu').

7.3.2.2 A' co-fhreagairt ri seann e :

/ĩmiɟx'es't'/ imcheist ainr., cf. SG **ceist** (DIL s.v.), SG ain. iol. **imchesti** (DIL s.v. 'imcheist').

7.3.2.3 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a' co-fhreagairt ri /e:/ fhada no /e.e/ ann am facal le beum : /pr'et' k^ha:s'ɣ/ brèid-càise ainr. ('A CHEESE-CLOTH'); /ɣ g^hem 'k₁arɟv/ an Ceum Garbh (ainm-àite); /L'enɣ 'v₁ar'i/ lèine-mhairbh ainr. ; /p^he'l'ɣ 'k^harɟvi/ pèile carbhaidh ainr. ('A SWEETIE-JAR'); /p^he'l' 'us'k'/ pèil' uisge ainr. ('A BUCKET OF WATER'); /t^he 'vek/ teatha bheag ainr. + br., ('biadh aig mu cheithir uairean feasgar', 'TEA-TIME TEA'), /t^he 'vor/ teatha mhòr ainr. + br., ('biadh aig mu shia uairean feasgar', 'EVENING MEAL'). Ann an /'kaL^he'l'ɔx/ gall-sheileach ainr. (fuaim. caoch. de /'k₁au₁L₁ hel'ɔx/ gall-sheileach, *Salix caprea* 'GOAT WILLOW') tha /e/ gun bheum a' co-fhreagairt ri aon-fhoghar¹¹³³ /e/ ghoirid le beum.
- (ii) a' co-fhreagairt ri /i:/ : san fhacal /skr'ep/ san abairt /s'ɕiu skr'ep 'I'ɟɣ hɣ 'N'arix'/ seann sgrìob liath an earraich ('seann rud', 'THAT OLD THING').

7.3.2.4 /e/ an dèidh hiatais no /h/, an àite /ɣ/ no /i/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/pe.e/ (seas.) *beidhe* ainr. ('A BAY') B **bay** ; /pe.e/ (seas.) *beidhe* gin. de /pᵢiɣj/ *biadh* ainr. ; /ɑ mɣ 'je.e/ (seas.) *à mo dheaghaidh* roi. co-fhillte, bt. 'nam dhèidh' ; /tɔ'l'e.es/ *do-leigheas* br. ('INCURABLE') ; /e.e/ (seas.) *eighe* ainr. ('A FILE'), agus dh'fhaodadh bhon aon fhreumh-fhacal /pᵢN' 'e.e/ *Beinn Eighe* (ainm-àite) ; /e'l'e₁.ek/ fuaim. caoch. *eilgheadh* agr. ('treabhadh, ath-threabhadh agus cliathadh na talmhainn as t-earrach') ; /mekʰɣ'l'e.e/ (seas.) *Mac an Leighe* ainr. dil. (fine 'MACLEAY') ; /s'e.er/ *seithear* ainr., B **chair** ; /tʰe.e/ (seas.) *teatha* ainr., B **tea**. Ann am /peL'eman/ *beilleaman* agr. ('NATTERING, BICKERING'), facal trì-lideach, dh'fhaodadh gur ann air sgàth co-fhuaimneachd fhuaimreag a chluinnear an /e/ san lide gun bheum ; air neo gur e facal dà-lideach le svarabhakti a bha ann roimhe */peL'e₁man/ **beillmean*, ach gun do dh'atharraich an iom-lìne tòn-àirde¹¹³⁴ aige gu fear a bhuineas do dh'fhacal trì-lideach, le càileachd na fuaimreig a bha roimhe eipinteiseach a bhith a' fuireach gun atharrachadh¹¹³⁵.

7.4 Fuaimreag /i/

Tha /i/ gun bheum cumanta ann an Gl.

7.4.1 Alafonan

Tha an t-alafon de /i/ a chluinnear ann an lidean gun bheum uaireannan caol [i] : [ɣ.i] *aghaidh* ainr., [ɛ̃jĩ] *ainneamh* br., [ɑʳʲi] *àirigh* ainr., [ɣɛ̃n̩^hiç] *dh'fhaithnich* gr. preit., bt. 'dh'aithnich', [bᵘ.i] *buidhe* br., [erʲi] *eirigh* agr., bt. 'èirigh', [λepi] *leabaidh* ainr., [sü.i] *suidhe* agr. Ach gu

¹¹³³ monophthong

¹¹³⁴ pitch contour

¹¹³⁵ but whose pitch-contour has changed to that of a tri-syllable with however the quality of the formerly epenthetic vowel remaining unchanged

tric tha an t-altachadh nas fhosgailte [ɨ̥] no nas lasaiche¹¹³⁶ gu lèir [ɪ] (= [ɨ̥]). Gheibhear seo eadar dà chonsan neo-phalataichte : [k^hɔhɪnɔɪ̯] *coitheanal* ainr., [ɪhɪs] *itheas* gr. teachd., bt. ‘ithidh’ ; ro chonsan neo-phalataichte : [d̥ü̯ɪ̯u̯çɪtɪs] *duilcheadas* ainr., [ǰa̯.ɪ̯] *Gaidheal* ainr. dil. ; an dèidh consain neo-phalataichte agus ro chonsan dùinte palataichte : [k^harɪd̥] *caraid* ainr., [d̥ʊsb̥ɪk^jɔk] *dusbaigeadh* agr., [fɪçɪt] *fichead* ainr. & br., [n̥^yʒɪ̯k^j] *Nollaig* ainr. dil. ; ro /L´/, /N´/ : [k^hã.ɪ̯] *cainneil* ainr., bt. ‘coinneal’ ‘A CANDLE’, [e̯.ɪ̯] *èibhill* ainr. (‘A GLOWING PEAT OR COAL’), [k^hã̯n̥^yɪ̯] *cantainn* agr., [d̥^jevɪ̯] *deimhinn* br., [f ɛ̯hk^jɪ̯] *faicinn* agr., [fɤ̯.ɪ̯] *faighinn* agr., [f ɛ̯ñɛ̯hɪ̯] *faithnchinn* agr., bt. ‘aithneachadh’ ; eadar hiatas agus consan neo-phalataichte : [a.ɪ̯] *aighean* ainr. iol. ; eadar hiatas agus consan palataichte : [p^ha̯.ɪ̯k] *pàigheadh* agr., [r^yɔ̯.ɪ̯t^j] *rothaid*, gin. de /Ra.at/ *rathad* ainr. ; ro shuathaich phalataichte : [a.ɪ̯çɪ̯] *adhaichean* ainr. iol., [a^hɪ̯çɪ̯] *athraichean* ainr. iol., [b̥ɛ̯nɪ̯] *banais* ainr., [k^hũ̯.d̥ɪ̯] *cunntais* ainr., [d̥^jɪ̯.ɪ̯] *dithis* riochd. ; gu cumanta aig deireadh facail an dèidh consain no hiatais : [mɔ̯ ˈn̥ã̯b̥ɪ̯] *mo nàbaidh* ro-sheibhreach + ainr., [b̥ʊ̯ç̥ɪ̯] *bualaidh* ainr. (‘COW-STALL’), [fɔ̯.nɪ̯] *fòghnamh* ainr., [b̥ã̯ũ̯r^yɪ̯] *bànrigh* ainr., [ɪ̯ɤ̯.r^yɪ̯] *iarraidh* agr., [m̥ɛ̯r̥ɪ̯] *Màiri* ainr. dil., [mũ̯xã̯r̥ɪ̯] *mocheirigh* agr., [ɪ̯ũ̯.sɪ̯] *ionnsaigh* ainr., [ʃesɪ̯] *seasamh* agr., [b̥ɪ̯^ya̯.hɪ̯] *blàithe* br. coim., [ǰ^jɪ̯hɪ̯] *ag ithe* agr., [d̥^jɪ̯ɔ̯ɪ̯] *diadhaidh* br., [r^yɤ̯.ɪ̯^h] *raghaidh* ainr. (‘A WARNING’), [b̥ɪ̯.ɪ̯] *bithidh* gr. teachd. ann am freagairtean aontach, [k^hɪ̯^ya̯.ɪ̯] *claidheamh* ainr., [ɪ̯^ya̯.ɪ̯] *laighe* agr., [ɪ̯^yʊ̯ç̥.ɪ̯^h] *luaidhe* ainr. (‘LEAD’) ; eadar dà chonsan phalataichte : [fa̯r̥^jhɪ̯k^jɪ̯k] *faithrigeadh* agr. (‘BATHING’), [ǰa̯.ɪ̯k^j] *Gàidhlig* ainr. dil., [ɪ̯t̥ɪ̯r^j] *idir* cgr., [skr̥^jɪ̯axɪ̯] *sgreuchail* agr.

A bharrachd air a seo gheibhear gu cumanta fuaim [ɪ] (= [ɔ̯]), ach tha mi am beachd gum buin seo do dh’fhòineim /ɤ̯/, agus thèid dèiligeadh ris fon cheann sin.

7.4.2 Co-roinn

Cluinnear /i/ gun bheum sa h-uile suidheachadh a dh’fhaodadh a bhith ann a thaobh co-thadhail ri consain : eadar consain phalataichte, ro chonsan palataichte, a’ leantainn consan palataichte,

¹¹³⁶ looser

ro chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte.

7.4.3 Eachdraidh /i/ gun bheum

Gheibhear /i/ ([i], [ɪ]) gun bheum mar a leanas :

7.4.3.1 Ann an claonain :

ann an riochdairean iar-chlaonach : treas pearsa sg. boir. /i/ *i*, SG **sí** (Th. § 405) ; dara pearsa iol. /s'í/, /s'íp/ *sibh*, SG **sí, síi**, neartmhor **sissi, sísi, sib-si** (Th. § 405).

7.4.3.2 A' leantainn hiatais no /h/, agus a' co-fhreagairt ri fuaimreig an dèidh sheann hiatais :

/pi.i/ *bithidh* gr. teachd. ann am freagairtean aontach, cf. SG làthaireach sior-ghnàthach¹¹³⁷ 3 sg. **biid, biith, biid** (Th. § 784) ; a thaobh /x'í.i.n' / *chithinn*, /x'í.ik/ *chitheadh* gr. cumh., tha Borgstrøm (1940 : 223) am beachd gum faodadh an hiatas a bhith sean ; /k^hrɔ:hin/ *cròidhean* iol. de /k^hrɔ.ɔ/ *crodha* ainr., bt. 'cruidhean', ('HORSESHOE') SG ain. iol. **cru** (DIL s.v. 'cró').

7.4.3.3 A' leantainn hiatais, /h/ (cf. S. Watson 1996 : 376-7), /ɣ'/, no /x'/, agus a' co-fhreagairt ri fuaimreig ghoirid gun bheum a' leantainn seann shuathach palataichte :

- (i) a' leantainn seann **b** : /fɣ.ik/ *faigheadh* gr. cumh., cf. MG dàrn. teachd.¹¹³⁸ 1 sg. '-faigbind', '-fuinginn' (DIL s.v. 'fo-gaib') ; /nɣs 'k_lar'ɑ_l.i/ *nas gairbhe*, coim. den br. /k_larɑ_lv/ *garbh*, SG coim. **gairbe** (DIL s.v. 'garb') ; /Lu.in/ *luibhean* iol. de /Luɣ'/ *luibh* ainr., SG iol. **luib**, nas fhadalaiche gu tric **luibenna** (DIL s.v. 'luib').
- (ii) a' leantainn seann **m** : /k^hrě:.in/ *cnàimhean* iol. de /k^hrě:ɣ'/ *cnàimh* ainr. ('BONE'), SG ain. sg. **cnáim** (ach SG ain. iol. **cnámai**) (DIL s.v. 'cnáim') ; /k^hrũhin/

¹¹³⁷ consuetudinal present

¹¹³⁸ secondary future

cnuimhean ('MAGGOTS, MITES') iol. de /k^hruĩy'/ *cnuimh* ainr., MG ain. sg. **cruim**, NGT cusp. iol. **cruimhe** (DIL s.v. '1 cruim'); /ũa₁.in/ *uaimhean*, iol. de /ũa₁y'/ *uaimh* ainr. ('A CAVE') MG **úaim** (mar ainm sg. de *i*-stoc, no mar cusp. tabh. sg. de *ā*-stoc), (ach MG ain. iol. **úama**) (DIL s.v. '2 úam').

- (iii) seann **d** : /v₁u₁hi/ *bhuaithe* riochd. roi. 3 sg. boir., bt. 'bhuaipe' SG **úadi**, *cp.* /v₁u₁h₁/ *bhuatha* riochd. roi. 3 iol., bt. 'bhuapa' SG **(h)úa(i)dib** (Th. § 435); /pu.i/ *buidhe* br., SG **buide** (DIL s.v. '1 buide'); /k^hr^hi.i/ *criidhe* ainr., SG **cride** (DIL s.v.); /ka:i.l/ *Gaidheal* ainr. dil., SG **Góidel** (DIL s.v.), iol. /ka:i.l/ *Gaidheil*; /kr₁u₁.in/ *gruaidhean*, iol. de /kr₁u₁y'/ *gruaidh* ainr., SG tabh. sg. **gruaid**, ain. iol. **gruade** (DIL s.v. 'gruad'); /L₁r₁y₁.in/ *laoidhean*, iol. de /L₁r₁/ *laoidh* ainr. ('A PARAPHRASE') SG **laíd** (DIL s.v.); /L₁u₁.i/ *luaidhe* ainr. (a' mheatailt, 'LEAD') MG **lúaide** (DIL s.v.); /mũ.i/ *muidhe* ainr., MG **muide** (DIL s.v.); /su.i/ *suidhe* agr., SG **suide** (DIL s.v. '2 suide'); /u.im/ *uidheam* ainr., SG, MG, **aidemm**, **adimm**, **adim** (DIL s.v. 'aidemm').
- (iv) seann **th** : /pL₁a:hi/ *blàithe* coim. de /pL₁a:/ *blàth* br., NGT coim. **bláithe** (DIL s.v. 'bláith'); /k^hhinaL/ *coitheanal* ainr., SG **comthinól** (DIL s.v.); /fa:him/ *fàitheam* ainr. ('HEM') *cf.* NGE 'fáithim' (Dinneen s.v.); /ku:hi/ *gaoithe*, gin. de /ku:/ *gaoth* ainr., SG gin. sg. **gaíthi** (DIL s.v. 'gáeth'); /ihi/ *ithe* agr., SG **ithe** (DIL s.v.), cuideachd /ihis/ *itheas* gr. teachd. (bt. 'ithidh'); /n₁s¹L₁u₁hi/ *nas luaithe*, coim. de /L₁u₁/ *luath* br., MG coim. **lúaitiu** (DIL s.v. '1 lúath'); /ra:hi/ *ràithe* ainr., MG **ráithe** (DIL s.v.); /εx¹ruhi/ *each-ruithe* ainr. ('A RACEHORSE'), agus /ruhin/ *ruithean* ('RUNS, SEEPAGE CHANNELS' sa mhonadh), gin. agus iol. de /ruy'/ *ruith* agr., *cf.* MG **ruithid** gr., riochd caochlach de 'rethid' (DIL s.v. 'ruithid'); /su:hi/ *sùithe* ainr., bt. 'sùith' MG **suite** (no dh'fhaodadh **súithe**) (DIL s.v. '4 suide'); /n₁s¹t^hra:hi/ *nas tràithe*, coim. de /t^hra/ *tràth* br., *cf.* MG **tráth** ainr. (DIL s.v.).
- (v) seann **g** : /a.in/ *aighean* iol. de /x₁y/ *agh* ainr. ('A HIND') MG ain. iol. **aige** (DIL s.v. 'ag'); /pra:i/ *bràighe* ainr. (bt. 'bràigh') SG **brág(a)** (DIL s.v.); /t₁:in/ *dòighean*

iol. de /tɔ:ɣ/ *dòigh* ainr., cf. SG ain. sg. **dáig**, cuideachd **dóig**, roi. aineamarach¹¹³⁹ (DIL s.v. ‘dáig’); /Lɑ.i/ *laighe* agr., SG **lige** agr., NGT **luighe** agr. (DIL s.v. ‘1 lige’); /sɑ.it/ *saighead* ainr., SG **saiget** (DIL s.v.); /s’L’i.i/ *slighe* ainr., MG **slige** (DIL s.v.); /t^hɑhi/ *taighe* gin. agus /t^hɑhin/ *taighean* iol. de /t^hɑɣ/ *taigh* ainr., MG gin. sg. **tige** agus **taige**, MG ain. iol. **tige**, NGT ain. iol. cuideachd **taighi** (DIL s.v. ‘tech’); /u.in/ *uighean* iol. de /u/ *ugh* ainr., NGT ain. iol. **uighi** (DIL s.v. ‘1 og’). Cuideachd far an robh seann **g** neo-phalataichte ann an /strǣ.in/ (M.) *sreangan* (‘PIECES OF STRING’) iol. de /strǣiɣ/ agus /strǣi/ (M.) *sreang* ainr. (‘STRING’) SG **sreng** (DIL s.v.).

(vi) seann **ch** : /k^hLɔhi/ *cloiche*, gin. de /k^hLɑx/ *clach* ainr., MG gin. sg. **cloiche** (DIL s.v. ‘cloth’); /k^hɔx’iɪnt^hɣ/ *coitcheanta* br. (‘EXPOSED’) cf. SG **coitchean** ‘common, general’ (DIL s.v.); /trɔhit’/ *droicheid* ainr., bt. ‘drochaid’, NGT **droichead** (DIL s.v. ‘drochet’); /fǣ̃nɛ]hiN’/ *faithnchinn* agr., bt. ‘aithneachadh’; /fix’it/ *fichead* ainr. & br., SG gin. **fichet** (DIL s.v. ‘fiche’). Cuideachd, uaireannan an dèidh /x’/ sa mhoirfeim iolra /-ix’in/ *-(a)ichean* : /ɑ^hix’in/ *athraichean* iol. de /ɑɣr’/ *athair* ainr.; /k^hɑ:rix’in/ *càraichean* iol. de /k^hɑ:r/ *càr* ainr. (‘A (MOTOR-) CAR’). An deidh /x’/ bho sheann **g** ann an /t_lu’u_jx’itɣs/ *duilheadas* ainr., cf. SG **doilgitiu** (DIL s.v.).

(vii) freumh-fhaclan bho B, BA : /p^hɑ:ik/ *pàigheadh* agr., BA **pay**, **py**.

7.4.3.4 Aig deireadh faclail a’ leantainn consain sam bith, agus a’ co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum le suathach palataichte ga leantainn :

(i) le **d** palataichte ga leantainn, agus a’ co-fhreagairt ri seann **-(a)id(-)** :

(a) ann am faclan gin. is iol. bhon deireadh-fhaclail san agr. /-ɣk/ *-adh*, seann **-ad**, **-ud** : /k^hɪ’ɛxkinɣn/ *cleachdaidhnean* ainr. iol. (‘CUSTOMS’); /tɔ:ɣstinɣn/ *dòrtaidhnean* ainr. iol. (‘DOWNPOURS’); /foskLi.in/ *fosglaidhean* ainr. iol. (‘SHEET LIGHTNING’); /kɑ:ri/ *gàrraidh* ainr. gin., /kɑ:riɣn/ *gàrraidhnean* ainr. iol.; /k’e:L’i.in/ *gèillidhean* ainr. iol. (‘SUPERSTITIONS’); /k’ǣ̃u_jri/ *geamhraidh* ainr. gin.;

¹¹³⁹ nominal preposition

/f̥er ˈR̥iʝLi/ *fear-riaghlaidh* ainr. ('A BOSS'); /str̥emi.in/ *sreamaidhean* ('WRINKLES') iol. de /str̥emʝk/ *sreamadh* ainr. Ann am /far'ix'i.in/ *fairichidhean* ('FEELINGS'), iol. de /far'ɔxkiN'/ *faireachdainn* ainr., cluinnear /i/ sna trì lidean gun bheum mar thoradh oirre a bhith (1) ron chonsan phalataichte /x'/ (faic shìos), (2) ro sheann **d** palataichte, (3) an dèidh seann **d** palataichte (faic shuas); agus gheibhear an t-aon seòrsa cinneachadh m.e. ann an /su.ix'i.in/ *suidhichidhean* ('SITUATIONS') iol. de /suʝɔxkiN'/ *suidheachdainn* ainr. San fhacal /as'i.in/ *aisidhean* bt. 'aiseagan' ('FERRIES'), iol. de /as'ʝk/ *aiseag* no *aiseadh* ainr., bt. 'aiseag' (bho SG **aisec** 'restoring' : DIL s.v.), tha an t-iol. air ath-mhodaileachadh air analaidh fhaclan a leithid¹¹⁴⁰ /kʰɔhʝRʝk/ *comharradh* ainr., iol. /kʰɔhʝri.in/ *comharraidhean*. Is dòcha gur e ath-mhodaileadh den aon seòrsa a tha againn cuideachd ann an /kʰɑ:rti.in/ *ceàrdaidhean* iol. de /kʰɑ:rt/ *ceàrd* ainr. ('A TINKER, TRAVELLER').

(b) eile :

faclan le seann **(a)id** : /ʝ.i/ *aghaidh* ainr., MG cusp. sg. **agaid** (DIL s.v. 'agad'); /t̥i̯iN'g'i/ *aingidh* br., MG **aingid** (DIL s.v. 'an(d)gaid'); /ʝ ˈnaski/ (t. deas) *an- asgaidh* br., cf. NGT 'i n-aiscidh' 'gratis' (DIL s.v. 'aiscid'); /kʰari/ *caraidh* ainr., bt. 'cairidh' ('A FISH-WEIR') cf. MG cusp. tabh. sg. **caraid**, **coraid** (DIL s.v. 'cora'; faic cuideachd Pödör 1995-6 : 182); /as ˈt'e.i/ *às deaghaidh* roi., cf. SG **i ndegaid** (DIL s.v. 'degaid'); /t̥i̯ɑjski/ *èasgaidh* br., MG **éscaid** (DIL s.v.); /L'ɛpi/ *leabaidh* ainr., MG **lepaid** (DIL s.v. 'lepaid'); /Rʝyi/, /Rʝ.i/ *raghaidh* ainr., cuideachd /Rʝvi/ *rabhaidh* ainr., cf. MG gin. sg. **robaid** (DIL s.v. 'robud'); /tʰɑpʰi/ *tapaidh* br., NGT **tapaidh** (DIL s.v. 'tapaid'); /tʰɛ̃yi/ fuaim. caoch. *teangaidh* ainr., MG cusp. sg. **tengaid** (DIL s.v. 'tengae'); /ʝ ˈNur'i/ *an uiridh* cgr., SG **ón nurid** (DIL s.v. 'ur(a)id). An seo gheibhear eisimpleirean den tràth theachdail ann am freagairtean aontach¹¹⁴¹ (le /-i/ dh'fhaodadh bho SG deireadh facail làth. taisb. 3. sg. abs. **-(a)id** : cf. Gleasure 1990 : 184) : /L'eni/ *leanaidh* ('WILL FOLLOW') SG **lenaid** (DIL s.v.);

¹¹⁴⁰ the plural has been remodelled on the analogy of words like

/L'ia_ɣvi/ *leubhaidh* bt. ‘leughaidh’ cf. SG **légaid** (DIL s.v.); /skr'ia_ɣvi/ agus /skr'ia_ɣ.i/ *sgrìobhaidh* gr. teachd. ann am freagairtean aontach, cf. SG **scríbaid** (DIL s.v.).

faclan le seann **(a)ide**, **(a)idi** : /ĩɛɛ_ɣvi/ *ainmhidh* ainr., MG **ainmide** (DIL s.v.); /ar'i/ *airidh* br. (‘WORTHY, DESERVING’) NGT **airidhe** (O’Rahilly 1927 : 14); /peti/ *beadaidh* br., MG **betaide** (DIL s.v.); /k'h'e:l'i/ *cèilidh* ainr., MG **célide** (DIL s.v. ‘céilide’); /ɣ 'g'h̃:ni/ *an-còmhnaidh* cgr., SG **i comnaidiu**, MG **i comnaidi** (DIL s.v. ‘comnaide’); /k'hu:R^hi/ *cùbhraidh* br., MG **cumrae**, **cubrae** (DIL s.v. ‘cumrae’), NGT **cumraidhe**, **cubraidh** (DIL s.v. ‘cumraide’); /fuɣ_ɣR^hi/ *fuarraidh* br. (‘CHILL, DAMP’) MG **(f)úardaide** (DIL s.v.); /kɣ 's'ia_ɣR^hi/ *gu sìorr(th)aidh* cgr., cf. NGT **co síraidhi**, **go síorruidhe**, cuideachd NGT **síordhuidhe** (DIL s.v. ‘síraide, sírdaide, ‘sírraide’); /t^hia_ɣxki/ *teuchdaidh* br. (‘STODGY’) MG **téctaide** (DIL s.v. ‘2 téctaide’).

- (ii) le **th** palataichte ga leantainn : /a:R^hi/ *àraidh* br., MG **áirithe** (DIL s.v.).
- (iii) le **g** palataichte ga leantainn : /pĩɛ_ɣri/ *bànrigh* ainr., cf. MG **ben-ríga(i)n** (DIL s.v. ‘ben’); /er'i/ *eirigh* agr., bt. ‘èirigh’ MG **éirge** (DIL s.v.), cuideachd /'mũxar'i/ *mocheirigh* agr., SG **mochéirge** (DIL s.v. ‘moch’).
- (iv) a’ co-fhreagairt ri seann **-igde**, **igid** : /ia_ɣri/ *iarraidh* agr., SG **íarfaigid**, MG **íarraid** (DIL s.v.); /ĩũ:si/ *ionnsaigh* ainr., SG **indsaigid** agr. (DIL s.v.); /u:R^hni/ *ùrnaigh* ainr., SG **airnigde**, NGT ***urnaighdhe** (DIL s.v. ‘airnigde’; Ó Maolalaigh 1999 : 229.11).

7.4.3.5 Aig deireadh faicil a’ leantainn consain sam bith, agus a’ co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum le bileach sèimhichte ga leantainn (a thaobh a’ chinneachaidh seo faic am beachdachadh ann am Ó Maolalaigh 2002) :

- (i) le **b** palataichte ga leantainn, agus a’ co-fhreagairt ri seann **-ib**, **-eb** :
 - (a) san dara pearsa iol. de chuid de riochdairean roi. (cluinnear uaireannan /ip/) (faic Ó Maolalaigh 2002 : 68) : /asi/ *asaibh*, cf. SG treas pearsa iol. **es(s)ib**, **eissib**

¹¹⁴¹ the future tense in affirmative answers

(Th. § 436), /aki/ *agaibh*, SG **occaib** (Th. § 436), /ɿɔr'ɿ/ *oirbh*, SG **fuirib**, **fo(i)rib** (Th. § 437), /ũNi/ *umaibh* agus /ũNi/ *unnaibh* bt. ‘annaibh’ SG **indib** (Th. § 436), /huki/ *thugaibh*, SG **cuc(c)uib** (Th. § 433) ;

(b) mar dheireadh facail air an dara pearsa iol. den àithneach (airson beachd air cinneachadh na /i/ seo, mar nì a thachair am pàirt fo bhuidh an /i/ aig deireadh facail a gheibhear sa ghairmeach iolra, faic Ó Maolalaigh 2002 : 68-9) : /k^hur'ɿ/ *cuiribh*, /t'ĩɑ₁ni/ *dèanaibh*, /stɔ:Lix'ɿ/ *stòlaichibh* (‘SETTLE DOWN’) ;

(c) ann an ginidich : /L'eni/ *leanaibh* ainr. gin. (dh'fhaodadh bho sheann riochd ginideach **leinibh* : faic Ó Maolalaigh 2002 : 62, agus cf. /L'enu/ *leanabh* ainr., MG **lenab** : DIL s.v.) ;

(d) Ann an cuid de dh'fhaclan dh'fhaodadh an /-i/ a bhith air adhbharachadh cuideachd an Gl. mar thoradh air an t-suathach phalataichte a thig roimhe : /k^hLɑ.i/ *claidheamh* ainr., SG **claidib** (DIL s.v.).

(ii) le **m** shèimhichte ga leantainn, agus a' co-fhreagairt ri seann **-am**, **-em** (a thaobh a' chinneachaidh seo cuideachd faic am beachdachadh ann am Ó Maolalaigh 2002) :

(a) ann am faclan le consan palataichte a' tighinn ron lide gun bheum : /ẽN'ɿ/ *ainneamh* br., MG **annam** (DIL s.v.) ; /ɑ:r'ɿ/ *àireamh* ainr., MG **áirem** (DIL s.v.) ; /ɑt^hɿ/ *aiteamh* ainr. ; /k^hret'ɿ/ *creideamh* ainr., SG **cretem** (DIL s.v. ‘creitem’).

(b) le consan neo-phalataichte a' tighinn ron lide gun bheum (airson beachd air adhbhar cinneachaidh an /i/ ann an cuid de na faclan seo faic Ó Maolalaigh 2002 : 70-1) : /fɑLi/ *falamh* br., SG **folom**, **falom** (DIL s.v. ‘1 folam’) ; /fo:ni/ *fòghnamh* ainr. (‘A SUFFICIENCY’) SG **fognam** (DIL s.v.) ; /s'esi/ *seasamh* agr., MG **sessam** (DIL s.v.) ; /uLi/ *ullamh* br., SG **airlam** (DIL s.v.). Tha Ó Maolalaigh (2002 : 70-1) ag ràdh a thaobh an deireadh facail /i/ ann am /fɑLi/ *falamh* agus /uLi/ *ullamh* :

‘Is e am mìneachadh as collaiche ... gur h-ann bho chruthan **falmhaichthe*, **ullmhaichthe* (no **falmhaighthe* gr. àithn. iol. is **ullmhaighthe*) a chinnich cruthan -[i] (bho -[ihə] no -[ihi])’ ;

ach a thaobh nan iar-riochdan a gheibhte ann an dualchainnt Gl. chan urrainnear gabhail ris a' bheachd seo, oir bhitheadh an svarabhakti air mairsinn (cf. /f₁αLα₁.ix'/ *falmhaich* gr. àithn., /f₁αLα₁.ɔxkʁN'/ *falmhachdainn* agr.), agus mar sin 's e **/f₁αLα₁.i/ agus **/uLu.i/ ris am bite an dùil an Gl. bho **falmhaichthe* agus **ullmhaichthe*.

(c) Ann an cuid de dh'fhaclan dh'fhaodadh an /-i/ a bhith air adhbharachadh cuideachd an Gl. mar thoradh air an t-suathach phalataichte a thig roimhe (faic shuas § 7.4.3.3): /ahi/ *aitheamh* ainr.; /k^hahi/ *caitheamh* agr., SG **caithem** (DIL s.v.); /fehi/ *feitheamh* agr., MG **fethem** (DIL s.v.) (ach faic cuideachd Ó Maolalaigh 2002: 70-1).

7.4.3.6 Aig deireadh facail, agus a' co-fhreagairt ri caochladh fhòineimean aig deireadh facail ann an SG, MG :

/k^hʁN'í/ *coinneamh* ainr., MG **coinne** (DIL s.v.); /t'íʁjɣi/ *diadhaidh* br., SG **diade** (DIL s.v. 'díadae'); /tʁ:vi/ *daobhaidh* br. ('doirbh', mu obair), tha MacBain s.vv. 'daobhaidh' agus 'dao' ga bhunachadh ann an SG 'doé' 'slow, sluggish', ach am beachd Fraser 1926b: 207-8 :

'The word is to be analysed *do* + *odhbh* + the adjectival termination *-i*' (cf. DIL s.v. 'odb');

/ĩmi₁xi/ *iomchaidh* br., MG **imchubaid**, nas fhadalaiche **imchuipe** (DIL s.v. 'imchubaid'); /mɛ:r'í/ *Màiri* ainr. dil., cf. dh'fhaodadh MG 'Maire'; /R₁uʁj'í/ *Ruairidh* ainr. dil., SG **Rúadri** (MacBain td. 411).

7.4.3.7 Aig deireadh facail, sna h-iar-leasachain mheanbhanach¹¹⁴² /-i/, /-aki/, /-ani/ :

/pɔ:k^hi/ *bòcaidh* ainr. ('BOGEY') cf. MG **bocánach** (DIL s.v.), ach cuideachd B 'bogey'; /ferani/ *fearanaidh* ainr. ('A WEE ONE, A WEE MANNIE'); /flɔ:ri/ agus /fLɔ:ri/ *Flòraidh* ainr. dil. (ainm boireannaich 'FLORA'); /mɔ:rti/ *Mordaidh* ainr. dil. (meas-ainmeach air

/m₁uru₁x₁k/ *Murchadh*; /n₁ 'h₁o:p₁in₁n/ *na h-Òbainean* alt + ainr. iol. (ainm baile ‘OPINAN’), dh’fhaodadh bhon mheanbhan */o:p₁i/ *òbaidh bho /o:p/ òb ainr.; /o:rtaki/ òrdagaidh, /k^halaki/ *calgagaidh* ainr., /fi:s’aki/ *fisteagaidh* ainr. (ainmean aig cloinn don òrdaig, don chorraig agus don mheur bheag fa leth¹¹⁴³)

7.4.3.8 Gu cumanta ro chonsain phalatach no phalataichte :

- (i) (a) ro /t’/ : /₁ara₁k’it’/ *airgid* gin. de /₁ara₁k’₁rt’/ *airgead* ainr., SG gin. sg. **argait** (DIL s.v. ‘argat’); /p₁nit’/ *binid* ainr. (‘RENNET’) SG **binid** (DIL s.v.); /k^harit’/ *caraid* ainr., SG cusp. tabh. sg. **car(a)it** (Th. § 324); /ku:s’it’/ *gaoisid* ainr. (‘HORSEHAIR’) am beachd MacBain cf. SG **goiste** (‘noose ... snare’ : DIL s.v.); /k₁rit’/ *goirid* br., SG **garait** (DIL s.v. ‘garit’); /iskit’/ *iosgaid* ainr. (‘HOUGH’) MG **isait** (DIL s.v. ‘esc(a)it’); /L’epit’/ *leibid* ainr. (‘MISFORTUNE’); /₁ehit’/ *a leithid* nr., SG **lehit** (DIL s.v. ‘leithéit’); /L₁nit’/ *lonaid* ainr., bt. ‘loinid’ (‘A CHURN-STAFF’) MG **loinid** (DIL s.v.); /L₁sit’/ *losaid* ainr. (‘amar taoisnidh¹¹⁴⁴’, agus eileamaid ann an ainmean-àite a bhuneas do raon torach) SG cusp. tabh. sg. **losait** ‘kneading-trough’ (DIL s.v. ‘losat’); /R₁.it’/ *rothaid*, gin. de /R₁.at/ *rathad* ainr., MG gin. sg. **roit** (dà-lideach) (DIL s.v. ‘rout’); /sm₁kit’/ *smugaid* ainr. (‘SPIT, SPITTLE’).
- (b) ro /t^h/ /s₁rit^h(₁)/ *sònraicht(e)* br. & rgc.; /t^hũ₁nit^h(₁)/ *tuanait(e)* rgc. de /t^hũ₁nik’/ *tuanais* gr. àithn. (‘LOOSEN’), agus mòran rgc. eile.
- (ii) (a) ro /k’/ : /a:l’m₁nik’/ *àlmonais* ainr., B **almanac**; /tuspik’₁k/ *dusbaigeadh* agr. (‘QUARRELING’); /far^hik’₁k/ *faithrigeadh* agr. (‘BATHING’) cf. SG **fothraicid** gr., **fothrucud** agr. (DIL s.v.); /ful’ik’/ *fuiling* gr. àithn., SG taisb. làth. 3 sg. **-fulaing**, MG àithn. 2 sg. **fulaing**, cuideachd **fuiling** (DIL s.v. ‘fo-loing’); /ka:l’ik’/ *Gàidhlig* ainr. dil., cf. MG **Goídelc** (DIL s.v.); /m₁nik’/ *minig* cgr., SG **menic** (DIL s.v. ‘meinic(c)’); /N₁lik’/ *Nollaig* ainr. dil., SG **notlaic** (DIL s.v.); /r₁ënik’/ *rànais* gr.

¹¹⁴² diminutive suffixes

¹¹⁴³ children’s names for the thumb, forefinger and little finger respectively

¹¹⁴⁴ kneading trough

preit., bt. ‘ràinig’, SG preit. 3 sg. pròtatonach **•rán(a)ic** (DIL s.v. ‘ro-icc’); /sk’iL’ik’/ *sgillig* ainr. (riochd singilteach), SB **scilling**; /t^harik’/ *taraig* ainr. (‘A NAIL’) bt. ‘tarrag’; /h̃ɛ:nik’/ *thànaig* gr. preit., bt. ‘thàinig’ SG preit. 3 sg. pròtatonach **•tán(a)ic** (DIL s.v. ‘do-icc’, Strachan 1949 : 98). Ann am mòran ghnìomhairean a tha an t-àithneach aca dèanta¹¹⁴⁵ leis an iar-leasachan /-ik’/ (cuid mhath aca nam faclan-iasaid bho B): /pɔtrik’/ *bodraig*, B **bother**; /tr̥ai₁vik’/ *draidhbhig*, litreachadh bt. ‘dràibhig’ B **drive**; /tr̥esik’/ *dreasaig*, B **dress**; /m̥ɔsik’/ *moi’saig*, B **miss**; /l̥ou₁nik’/ *obhnaig* gr. àithn. (‘MEDDLE WITH’) BA **own**; /Rɔl’ik’/ *roilig*, B **roll**; /set^hl’ik’/ *seitlig*, B **settle** (gr.); /sm̥ɔk^hik’ɔk/ *smocaigeadh* agr. (‘SMOKING’ de thombaca), B **smoke**; /st̥ɔtik’/ *stoi’daig* (‘THINK, CONSIDER’) B **study** gr.; /t^her’ik’/ *teirig*; /t^hũa₁nik’/ *tuanaig* (‘LOOSEN’).

(b) ro /k^h/ : /k^hʃ̥nɔ₁.ik^h/ (CNC) *confhaic* ainr., bt. ‘confhadh’ (‘ANGER’) (ach RMC /k^hʃ̥nɔ₁.ik’/ *confhaig*) cf. MG **confa(i)d** (DIL s.v.).

(iii) ro /x’/ :

(a) ann an gin. is iol. de ainr. : /a.ix’ɔn/ *adhaichean* iol. de /a.a/ *adha* ainr.; /t̥ʃ̥i₁l’ix’ɔn/ *aimhlichean* ainr. iol. (‘STABBING PAINS’), dh’fhaodadh bho GA sg. ‘aimheal’ (Dw. s.v.) MG **aithméla** ‘shame, discomfiture’ (DIL s.v.); /t̥ʃ̥i₁nix’ɔn/ *aibhnichean*, iol. de /a.uN’/ *abhainn*; /ar^hix’in/ *athraichean*, iol. de /ahɔr’/ *athair*; /paLix’/ *balaich*; /pɔtix’/ *bodaich*; /k^hLatix’/ *cladaich*.

(b) ann an gnìomhairean : /ɣ̃ɛn^hix’/ *dh’fhaithnich* preit., bt. ‘dh’aithnich’ MG **aithnid** (DIL s.v.); /fur’ix’/ *fuirich* gr. àithn., MG làth. **fuir(i)gid** (DIL s.v. ‘fo-rig’).

(c) eile : /tu:hix’/ *dùthaich* ainr., MG **dúthaig** (DIL s.v.); /kr’l̥ia₁six’(ɔ)/ *greusaich(e)* ainr., cf. MG **grésaide** ‘a shoemaker, an embroiderer’ (DIL s.v.).

(iv) ro /s’/ :

(a) bho SG, MG **s** : /p̥ɛnis’/ *banais* ainr., MG **banais** (DIL s.v.); /pa:ris’k’/ *bàrraisg* ainr. (‘A FOOL, CLOWN’); /k^hũ:tis’/ *cunntais* ainr. (‘AN ACCOUNT’) MG gin. sg.

¹¹⁴⁵ whose imperative is formed

cuntais (DIL s.v. ‘cuntas’); /t̪i.is̪/ *dithis* riochd., SG tabh. **diis** (DIL s.v. ‘días’); /ir̪is̪/ *iris* ainr. (‘HEN-ROOST’) MG **iris** (DIL s.v.); /m̪ɛl̪is̪/ *meilis* br., bt. ‘milis’ SG **milis** (DIL s.v.); /ʁ̪ r̪i.is̪t̪/ *a-rithist* cgr., MG **a frithissi** (DIL s.v. ‘frithissi’); /t̪ʰer̪is̪/ *teiris* gr. easbh., bt. ‘tairis’, (‘SETTLE!’, ri bò) cf. SG **terissem** agr. (Th. §§ 733).

(b) bhon deireadh-fhacail iol. B, BA -s: /pr̪ikis̪/ *briogais* ainr., BA **breeks**; /L̪ik̪h̪is̪/ *liocais* ainr. iol., B **leek(s)**.

(v) ro /L̪/: /k̪h̪.ɪL̪/ *cainneil* ainr., bt. ‘coinneal’; /ʁ̪ʒ̪.ɪL̪/ *Dhòmhnail* gin. de /t̪ɔ:ʁ̪L̪/ *Dòmhnall* ainr. dil.; /t̪ɛ̪nɛ̪ɣ̪ɪL̪/ *eanchaill* ainr., bt. ‘eanchainn’; /e:ɪL̪/ *èibhill* ainr. (‘A GLOWING PEAT OR COAL’); /t̪ʰur̪ɪL̪/ *turraill* ainr. (‘A SHAPELESS LUMP’ air a bheil coltas nach gluais); mar dheireadh-fhacail den agr.: /kuk̪ɪL̪/ *gugaill* agr. (‘CROUCHING DOWN’); /sup̪ɪL̪t̪ʰ(ʁ̪)/ *subailt(e)* br., B **supple**.

(vi) ro /l̪/:

(a) gu cumanta san deireadh-fhacail don agr. /-il̪/ *-(a)il*: /p̪ɪɑ̪k̪h̪il̪/ *beucail* agr. (‘ROARING’ de dhaimh); /p̪ik̪il̪/ *bigil* agr. (‘CHIRRUPING, TWITTERING’); /p̪l̪ou̪t̪il̪/ *bleobhdail* agr. (‘BLUBBERING, HOWLING’); /pu:ril̪/ *bùrrail* agr. (‘BELLOWING’); /t̪ũnk̪h̪il̪/ *duncail* agr. (‘THUMPING’); /kr̪ɛ̪:kil̪/ *gnàgail* agr. (‘CAWING’); /m̪ĩɑ̪vil̪/ *miamhail* agr. (‘MEWING’ de chat); /R̪ã:n̪il̪/ *rànail* agr.; /s̪ʰɛ:t̪h̪il̪/ *sèiteil* agr. (‘HISSING, SNORTING’); /skr̪ɪɑ̪x̪il̪/ *sgreuchail* agr. (‘SCREAMING, SCREECHING’); /s̪n̪ĩɑ̪x̪kil̪/ *snìochdail* agr. (‘CREEPING’); /spa:kil̪/ *spàgail* agr. (‘coiseachd gu tuisleach’); /t̪ʰuh̪il̪/ *tuichil* agr. (‘HOOCHING, HEUCHING’).

(b) ann am faclan eile: /t̪ɔR̪ɔ̪x̪kil̪/ *orrchdail* ainr. (‘A SHAPELESS LUMP’); /oh̪il̪/ *othail* ainr. (‘HUBBUB’).

(vi) ro /N' / :

(a) sa chiad phearsa iol. cumh. den ghnìomhair, cf. SG deireadh-facail gnìomhaireach 1d. phearsa sg. taisb. neo-fhoirfe¹¹⁴⁶, fo-leantach caithte¹¹⁴⁷ agus dàrnacha teachdail¹¹⁴⁸

-(a)in(n) : /xěniN' / *chanainn* ; /xur' iN' / *chuirinn* ; /ɣ'ĩɑjɪniN' / *dhèanainn* ; /ɣɑ:kiN' / *dh'fhàgann* ; /hu:l' iN' / *shaoilinn*.

(b) san deireadh-fhacail cumanta /-ɔxkiN' / (ach cluinnear cuideachd /-ɔxkɔN' /) a chomharraicheas an agr. : /ɑL^hɔxkiN' / *altachdainn* ('GRACE BEFORE MEALS') ; /t'ɑLɔxkiN' / *dealachdainn* bt. 'dealachadh' ; /L'ɛsɔxkiN' / *leasachdainn* bt. 'leasachadh'.

(c) sna deiridhean-facail /-iN' /, /-t' iN' / a chomharraicheas an agr. : /pr' i.iN' / *bruidhinn* ; /k^hǎN^h iN' / *cantainn* ; /f ɛk^h iN' / *faicinn* ; /f iɑjɪxiN' / *feuchainn* ; /ru.iN' / *ruighinn* ('REACHING') ; /k^hL_lũiɪN' t' iN' / *cluinntinn*.

(d) ann am faclan eile le freumh-eòlas SG : /komiN' ɣ / *comaine* agus /komiN' / *comain* ainr. (fuaimneachaidhean caoch., chan e eisimpleir de schwa às-tuislidh) ('BEHOLDENNESS') bt. 'comain' SG **commáin**, **commáin** (DIL s.v. 'commáin') ; /t'ev iN' ɣ / *deimhinne* br., bt. 'deimhinn' SG **demin** (DIL s.v. 'deimin') ; /fi:r' iN' (ɣ) / *firinn(e)* ainr., MG **fírinne** (DIL s.v.) ; /iɣjriN' / *iarrainn* gin. de /iɣjRɣN / *iarrann* ainr., bt. 'iarainn' gin. ; /iL^h iN' /, cuideachd /iLiN' /, *iodhlainn* ainr. ('STACKYARD, ROOFLESS RUIN USED AS STACKYARD') SG tabh. **ithlaid** (DIL s.v. 'ithlann') ; /susp iN' t' /, cuideachd /suspɑN' t' /, *susbaint* ainr., MG **substaint**, **sustaint** (DIL s.v. 'substaint') ; /t^hukiN' / *tiugainn* gr. easbh. ('LET'S GO').

(e) bhon deireadh-fhacail B, BA **-in**, **-ing** : /ĩnik' iN' / *iniginn* br. ('PARTICULAR, FINICKY, MEAN') B **finicking**, **finickin** ; /N' ɛp^h ik' iN' / *neapaiginn* ainr. ('HANDKERCHIEF') BA **naipkin**.

(f) ann am faclan le freumh-eòlas neo-shoilleir : /ɑ:l' ik' iN' / *Áiliginn* ainr. dil. (ainm baile 'ALLIGIN').

¹¹⁴⁶ imperfect indicative

¹¹⁴⁷ past subjunctive

(vii) ro /r'/

(a) an dèidh consain phalataichte : /it'ir'/ *idir* cgr., SG **etir** (DIL s.v.); /L'it^hir'/ *litir* ainr., SG **litir** (DIL s.v. 'liter').

(b) an dèidh consain neo-phalataichte no hiatais : /f̥iuxir'/ *fiuchair* br. ('ACTIVE, NIMBLE'); /p^ha.ir'/ *paidhir* ainr., B, BA **pair**; /xɑ 'tɔ.ir'/ (le aiceann) *cha dobhair* gr. teachd. eis., SG **·tabair** (DIL s.v. 'do-bheir'); /upir'/ (agus /upɣr'/) *ubair* ainr., bt. 'obair' SG **opar, opair** (DIL s.v. 'opar'); /u.ir'/ *uibhir* ainr., bt. 'uimhir', SG **u(i)mir** 'number' (DIL s.v. 'uimir').

7.4.3.9 Anns an deireadh-fhacail /-in/ :

(i) mar fhuaimneachadh caoch. den deireadh-fhacail /-iN'/ san agr. : /pr'i.in/ agus /pr'i.iN'/ *buidhinn*; /f ɛk^hin/ agus /f ɛk^hiN'/ *faicinn*; /t^hi.in/ agus /t^hi.iN'/ *tighinn*.

(ii) mar dheireadh-facail iol. san ainr.¹¹⁴⁹ :

(a) an dèidh consain phalataichte nach eil na shuathach (airson /i/ an dèidh suathaich phalataichte faic shuas) : /k^h[uɣ]k'in/ *cuaigean* ('TWISTS, KINKS'); /f̥ɔhar'in/ *fomhairean*; /sup^har'in/ *suipeirean*.

(b) an dèidh /n/ neo-phalataichte bho sheann */n'/ phalataichte : /k'ɛu_ɣrinin/ *geamhraidhnean*; /s't'u:rinin/ *stiùraidhnean* ('QUEER IDEAS').

(iii) ann am faclan-iasaid bho B, BA : /pe:sin/ *beusain* ainr., B **basin**; /k^hit's'in/ *cidsin* ainr., B **kitchen**; /k^hɣrt^hin/ *coi'rtain* ainr., B **curtain**; /fa:rdin/ *fàrdain* agus /fa:rdiŋ/ *fàrdaing* ainr., BA **farding**; /fe:sin/ *feusain* ainr. (*Phasianus colchicus* 'PHEASANT') B **pheasant**; /flanin/ *flanain* ainr. ('FLANNEL') BA **flannin**; /lɔ:sin/ *lòsain* ainr. ('A PANE OF GLASS') BA **lozen, losing**; /mɔ:l'ɣs'k'in/ *mòileisgin* ainr., B **moleskin**; /stɔk^hin/ *stocain* ainr. B **stocking**.

(iv) eile : /'pr'ɛk^hl'in/ *breac-lin* ainr. ('A COD NET'); /t'i'k^h[iɣ]tin/ *Diciadain* ainr. dil.; /m[ũ]l'u_ɣk^hin/ *muilcin* ainr., bt. 'muinichill' SG **mu(i)nchille** (DIL s.v. 'muinchille');

¹¹⁴⁸ secondary future

/tʰɔ̃ɔ̃ɔ̃sʰkʰin/ *toirsgian* ainr., SL **torfskeri**, dh'fhaodadh tro dhi-choslachadh bho *tʰɔ̃ɔ̃ɔ̃sʰkʰir/ (le tarraing do GA /skʰʰiɑ̃n/ *sgian?*) (cf. Borgstrøm 1941 : 90-1).

7.4.3.10 Aig deireadh facail ann an ainmean-àite, (a) mar iar-riochd den tabh. sg. MG **-aig**, NGT **-aigh** den mhoirfeim '-ach' (W.J. Watson 1904 : xxxiv-v) ; no (b) mar iar-riochd den tabh. sg. MG **-aid** de *t*-stuic ; no (c) mar iar-leasachan meanbhanach (W.J. Watson 1904 : xxxvi), air a riochdachadh ann an dòigh-litreachaidh GA¹¹⁵⁰ mar '-(a)idh' ; no (d) le freumh-eòlas an iar-leasachain neo-shoilleir :

(a) /ɑ:rtʰɛsi/ *Aird Easaidh* (ainm baile 'ARDESSIE') ; /kʰɔ̃pʰɔ̃xi/ *Copachaidh* (ainm baile, 'COPPACHY') ; /lʰɛkʰi/ *Leacaidh* (ainm àite-thuineachaidh 'LECKIE') ; /tʰɔ̃li/ *Tollaidh* (ainm àite-thuineachaidh 'TOLLIE').

(b) /ɣʰ Nʰĩɑ̃ɣi/ *An Uamhaidh* (ainm àite-thuineachaidh 'COVE'), dh'fhaodadh < MG tabh. sg. 'úamaid' (DIL s.v. '2 úam').

(c) /pɑtiʰxrɛ̃.u/ *Badaidh 'Chreamha* ('THE LITTLE CLUMP OF THE WILD GARLIC') ; /kʰɑmɣsi/ *Camasaidh* (ainm àite-thuineachaidh 'CAMASSIE' leis a' chèill 'LITTLE BAY') ; /lɔ̃xiʰNʰitʰ/ *Lochaidh Nid* ('THE LITTLE LOCH OF THE NEST').

(d) /kru:tʰi/ *Gruìdidh* (ainm àite-thuineachaidh 'GRUDIE') ; /kʰɔ̃rʰɣʰ vʰĩĩLʰi/ *Coire Mhuillidh* (ainm-àite 'CORRIEMOILLIE').

7.4.3.11 A' co-fhreagairt ri caochladh fhòineimean ann an SL :

/ɣʰ xʰɑ̃ri/ *a' Chearraidh* ainr. dil. (ainm aibhne 'KERRY'), am beachd W.J. Watson (1904 : 225) bho SL **kjarr-á** ; /Nã:pi/ *nàbaidh* ainr., stèidhichte air SL **nábúi** ; /pʰɔ̃rstikʰilʰ/ *Portaigil* ainr. dil. (ainm baile 'Port Henderson') am beachd W.J. Watson 1904 : 222 bho SL **port-gil** leis a' chèill 'gate-gully' ; /ɣʰ:nitʰ/ *Raghnaid* ainr. dil. (bt. 'Raonaid') (ainm pearsanta boireannaich, 'RACHEL') SL cusp. **Ragnhildi** ; /u:trɣkʰilʰ/ *Ùdraigil* ainr. dil. (ainm baile 'UDRIGLE') SL **ýtra-gil**.

¹¹⁴⁹ plural termination of the noun

¹¹⁵⁰ represented in Scottish Gaelic orthography

7.4.3.12 Ann am faclan-iasaid bho B, BA, uaireannan a' co-fhreagairt ris an iar-leasachan mheanbhanach B, BA **-ie, -y** :

/pr̥i̯u̯nti/ *brannaidh* ainr., B **brandy** ; /pr̥i̯ni/ *brùnaidh* ainr. ('BIG CORPULENT MAN')
BA **broonie** ; /kʰɑ:ti/ *càdaidh* ainr., BA **caddie** ; /kʰe:k'i/ *cèigidh* br. ('AILING, ROUGH')
BA **caky** ; /kʰi.i/ *cidhe* ainr., B **quay** ; /kʰɔfi/ *cofaidh* ainr., B **coffee** ; /kʰʉrsti/ *Curstaidh*
ainr. dil., BA **Kirsty** ; /t'il'i/ *dilidh* ainr. ('JAM') BA **jeelie** ; /k'il'i/ *gilidh* ainr. ('FISHING
GILLIE') BA **gillie** ; /krani/ *Granaidh* ainr., B **Granny** ; /la:ri/ *làraidh* ainr., BA **larrie** (= BBT 'lorry') ; /lʰkʰi/ *loi'caidh* br., B **lucky** ; /maki/ *Magaidh* ainr. dil., B **Maggie** ; /pʰɔ:l'i
'tu/ *pòlaidh dubh* ainr. ('BLACK POLLED COW') BA **pollie** ; /pʰɔtʰi/ *potaidh* ainr. ('PUTTY')
BA **pottie** ; /pʰrɔ:xi/ *pròchaidh* br. ('CHESTY', le càrnadh sa bhroilleach) cf. dh'fhaodadh
BA 'broonchadis' etc., B 'bronchial' ; /pʰuLi/ *pulaidh* ainr. ('A TURKEY') BA **pullie** ; /rɔti/
Rodaidh ainr. dil., B **Roddie** ; /s'ɔni/ *Seonaidh* ainr. dil., B **Johnny**. Cuideachd san fhacal
/kʰɔsti/ *costaidh* br. ('CONSTIPATED') B **costive**.

7.4.3.13 Freumh-eòlas /i/ gun bheum neo-shoilleir :

/u:kni/ *aognaidh* br. ('PALE IN COLOUR, WEAK') ; /pʰi:i/ *baothaidh* br. ('MISCHIEVOUS,
RASCALLY'), cf. dh'fhaodadh GA 'baoth', 'baothail' (Dw. s.vv.) agus MG **báeth** (DIL s.v.) ;
/pʰuʀLi/ *bualaidh* ainr. ('A COW-STALL') ; /kʰir'i 'kʰir'i/ *ciridh ciridh!* clr. (gairm air
caoirich) ; /taxi/ *dachaigh* ainr. ; /tuʉtʰaki/ *dudagaidh!* clr. (BRRR! IT'S COLD!) ; /L'ekʰ
'rʉiʀ'i/ *Leac Roidhridh* (ainm-àite) le ainm fireannaich */rʉiʀ'i/ *Roidhridh* ('RYRIE') mar
an eileamaid shònrachaidh ; /sʉ:vi/ *sadhbhaidh* ainr., bt. 'saobhaidh' ('A FOX DEN') ;
/skr'etʰi/ *sgreataidh* br. ; /sɔ̃hi/ *soimhe* br. ('GOOD-NATURED, TAME' mu ainmhidh) ;
/stra:in/ *sràibhean* ('STRAWS') iol. de /stra:v/ *sràbh* ainr., dh'fhaodadh bho B **straw** ;
/tʰani/ *tanaidh* ainr. ('SUET AROUND INTESTINES OF SHEEP') ; /tʰe:hi/ *tèithidh* br. ('NOT
FRESH', de dh'iasg) ; /tʰʉN'i/ *toinneamh* agr. ; /pra 'hɔristʉl'/ *Bràigh Thòrasdail* (ainm

àite-thuineachaidh ‘BRAEHORRISDALE’) bho SL **Bórir** (ainr. dil.¹¹⁵¹) a rèir W.J. Watson (1904 : lix, 224) agus **dalr**, ach bhite an dùil ri /ɣ/ agus chan e /i/ bhon **i** ann an **Bóris**, agus dh’fhaodadh e a bhith gun robh facal SL eile eadar **Bóris** agus **dalr** an seo, gun air fhagail deth a-nis ach an /i/ ; /t^hũŋgi/ *tungaidh* br. (‘DAMP, FUSTY’) BA **dunk, donk** (= BBT ‘dank’) ; /ũ:mi/ *ùmaidh* ainr. (‘A BOOR’).

7.4.3.14 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum ann an ainmean-àite :

- (i) a’ co-fhreagairt ri /i:/ fhada no /i.i/, /i.ɣ/ ann am facal le beum : an riochd teachdail gun bheum den gr. shusbainteach¹¹⁵² /pis/ *bios* (‘s e an riochd le beum /pi.is/, /pi.ɣs/ *bitheas*, agus ann am freagairtean aontach /pi.i/ *bithidh*) ; /vɔ ˈx ˈɪnˈ/ riochd gun bheum den roimhear cho-fhillte /vɔ ˈx ˈɪnˈ/ *bho chinn* ; /ˈtʰi:pi ɔrst/ *dì-bidhe ort* clr. (‘CURSE YOU’) ; /nɣ ˌmʲlˈɣ ˈɣlɑsɣ/ *na Mill Ghlasa* (ainm-àite) ; /ɣ ˈnʲn ˈdʲouɹN/ *a nighean donn* (‘MY FINE LASS’) ; /ˌɑxɣk ˌri ˈɣo.uN/ *Achadh Ruighe a’ Ghobhann* (ainm-àite) ; /k^hɔrˈɣ ri ˈvɑ:rstiNˈ/ *Coire Ruighe Mhàrtainn* (ainm-àite) ; /k^hrˈek ri ˈvɹɔɔɣɑNˈ/ *Creag Ruighe Mhorghain* (ainm baile ‘CRAIG’).
- (ii) ann an ainmean-àite, a’ co-fhreagairt ri còmhlan svarabhakti /ɿ ʲniɹ/ anns an fhacal /ɿ ʲniɹ.ur/ *ionbhar* ainr. (bt. ‘inbhir’) : /ɿinɣr ˈɑ:stɣL/ *Ionbhar-àstal* (ainm baile ‘INVERASDALE’) ; /ɿinɣr ˈju:/ *Ionbhar Iù* (ainm baile ‘INVEREWE’) ; /ɿinɔR ˈnʲsˈ/ *Ionbhar Nis*, bt. ‘Inbhir Nis’ ; /ɿinɣ ˈxˈɑri/ *Ionbhar Chearraidh* (ainm-àite ‘INVER KERRY’).
- (iii) a’ co-fhreagairt ri dà-fhoghar /ɿɣɣ/ : /pist ˈtu/ *biast-dubh* ainr. (*Lutra lutra* ‘OTTER’) ; /k^hix ˈL^hukɑNˈ/ *cìoch-shlugain* ainr. (‘UVULA’) ; /isk ˈkˈɑL/ *iasg-geal* ainr., cuideachd /ɿiskɔx ˈkˈɑL/ *iasgach-geal* ainr. (‘SALMON FISHING’) ; /frˈilˈhisk/ *frithleasg* ainr. (*Lumbricus terrestris* etc., ‘EARTHWORM, BAIT-WORM’), dh’fhaodadh bho ‘frith’ + ‘iasg’ (cf. Dw. s.v. ‘frith-iasg’) ; /t^hri: tˈik ɑr ˈixˈit/ *trì-deug ar fhichead* ainr.

¹¹⁵¹ proper noun

¹¹⁵² substantive

- (iv) a' co-fhreagairt ri aon-fhoghar /e:/ fhada ro chonsan palatach no palataichte : /Lɑ i'L'ε.ɛn/ *latha 'ill Eathan* bt. 'latha Fhèill Sheathain' ainr. dil. ('ST JOHN'S DAY, MIDSUMMER DAY'); /nʁ fir' 'vɑ:rstiN'/ *na Fir Mhàrtainn* ainr. dil. ('MARTINMAS', àm paighidh a' mhàil), bho 'an Fhèill Mhàrtainn', is docha tron riochd */ʁ N'íL' 'vɑ:rstiN'/ **an Fhill Mhàrtainn* (faic Robertson 1906-7 : 320), leis an fhacal gun bheum tro rotachas no tro cho-choslachadh nan lionnach > */ʁ N'ír'/, agus seo air ath-mhodaileachadh gu /nʁ fir'/.
- (v) Ann an /'kɑLi'ɔx/ *gall-sheileach* ainr. (fuaim. caoch. de /'k[ɑ]L ,he'ɔx/ *gall-sheileach*, *Salix caprea* 'GOAT WILLOW') tha /i/ gun bheum a' co-fhreagairt ri aon-fhoghar /e/ ghoirid le beum.
- (vi) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /[uʁ]/ ro chonsan palataichte : /nə k^hr'ix'ʁ 'mʃ:N'ʁ/ *na cruai-che-mòine* ainr. gin., cf. an riochd le beum /k^hr[ʉʁ]x'(ʁ)/ *cruaich(e)* ainr. gin.

7.4.3.15 /i/ gun bheum an dèidh hiatais no /h/ mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag : anns a h-uile suidheachadh sam faodadh seo tachairt gheibhear /i/ gun bheum co-dhiù air sgàth suathach palataichte a bhith air chall. Mar sin chan eil buaidh aig co-fhuaimneachd fhuaimreag air /i/ gun bheum, air neo dh'fhaodadh gum bitheadh e na b' fheàrr a ràdh gu bheil a' bhuidh sin an-còmhnaidh air a falach.

7.5 Fuaimreag /ɔ/

Tha /ɔ/ gun bheum cumanta ann an Gl. Mar a thug Borgstrøm 1941 : 86-7 an aire, 's i a gheibhear cha mhòr an-còmhnaidh ro /-x/ agus /-xk/, agus san iar-leasachan bhuaidhaireach chumanta bho sheann **-amail**.

7.5.1 Alafonan

Sa chumantas tha /ɔ/ gun bheum air a fuaimneachadh gu soilleir [ɔ]: [u̯d̥.ɔx] *aodach* ainr., [b̥d̥l̥.ɔx] *balach* ainr., [r̥.ɔ̯t̥.ɔx] *rointeach* ainr., bt. ‘raineach’, [u̯.ɔ̯k̥.ɔxk̥] *aontachdainn* agr., [b̥.ɔ̯k̥.ɔxk̥] *beannachd* ainr., [r̥.ɔ̯k̥] *righeachd* ainr., bt. ‘rioghachd’, [b̥.ɔ̯l̥] *barail* ainr., [d̥.ɔ̯l̥] *deiseil* br., [d̥.ɔ̯p̥l̥] *dripeil* br. Ann an cuid de shuidhichidhean gheibhear alafonan for-ghluaiste [ɔ], gu tric le ìre bheag de chruinne¹¹⁵³ [ɔ̯], agus uaireannan bidh iad seo duilich an aithneachadh bho alafonan de /ɹ/; is dòcha gu bheil alafonan an dà fhoineim air continuum. Tha na h-alafonan [ɔ], [ɔ̯] rin cluinntinn ro /N/ aig deireadh facail: [b̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *buidheann* ainr., [k̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *cracann* ainr.; agus mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag: [k̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *coingheall* ainr. (‘A LOAN’), [l̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *leotha-s(a)* riochd. roi. 3 iol. neartmhor, bt. ‘leothasan’, [r̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *reodhadh* agr., [t̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *teotha* br. coim., [t̥.ɔ̯k̥.ɔ̯] *treabhadh* agr.

7.5.2 Co-roinn

Cluinnear /ɔ/ gun bheum sa h-uile suidheachadh a dh’fhaodadh a bhith ann a thaobh co-thadhail ri consain: eadar consain neo-phalataichte, ro chonsan palataichte, a’ leantainn consan palataichte, ro chonsan neo-phalataichte, a’ leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan phalataichte.

¹¹⁵³ poorly rounded

7.5.3 Eachdraidh /ɔ/ gun bheum

Gheibhear /ɔ/ gun bheum mar a leanas :

7.5.3.1 Ro /-x(-)/, /-xk(-)/ (airson adhbhair don /ɔ/ san t-suidheachadh seo cf. S. Watson 1990a : 210, agus am mineachadh, bho Theòiridh na Feabhasachd, aig Green 1997 : 82-6, gu h-àraidh td. 83 bonn-nota 10, air an /a/ gun bheum a gheibhear ro /x/ ann an cuid de dhualchainntean na Gàidhlig) :

- (i) san deireadh-fhacail ainr. /-ɔx/ *-(e)ach* a' co-fhreagairt ri seann **-ach**, **-ech** : /uɾtɔx/ *aodach*, SG **étach** (DIL s.v.); /pɑɫɔx/ *balach*; /pɔtɔx/ *bodach*; /pɔr'ɣNɔx/ *boireannach*; /k^hɑL'ɔx/ *cailleach*, SG **caillech** (DIL s.v.); /krɔ̃.ɔx/ *gnothach*; /Lɑ:R^hɔx/ *làthrach*, bt. 'làrach' SG **láthrach** (DIL s.v.); /Rɔ̃N'ɪ'ɔx/ *roithneach*, bt. 'raineach', cf. NGT **raithnech** (DIL s.v.); /t^hɔs'ɔx/ *toiseach*, SG **tosach** (DIL s.v.).

San fhacal /tɑ.ɔx/ *dabhach* ('A CONTAINER') SG **dabach** 'a large tub or vat with two handles' (DIL s.v.) tha e soilleir gu bheil a' bhuaidh a tha aig /x/ air fuaimreig schwa a bhitheas a' tighinn roimhe, nas treasa (co-dhiù ann an Gl. an diugh) na a' bhuaidh a tha aig consan bileach a gheibhear ron schwa, oir fhuaras /-ɔx/ aig deireadh facal a dh'aindeoin an t-suathaich bhilich eadar-fhuaimreagach, a bhitheadh neach an dùil a bheireadh /-ux/; ach tuigear cuideachd nach b' e seo a' chùis bho chionn ceud bliadhna bho Robertson 1899-1901 : 333, far am faicear gur e */tɑ.ux/ a chuala e. San aon seòrsa dòigh, ged as e /pehux/ *beathach* ainr. (le /-ux/ bho dhì-choslachadh : faic § 7.7.3.4) a chuala Borgstrøm an Gl., chan fhaighear an riochd seo an diugh ach glè ainmig, agus 's e /pehɔx/ as cumanta gu mòr a chluinnear.

- (ii) san deireadh-fhacail ainr. /-ɔxk/ *-(e)achd* :

(a) a' co-fhreagairt ri seann **-acht**, **-echt** : /pǽNɔxk/ *beannachd*, SG **bendacht** (DIL s.v. 'bennacht'); /f_ɪuɣ_ɹi.ɔxk/ *fuarraidheachd* ('DAMP, DAMPNESS') cf. MG **(f)úardaide** br. 'cold, frigid' (DIL s.v.); /Ri:ɔxk/ *righeachd*, bt. 'rioghachd' NGT **rígeacht** (DIL s.v. 'rígdacht').

- (b) a' co-fhreagairt ri seann **-edacht, -idecht** : /tʰi:ɹ̥ɔxk/ *aoigheachd*, SG **óigedacht** 'hospitality' (DIL s.v. 'óigidecht'); /kʰos'ɔxk/ *coiseachd* agr., MG **coisidecht** (Oftedal 1956 : 69), am beachd Fraser 1926b tha an-t-ainmear eascruthach seo dèante air an ainmear obraiche¹¹⁵⁴ 'coisidhe' 'walker' (agus faic DIL s.v. 'coisige').
- (c) eile : /ɹ̥ 'vʰɛnɛɹ̥ɔxkɔx/ a' *bhanchachdach* ainr., bt. 'a' bhanachdach' ('VACCINATION').
- (iii) san deireadh-fhacail bhuaidhaireach /-ɔx/ *-(e)ach* a-co-fhreagairt ri seann **-ach, -ech** : /tʰi:Ntɹanɔx/ *aontranach* (bt. 'aonaranach'); /pɹ̥'ɔx/ *bireach* bt. 'biorach' ('POINTED'); /pɔ:ɹ̥'ɔx/ *bòidheach*; /pɹ̥ɔhɔx/ *brothach* ('STUBBLY' de dh'aodann neach); /kr'ãNɔx/ *greannach*, SG **grendach** (DIL s.v.); /skl'jɔ:ɔx/ *sgleòthach* ('BLURRY'). Mar seo cuideachd ainr. di-bhuaidhaireach¹¹⁵⁵ : /ar'hɔxɹ̥s/ *aithreachas*, cf. SG **aithrechus** (DIL s.v.).
- (iv) sna deiridhean-facail ainr. /-ɔx/ mar mhoirfeim don ghinideach shingilte, agus /-ɔxɹ̥n/ mar mhoirfeim don iol. (a thaobh cuid de na ginidich chan e *k*-stoc a bha anns an fhreumh-fhacal¹¹⁵⁶) : /kʰar'hɔxɹ̥/ ann an /,tɹɔhit' nɹ̥ ,kʰar'hɔxɹ̥ 'pik'ɹ̥/ *Drochaid na Cathrach Bige* (ainm-àite); /ɛr'hɔx/ *eathrach* gin. de /ɛhɹ̥t/ *eathar* ('A BOAT, A FISHING-BOAT'); /,mũLɔx nɹ̥ ,mũLɔxɹ̥ 'pɹ̥'ik'hɹ̥/ *mullach na Maolach Brice* (ainm-àite); /fɹ̥iɹ̥kʰɹ̥l' 'hu:Lɔx/ *fiacail-shùlach* ('AN EYETOOTH') bho /su:l'/ *sùil*; /a:t'hɔxɹ̥n/ *àiteachan* iol., /pɑɹ̥ɔxɹ̥n/ *barachan* ainr. iol. ('BARROWS'); /kʰ[ɹ̥i]l'ɔxɹ̥n/ *coibhleachan* iol. de /kʰ[ɹ̥i]l'ɹ̥/ *coibhle* ainr. ('A COCK OF HAY'); /tʰiɹ̥x'ɔxɹ̥n/ *oidhcheachan* ainr. iol.
- (v) san deireadh-fhacail /-ɔx/ a' bunachadh ann am freumh-eòlas eile¹¹⁵⁷ ann an SG : /pɑ:ɹ̥'hɔx/ *bàitheach* ainr., bt. 'bàthaich' NGT **bó-theach** (DIL s.v. 'bó'); /pʰɛuɹ̥Ntɹɔx/ *banntrach* ainr., MG **baintrebthach** (DIL s.v.); /kʰɹ̥l'ɔx/ *coileach* ainr. MG **cailech** (DIL s.v.); /tʰɑ.ɔx/ *tabhach* agr. ('RETCHING') SG **tabach** (DIL s.v.

¹¹⁵⁴ this abstract noun is formed from the agent noun

¹¹⁵⁵ deadjectival

¹¹⁵⁶ in the case of some of the genitives the etymon was not a *k*-stem

‘tobach’). San fhacal /pehox/ *beathach* ainr., MG **bethadach** (a chluinnear cuideachd gu h-ainmig mar /pehux/) is dòcha gu bheil /-ox/ againn mar thoradh air analaidh (faic Borgstrøm 1941 : 88).

- (vi) San deireadh-fhacail cumanta /-oxkiN´/, /-oxkxN´/ *-(e)achdainn* a chomharraicheas an agr. agus a tha a’ co-fhreagairt ri bt. NGA ‘-achadh’, seann **-ugad**, **-ugud** etc. : /aL^hoxkiN´/ *altachdainn* (‘GRACE BEFORE MEALS’); /pa:soxkxN´/ *basachdainn*; /pjo:oxkiN´/ *beothachdainn*; /k^hr^hi^hx^hoxkiN´/ *crìochnachdainn*, MG **crìchnugad**; /t^haLoxkiN´/ *dealachdainn*; /L^hesoxkxN´/ *leasachdainn*.

7.5.3.2 Mar thoradh air seann shuathach bileach a bhith air chall :

- (i) san deireadh-fhacail /-ol´/ bho sheann **-amail** :
- (a) ann an ainr. : /parol´/ *barail*, MG **baramail**, am beachd R.A. Bhreatnaich (1948-52b : 341-3) bha cinneachadh ann bho SG **parba(i)l (-u(i)l, -o(i)l)* (< L *parabola*) > MG *parbail, parabail*, ach cuideachd > an riochd MG **baramail** tro bhuidh MG *samail*.
- (b) san iar-leasachan bhuadhaireach /-ol´/ : /k^hi^ho^hl´/ *coibhneil*; /k^hramp^hsol´/ *crampsail* (‘math air coiseachd’); /t^he:ol´/ *dèidheil*; /t^hes´ol´/ *deiseil*; /trip^hol´/ *dripeil* (‘BUSY’); /f^herol´/ *fearail* (‘MANLY, FRIENDLY’); /f^he:mol´/ *feumail*; /p^hungol´/ *pungail* (‘CLEVER, ENTERPRISING’).
- (ii) san deireadh-fhacail /-v^hor´/, /-or´/ bho sheann **-mar** : /k^ha:l´or´/ *càilear* br., dh’fhaodadh bho **càilmhear* agus faic Borgstrøm 1940 : 48-9; /k^hi^ho:l^hor´/ *ceòlar* br. (‘ECCENTRIC’); /i^ha^htv^hor´/ *eudmhor* br. (‘JEALOUS’); /f^he:l´or´/ *fèillear* br. (‘POPULAR, IN DEMAND’); /ixkv^hor´/ *iochdmhor* br.; /sk´il´or´/ *sgilear* br. (‘SKILFUL’); /su:or´/ *sùghmhor* br. (‘CLEVER’);
- (iii) eile : /k^has´ort´/ *caiseart* ainr., cf. NGA ‘caisbheart’ (Dw. s.v.); /k^ha:n^hon´/ *cànan* ainr., cf. NGE ‘canamhain’ (Dinneen) SG **canamain** (DIL s.v.); /t^hi^hl^hon´/, cuideachd

¹¹⁵⁷ derived etymologically otherwise

/tʲiʁjLɔNʲ/, *diolain* br. ('ILLEGITIMATE', de chloinn), NGT **diolmhuin** 'of offspring illegitimate' (DIL s.v. 'dilmain'); /tʲiʁjvɔNʲ/, cuideachd /tʲiʁj.ɔNʲ/, *diomhain* br., SG **dímaín** (DIL s.v.); /tʲiʁj.ɔr/ *diomhar* br., bt. 'diomhair' MG **díamair** (DIL s.v. '1 díamair'); /eʲɔNʲ/ *eilean* ainr. ('MANNERS') bt. 'oilean' MG **oilemain** (DIL s.v. 'aileamain'), agus *cf.* S. Watson 1994 : 672 ; /ʲiNʲ.ɔr/ *innear* ainr. ('MANURE') MG **indebar** (DIL s.v.); /Rũi.ɔr/ *rùmhor* agr., bt. 'ruamhar', MG **rúamar**, NGT cuideachd **rómhar** (DIL s.v. 'rúamar'); /sʲɛxkɔNʲ/ *seachdain* ainr., MG **sechtmain** (DIL s.v.); /ũiNʲ.ɔNʲ/ *uinnean* ainr. ('AN ONION') is dòcha bho MG **uinneman** (DIL s.v.). Ann an /strɔʲfɛhɔr/ *Srath Pheofhar* (ainm baile 'STRATHPEFFER') bidh e coltach gu bheil /ɔ/ gun bheum againn mar thoradh air call an t-seann **-fh-** eadar-fhuaimreagaich. 'S e **f** no **w** B a chaidh a chall ann am /prakʰɔsʲtʲ/ *bracoist* ainr., bt. 'bracaist' bho B **breakfast**, BA **brakfast**, **brakwast**.

7.5.3.3 An dèidh consain bhilich :

/kʰɔpʰɔr/ *copar* ainr., B **copper** ; /sɔ:pɔtʲ/ *Sàbaid* ainr. dil., SG **sabbait**, MG **sapóit** (DIL s.v. 'sabbait').

7.5.3.4 Ann an co-thadhal ri srònaich :

- (i) ro /N/ (ann an cuid de dh'fhaclan tha an fhòineim san lide gun bheum neo-sheasmhach¹¹⁵⁸ eadar /ɔ/ agus /ʁ/) : /puɣʲɔNʲ/, cuideachd /puɣʲʁNʲ/, *buidheann* ainr., SG **buiden** (DIL s.v.); /pu:hɔNʲ/, cuideachd /pu:hʁNʲ/, *bùthann* gin. de /pu:/ *bùth* ainr. ; /kʰrakʰɔNʲ/, cuideachd /kʰrakʰʁNʲ/, *cracann* ainr. (bt. 'craiceann') (*cf.* Robertson 1899-1901 : 328) MG **croicend**, **crocenn**, **craicend** (DIL s.v. 'croiccenn') ; /kʰ[ui]rʲɔNʲ/, cuideachd /kʰ[ui]rʲʁNʲ/, *cuibhreann* ainr. ('PORTION' 'HELPING' de bhiadh) SG **cuibrend** (DIL s.v. 'cuibrenn') ; /tun ʲe:tʲɔNʲ/ *Dùn Èideann* ainr. dil. ; /krʲi:sʲɔNʲ/ *griseann* br. ('GRIZZLED ; ROAN') bho GA 'gris-fhionn' ; /ʲi:sʲɔNʲ/ *innseann*

¹¹⁵⁸ fluctuating, unstable

ainr., cuideachd /ʔ:s'ɔnt/ *innseannt* ainr., bt. ‘uinnseann’ (*Fraxinus excelsior* ‘ASH’), MG tabh. sg. **uindsind** (DIL s.v. ‘uinnius’); /Lɔxkɔn/ *lachdann* br. (‘DUN, SWARTHY’) cf. MG **lachtna** (DIL s.v.).

(ii) a’ leantainn /n/ : /ǃnɔs/, cuideachd /ǃnʏs/, *annas* ainr.; /ʏ'Nǃnɔt/, cuideachd /ʏ'Nǃnat/ (le /a/ san lide gun bheum), *an Annaid* ainr. dil. (ainm baile ‘ANNAT’) SG **andóid** (W.J. Watson 1904 : lxiv, 209).

(iii) ro /n'/: /εʏɔn'/ *eadhoin* cgr., bt. ‘eadhon’ SG **ed ón, id ón** (DIL s.v. ‘1 ed’); /ʀʏ:tɔn'/ *radhdoin* ainr. (bt. ‘reudain’) (larva de *Anobium punctatum*, ‘WOODWORM’) is dòcha iol. de */ʀʏ:tɔn/ *radhdan, a rèir MacBain s.v. ‘reudan’ bho SG **rétán** (‘a little thing, a trifle’ : DIL s.v.); /s'εɛɛɲmɔn'/ *searmoin* ainr., bt. ‘searmon’ MG **sermóin** (DIL s.v.).

(iv) ro /n/ : /ʏ'ʎ'ǃn'ɔn/ *a dh'aindeoin* roi., MG **aindeóin** (DIL s.v.); /k^hamɔɹɔn/ *Camshron* ainr. dil. (fine) MG gin. **Camshrōin** (DIL s.v. ‘1 camm’); /k'εLɔɹɔn/ *gealbhonn* ainr. (sgriobtarail); /ʏ'gɔrstɔn/ *an Goirtean* ainr. dil. (ainm-àite ‘GORSTAN’), ‘the small corn-enclosure’ (Watson 1904 : 162); /ũn'ɔn/ *uinnean* ainr., bt. ‘innean’ (‘ANVIL’) MG **indeóin** (DIL s.v.); /mĩnɔn/, cuideachd /mĩn'ɔn/, *mineun* ainr. (*Anthus pratensis* ‘MEADOW PIPIT’) MG **minén** (DIL s.v. ‘1 min’); /ʏ'sa:t^hɔn/ *an Sàtan* ainr. dil.; /ɹurɹxɹrtɔn/ *Urchardan* ainr. dil. (fine ‘URQUHART’).

(ii) a’ leantainn /n/ : ann am deireadh facail /-nɔr/ sna h-àireamhan pearsanta (anns na h-eisimpleirean seo air fad tha mi am barail gun cluinnear cuideachd deireadh facail /-nʏr/ mar fhuaimneachadh caoch.): /t'ex'nɔr/ *deichnear*, SG **dechenbor**, nas fhadalaiche **dechnebar**, NGT **deichneamhair** (DIL s.v. ‘deichenbor’), le /ɔ/ san lide gun bheum mar thoradh air i a bhith a’ leantainn /n/, ach cuideachd, dh’fhaodadh e a bhith, mar thoradh air call an t-seann chonsain bhilich **b**, no **mh**, cf. cuideachd /Nũ:ɹnɔr/ *naodhnar*, SG **nónbor**, MG fhadalach cuideachd **naenbar, naenmar**; a thaobh /s'ĩɔɹnɔr/ *sèanar*, bt. ‘sianar’, SG **se(i)sser** (DIL s.v. ‘seisser’) dh’fhaodadh gu bheil /-nɔr/ againn tro analaigidh ri /t'ex'nɔr/ *deichnear*, agus mar sin /s'exknɔr/

seachdnar, SG **mórfeiser**, nas fhadalaiche cuideachd **mórsheiser** (DIL s.v. ‘mórfeiser’); *cf.* a bharrachd /ko:k'nɔr/ *còignear*, SG **cóicer**, nas fhadalaiche cuideachd **cóiciur** (DIL s.v.), agus /oxknɔr/ *ochdnar*, SG **ochtar** (DIL s.v.).

7.5.3.5 Ann an co-thadhal ri /L/ :

/apstɔL/ *abstol* ainr., SG **apstal** (DIL s.v.); /kʰɔLɔs/ fuaim. caoch., cuideachd /kʰɔLɣs/ agus /kʰɔLʰɣs/, *coltas* ainr.

7.5.3.6 Ann an co-thadhal ri /R/ :

/ɣ 'Nɔrɔr/ *an Araid* ainr. dil. (ainm baile ‘ARAID’) bho ‘air’ + ‘àird’ a rèir W.J. Watson 1904 : 212 ; /ɛkʰɔRSiX'/ *eacarsaich* ainr. (‘CAPERS’) B **exercise** ; /tʰi.ɔRN(ɣ)/, cuideachd /tʰi.ɣRN(ɣ)/ *tighearn(a)* ainr., SG **tigerna** (DIL s.v.). Ann an /,LɔX mɔ 'ri.i/, riochd a chluinnear còmhla ri /,LɔX mɣ 'ri.i/ *Loch Ma-Ruibhe* ainr. dil. (ainm-àite ‘LOCH MAREE’, bhon antrapanaim¹¹⁵⁹ SG **Máel Rubi**, **Máel Rube** : W.J. Watson 1926a : 287-8), cluinnear /ɔ/ san eileamaid gun bheum /mɔ/ mar thoradh air buaidh an /R/ vèilearaichte a gheibhear aig toiseach facail san eileamaid le beum a tha ga leantainn.

7.5.3.7 Freumh-eòlas G eile :

- (i) seann **ó** : /ɣ 'x'ĩNɔɣVɔr/ *a'* *Cheannmhor* ainr. dil. (ainm baile ‘KENMORE’) bhon br. ‘ceannmhor’ ‘big-headed’ (W.J. Watson 1904 : 207) ; /fe:.ɔl'/ *fèidhfheoil* ainr. (‘VENISON’), cuideachd /mũkʰɔl'/ *muicfheoil* ainr. (‘PORK’), an lide gun bheum bho GA /fĩɔ:l'/ *feòil* ainr. ; /kLɔs'ɣ'ɔɣ'/ *glaisgheoidh* ainr. iol., bt. ‘glas-gheòidh’ (‘GREYLAG GEESE’ *Anser anser*), an lide gun bheum bho GA /k'jɔ:ɣ'/ *geòidh*, iol. de /k'jɔɣ/ *gèadh* ainr. ; san roimhear ro-chlaonach¹¹⁶⁰ /vɔ/ bho, SG **ó**, **úa**.
- (ii) seann **o** ghoirid : /ẽnɔs'/ *anfhois* ainr., bho ‘an-’ agus ‘fois’ ; /kʰʒ.ɔLkʰ/ *comholc* ainr. (‘ANNOYANCE’) is dòcha bho seann **com-** agus **olc**, *cf.* SG **comolc** br. (DIL s.v.) ;

¹¹⁵⁹ anthroponym

¹¹⁶⁰ proclitic

/k'ɑ:RLɔx/ *Geàrrloch* ainr. dil. (ainm-àite ‘GAIRLOCH’) bho sheann ***gerr-loch** (cf. W.J. Watson 1904 : 220) ; san roimhear ro-chlaonach /fɔ/ *fo* SG **fo**.

- (iii) seann **ú** : /Nǎ:tɔr/ *nàdar* ainr., MG fhadalach agus NGT **nádúir**, comharraichte mar fhacal-iasaid Ròmansach¹¹⁶¹ (DIL s.v.), cf. MB, SF ‘nature’.
- (iv) seann **úa** : sna faclan /t'ímɔN'/ *diombuain* br., bt. ‘diombuan’ SG **dimbúan** (DIL s.v.), agus /pifɔNTɔxk/ *bithbhuantachd* ainr. (‘ETERNITY’) tha an /ɔ/ ann an /-mɔN'/, /-fɔN-/ mar thoradh air an t-seann **úa**, ach cuideachd, dh’fhaodadh e a bhith, mar thoradh air a’ chonsan bhileach a tha a’ tighinn roimhe.
- (v) seann **i, e** : sna roimhearan ro-chlaonach /rɔ/ *ro*, SG **ri, re**, /tʰrɔ/ *tro*, SG **tri, tre**.

7.5.3.8 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a’ co-fhreagairt ri /ɔ:/ fhada no ri /ɔ.ɔ/ ann am facal le beum : /kʰLɔ 'uL'í/ *clò-uillidh* ainr. (‘WAXCLOTH’); /kʰʒɔx 'Lɑ:r'/ *còmhdach-làir* ainr. (‘FLOOR COVERING’); /kɔSɣn nɣ 'gʰɑLɑɔman/ *Còsan nan Calman* (ainm-àite); /kʰɔtʰɣ 'pɛ:n/ *còta-bàn* ainr. (‘PETTICOAT’); /mɔN'ɣ nɣ 'gʰɔ:R/ *Mòine nan Còrr* (ainm-àite); /Lu:p ə Rɔt' 'vɔ:r / *Lùb an Rothaid Mhòir* (ainm-àite); /ɣ dʰrɔn 'du/ *Sròn Dubh:an t-Sròn Dubh* (ainm-àite); /tʰɔRɣ 'xONi/ *Tòrr a’ Chonnaidh* (ainm-àite).
- (ii) a’ co-fhreagairt ri dà-fhoghar /tʰiɑɔ/, agus cuideachd ri dà-fhoghar /tʰuɣɔ/ (ach tha /o/ bho /tʰuɣɔ/ aig cuid de dhaoine sna faclan comharraichte mar fhuaimneachadh caochlach) :
 - (a) /ɔ/ bho /tʰiɑɔ/ : /ɔn 'ɔ:k/ *uan òg* ainr. + br. (‘A SPRING LAMB’); /L'ɛhɔN'/ *leth-uain* ainr. iol. (‘TWINS, TWIN LAMBS’), mur ann bho *leth-aoin* a thàinig seo : faic shìos.
 - (b) /ɔ/ bho /tʰuɣɔ/ : /prɔx 'ru:x'/ (fuaim. caoch.) *bruach fhraoich* ainr. + mion. (‘A HEATHERY BANK’); /prɔx 'rʰuɣɔ/ (fuaim. caoch.) *bruach ruadh* ainr. + br. (‘A GRAVEL BANK’); /kʰrɔ 'xɔrkʰ/ (fuaim. caoch.) *cruach-chorc* ainr., bt. ‘cruach-

¹¹⁶¹ Romance loan-word

choirce' ('A CORNSTACK'); /k^hrɔx 'tʃiɑ:ɾ/ (fuaim. caoch.) *cruach-fheur* ainr. ('A HAYSTACK'), bt. 'cruach-fheòir'; /ɣ g^hɔn 'L'ɔ:ɔsɔx/ (fuaim. caoch.) *an Cuan Leòdhasach* ('THE MINCH'); /fɔran/ (fuaim. caoch.) bho /f₁uɣɾan/ ann an /ɣ fɔran 'R₁uəɟ/ *am Fuaran Ruadh* (ainm-àite); /ɣ Lɔxɣɾ' 'vɔ:ɾ/ *an Luachair Mhòr* (ainm-àite); /L'ɛhɔɾ'/ *leth-uair* ainr. ('HALF AN HOUR'); /'smĩnik' ɔɾ'/ 's *minig uair* ('OFTEN').

- (iii) ann an ainmean-àite, a' co-fhreagairt ri /ɔ:/ ann an /Lɔ:n/ *lòn* ainr. : /ɣ 'g^hɑmɑɟLɔn/ *an Cam-lon* (ainm-àite) bho 'cam lòn'; /ɣ Lɔn 'tu/ (fuaim. caoch.) *an Lòn Dubh* (ainm baile 'LONDUBH').
- (iii) dh'fhaodadh a' co-fhreagairt ri /u:/: /L'ɛhɔN'/ *leth-aoin* ainr. iol. ('TWIN'), mur ann bho *leth-uain* a thàinig seo : faic shuas.
- (iv) ro /R/ (a fhuaradh bho /r/ mar thoradh air sandhi), a' co-fhreagairt ri /u/ gun bheum ann am facal le beum¹¹⁶² : an eileamaid /inɔR/, /ĩN'ɔR/, ann an /inɔR 'Nĩs'/ *Ionbhar Nis*, bt. 'Inbhir Nis', /ĩN'ɔR 'NɑRuN/ *Ionbhar Narann* bt. 'Inbhir Narann', cf. riochd le beum /ĩniɟ.ur/ *ionbhar* ainr., bt. 'inbhir'.

7.5.3.9 Bho fhaclan B, BA :

- (i) le deireadh-facail **-on -ond** : /ɑp^hɣɾɔn/ *aparan* ainr., B **apron** ; /pɛ:t^hɔn/ *Beutan* ainr. dil. (fine 'BEATON') bhon B ; /t₁ɣiɟmɔn/ *daimean* ainr., B **diamond** ; /tɛ:k^hɔn/ *deucon* ainr., B **deacon** ; /p^hut^hɔn/ *putan* ainr., B **button** ; /fɑsɔn/ *fasan* ainr., BA **fassoun** etc. ; /fɔRstɔn/ *fortan* ainr., B **fortune**, BA **forton** etc. ; /kɑLɔn/ *galan* ainr., B **gallon** ; /k'ɛɾɣstɔn/ *gearastan* ainr., B **garrison** ; /kɔ:ɾtɔn/ *Gordan* ainr. dil. (fine) BA **Gordon** ; /p^hɑ:t^hrɣn/ *pàtran* ainr., B **pattern**, BA **patron** etc. ; /p^hĩiɟs'ɔn/ *puinnsean* ainr., B, BA **poison**, **pushion** etc., cuideachd /p^hĩiɟs'ɔnt^h(ɣ)/ *puinnseant(a)* br., bt. 'puinnseanach' ; /ɾɛ:sɔn/ *reusan* ainr., BA **raison**, **reason** ; /Rɔtɔn/ *rodon* ainr., bt. 'radan' BA **ratton**, **rottan** etc. ; /sɛs'ɔn/ *seisean* ainr.,

¹¹⁶² corresponding to unstressed /u/ in a stressed word

cuideachd /s'ɛsɔn/ (le /s'ɛs-/) *seasan* ainr., ('CHURCH SESSION') B **session** ; /se:sɔn/
seusan ainr., B **season** ; /tʰastɔn/ *taston* ainr., bt. 'tastan' BA **testan, teston** ;
 dh'fhaodadh /ũN'ɔn/ *uinnean* ainr., BA 'ingan', 'ingon' etc. (= BBT 'onion').

- (ii) le deireadh-facail **-or, -our** : /mɑ:tʰs'ɔr/ *màidsear* ainr., B **major** ; /tɔtʰɔr/ *dotar* ainr.,
 B **doctor** ; /Rɑ:sɔr/ *ràsar* ainr., B **razor** ; /s'isɔr/ *siosar* ainr., B **scissor(s)** ;
- (iii) deireadh-facail le **-u-** : /kʰr'e:tʰɔr/, cuideachd /kʰr'e:tʰɔr/, *creutar* ainr. ('PERSON,
 PITIFUL PERSON') BA **creature**.

7.5.3.10 /ɔ/ an dèidh hiatais no /h/, an àite /ɣ/ no /i/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar
 thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/kʰɔɔɔɔɔL/ *coingheall* ainr. ('A LOAN') ; /kʰrɔ.ɔ/ *crodh*a ainr. ('A HORSESHOE') ; /kʰrɔ:.ɔk/
cròdhadh agr. ('SHOEING' de dh'eich) ; /kʰrɔ:.ɔk/ *cròthadh* agr. ('PENNING' m.e. de
 chaoraich) ; /tʰʒ.ɔN'/, cuideachd /tʰʒ.iN'/, *domhainn* br. ; /tɔrɔɔɔX/ *dorghach* agr. ('HAND-
 LINE FISHING') ; /trɔhɔt'/, cuideachd /trɔhit'/, *droicheid* ainr., bt. 'drochaid' ; /fɔ.ɔ/ (seas.)
fodha cgr. ('UNDER') ; /k'jɔ.ɔ/ *geodha* ainr. ; /l'jɔ.ɔ/ *leotha*, cuideachd /l'jɔ.ɔs(ɣ)/ (seas.)
leotha-s(a) riochd. roi. 3 iol., bt. 'leothasan' ; /ɔ.ɔ/ (seas.) *ogha* ainr. ; /pʰrɔ.ɔs/ *prothas* ainr.
 ('BROSE') ; /Rjɔ.ɔk/ *reodhadh* agr. ; /Rɔ.ɔt'/, cuideachd /Rɔ.it'/, *rothaid*, gin. de /Rɑ.at/
rathad ainr. ; /Rɔ.ɔs'/, cuideachd /Rɔ.ɣs'/, *rothais* gr. àithn. ('LOOK FOR, SEEK OUT') ;
 /s'jɔ.ɔk/ *seobhag* ainr., bt. 'seabhag' (*Falco peregrinus* 'PEREGRINE FALCON') ; /slɔ.ɔ/ *slotha*
 br. ('SLOW') ; /tʰjɔ.ɔ/ (seas.) *teotha* coim. de /tʰɛ/ *teth* br. ; /tʰjɔ:.ɔk/ *teòdhadh* agr. ; /tʰe
 'hjɔ.ɔ/ *te-theodha*, cuideachd /ih 'tʰjɔ.ɔ/ *ith-teodha* ainr. (*Conium maculatum* 'HEMLOCK') ;
 /xɑ 'tɔ.ɔr'/, cuideachd /xɑ 'tɔ.ir'/, (riochd le aiceann) *cha tobhair* gr. teachd. àich. ; /er'
 'tʰɔ.ɔr/ *air todhar* cgr. ('BLEACHING' sa ghrèin) ; /tʰʒ.ɔs/ *tomhas* ainr. & agr. ; /tʰrjɔ.ɔk/
 (fuaim. caoch.) *treabhadh* agr. ; /'u:r 'nʒ.ɔ/ (seas.) *ùr-nodha* br. ('BRAND-NEW, SPLIT-NEW').

7.5.3.11 Freumh-eòlas an /ɔ/ gun bheum neo-shoilleir :

/k^hɑLk^hɔs/ *calcos* ainr. ('OAKUM'); /k^hɑt^hɔs/ *catas* ainr. ('comhdach tana', gu sònraichte de shneachd) a rèir MacBain s.v. 'catas' bho B 'caddis'; /fɑ:Rl'ɔs/ *fàirleus* ainr. ('SMOKE-HOLE; CHIMNEY VENT') SG **forlés** (DIL s.v.); /ɣ 'b^hɪuk^hɔs/ *am piocas* ainr. ('CHICKEN-POX'); /R[ĩmɑ]k^hɔs/ *ramcos* ainr. (nithean beaga sgiote, 'LITTER'), cf. dh'fhaodadh BA 'ramle' ('rubbish' Warrack s.v.); /s'uk^hɔr/ *siucor* ainr., bt. 'siùcar', BA **succar**, **shuggar**; /t^hr[ũĩ]s'ɔr/ *truinnsear* ainr. ('PLATE' den ithear) BA **truncher** ('a wooden platter' Warrack s.v.).

7.6 Fuaimreag /o/

Tha /o/ gun bheum glè mhi-chumanta.

7.6.1 Co-roinn

Fhuaras /o/ gun bheum eadar dà chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte agus ro chonsan palataichte, aig deireadh facail (mar as trice a' leantainn hiatais), no ro hiatas a' leantainn leth-fhuaimreig (ann am faclan gun bheum).

7.6.2 Eachdraidh /o/ gun bheum

Gheibhear /o/ gun bheum mar a leanas :

7.6.2.1 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a' co-fhreagairt ri /o:/ fhada ann am facal le beum : /ɑhos'k'/ (M.) *athoisg* ainr. ('A GIMMER'), is dòcha bho 'ath' agus /o:s'k'/ *òisg* ainr. ; /j̥o.ɣN 'ɑl'i/ *Eòghann Aili* (patranaim), bho /j̥o:ɣN/ *Eòghann* ainr. dil. ; /ɣ LON 'tu/ (fuaim. caoch.) *an Lòn Dubh* (ainm-àite cumanta, cuideachd ainm baile 'LONDUBH').

- (ii) a' co-fhreagairt ri /o/ ghoirid ann am facal le beum : /^lmĩ:voŷ/ *mì-mhodh* ainr. (ach *cp.* /^lmĩ: 'voŷo^l/ *mì-mhodhail* le diofar pàtrain de bheum).
- (iii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /_lou_l/ ann am facal le beum : /k^hLot 'sku:ri/ *clobhd-sgùraidh* ainr. ('A FLOOR-CLOTH'); /p^hoL 'ju:/ *Poll Iù* ainr. dil. (ainm baile 'POOLEWE'); /_ɣ b^hoL_ɣ 'fat_ɣ/ *am Poll Fada* (ainm-àite); /_lt^hoL_ɣ n_ɣ 'd^hũNix'ɣn/ *Toll nan Tunnaichean* (ainm-àite 'THE HOLLOW OF THE TUNS'); /_lLɔx hoL_ɣ n_ɣ 'b_li_ɣst/ *Loch Tholl nam Biast* (ainm-àite).
- (iv) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /_lu_ɣ/ ann am facal le beum (ach tha /ɔ/ aig cuid de dhaoine sna faclan comharraichte mar fhuaimneachadh caochlach): /asvON'/ *asbhuaìn* ainr.; /vo^lp^he:n/ *bhuaibh fhèin* riochd. roi. 2 iol. ath-fhillteach¹¹⁶³; /prox 'ru:x'/ (fuaim. caoch.) *bruach fhraoich* ainr. + mion. ('A HEATHERY BANK'); /prox 'r_lu_ɣɣ'/ (fuaim. caoch.) *bruach ruadh* ainr. + br. ('A GRAVEL BANK'); /k^hro 'xɔrk^h/ (fuaim. caoch.) *cruach-chorc* ainr., bt. 'cruach-choirce' ('A CORNSTACK'); /k^hrox 'iɑɣr/ (fuaim. caoch.) *cruach-fheur* ainr., bt. 'cruach-fheòir', ('A HAYSTACK'); /_ɣ g^hon 'L'ɔ:osɔx/ (fuaim. caoch.) *an Cuan Leòdhasach* ainr. dil. ('THE MINCH'); /^lfɛtXLOS'/ *feadhluais* agr., bt. 'farchluais' ('EAVESDROPPING'); /foran/ (fuaim. caoch.) bho /f_lu_ɣran/ ainr., m.e. ann an /_ɣ foran 'mɛl'is'/ *am Fuaran Meilis* (ainm-àite); /er' 'L'ɛXLOS'/ *air leth-chluais* cgr. ('ONE-EARED'); /ROr'i 'mo:ɾ/ *Ruairidh Mòr* (antrapanaim); /_ɣ 'N'ɑR^ho/ (fuaim. caoch.) *an ear-thuath* ainr. & cgr.
- (iv) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /_li_ɣ/ ann am facal le beum : /_ɣ vl'ON 'u:r/ *a' Bhliadhna Ùr* ainr. dil., cuideachd /^lLEvl'ON_ɣ/ *leth-bhliadhna* ainr. ('SIX MONTHS'), /^lt'ɛx' pl'ON_ɣ ,fix it/ *deich bliadhna fichead*.

¹¹⁶³ reflexive

7.6.2.2 /o/ an dèidh hiatais an àite /ʁ/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/k^hro:ːo/ *cròdha* br. ('HARDY'); /k^hro:ːok/ *cròdhadh* agr. ('GATHERING IN' den fhoghar); /j̥o:ːoN/, cuideachd /j̥o:ːʁN/, *Eòghann* ainr. dil.; /fo:ːoLan/ *fòthalan*, cuideachd /fo:ːoNan/ *fòthannan* ainr. (lus stobach a bhitheas anns a' chorc, dh'fhaodadh *Sonchus spp.* 'SOW-THISTLE'). Ann an /L'j̥o:ːoN/ *leòghann* ainr., bt. 'leòmhan' SG **léoman** (DIL s.v. 'léo') bidh e coltach gu robh cinneachadh ann **m** > **g** (suathach bileach gu suathach vèilearach) oir bhite an dùil ri */L'j̥o:ːuN/ bho **leoman**, le /u/ san lide gun bheum mar thoradh air call an **m**.

7.7 Fuaimreag /u/

Tha /u/ gun bheum cumanta ann an Gl.

7.7.1 Alafonan

Coltach ris an t-suidheachadh le beum, gheibhear trì seòrsachan de dh'alafonan de /u/ gun bheum : alafonan for-ghluaiste [u̥], [ü]; alafonan ìslichte [u̥,], no ìslichte agus for-ghluaiste [u] (= [u̥,]); agus alafon [u] a tha na fhuaimreig àird, chùlaibh, gun a bhith ìslichte no for-ghluaiste.

7.7.1.1 Gheibhear na h-alafonan for-ghluaiste [u̥], [ü] an co-thadhal ri consain phalataichte no a' leantainn hiatais an uair a bhitheas fuaimreig bheulaibh ron hiatas : [aː.ʉ̥ʃt̪] *àbhaist* ainr., [ʃh̥ʉ̥ʃ] *amhaich* ainr., [mer̥ʉ̥.ʉ̥k] *meirbheadh* agr., [n̥ʉ̥ʃ.ü̥ʃ] *nàmhaid* ainr., [s̥ʃ.ü̥ŋ] *Samhainn* ainr. dil., [ʃʁ̥ʃ.ü̥ŋ] *sleamhainn* br.; [eː.ü̥] *eubha* ainr.

7.7.1.2 Cluinnear an t-alafon [u] an dèidh hiatais no /h/ agus ro chonsan nach eil an dara cuid palataichte no vèilearaichte (ach ann an suidheachadh srònach bha mi am barail uaireannan gun cuala mi an t-alafon seo cuideachd ro /l'/, /N'/), agus aig deireadh-facail a' leantainn

chonsan nach eil palataichte no vèilearaichte : [a.uk] *abhag* ainr., [arahur] *arbhar* ainr., [b_l^je.ũn] *bleoghan* agr., [k^hr^jju'.un] *criùbhan* ainr. iol., bt. ‘craobhan’, [l^yã'huk] *làmh-thuagh* ainr., [eʔər^ju.u] *eadariutha* riochd. roi. 3 iol., bt. ‘eatarra’ ; [k^jħ.ũ^j] *ceangail* gr. àithn., [ǵħ.ũ^jn] *gamhainn* ainr. ; [jianu] *dhèanamh* agr., [ɛru] *fhearaibh* ainr. gairm. iol.

7.7.1.3 'S iad na h-alafonan islichte [y] no islichte agus for-ghluaiste [u] as cumanta gu mòr ann an lidean gun bheum ; is dòcha gu bheil seo an dà chuid mar thoradh air an t-suidheachadh sa bheil iad a thaobh na consain a tha ann an co-thadhal riutha, agus air sgath 's gu bheil fuaimneachadh nas lasaiche aig an fhuaimreig san t-suidheachadh gun bheum co-dhiù.

Cluinnear na h-alafonan seo :

- an co-thadhal ri /L/, /N/, /R/ agus /x/ (fiù 's an uair a bhitheas fuaimreag le beum a' tighinn eadar an consan agus an fhuaimreag gun bheum) : [k^jħ.ũ^j] *ceangal* agr., [xu^jũ] *chùlaibh* ainr., [l^yw.ũn] *lamhan* ainr. iol., bt. ‘làmhnan’, [sɔ_ç.u^j] *sobhal* ainr., bt. ‘sabhal’, [su^j.u^j] *saoghal* ainr., [t^hɔ^jũ^h] *talamh* ainr., [y.u^j] *ubhall* ainr., [fɔ^jũ.u m^h] *folbha mi* gr. teachd., bt. ‘falbhaidh mi’, [ɔ^jũ.u^j ɔ] *dh'fholbhadh e* gr. cumh. ; [k^hɔsnũ] *cosnadh* agr., [k^hr^jju'.un^y] *criùbhann* ainr. gin., bt. ‘craoibhe’ ; [l^yɔ.u^jt] *labhairt* agr.
- ann an suidheachadh srònach (gun a bhith an co-thadhal ri consan palataichte) : [k^hũ.ũk] *cumhang* br., [asə 'jĩn^j.ũr] *anns an ionbhar* roi. + alt + ainr., [nəs 'mũ.ũ] *nas motha* br. coim., [r^yħ.ũr] *reamhar* br., [nəs 'r^yũ.ũ] *nas riomha* br. coim., [ũ.ũ^h] *umha* ainr.
- an dèidh hiatais an uair a bhitheas /o/ a' tighinn ron hiatas (mar a chunnacas, 's iad [ɔ_ç], [ɔ_ç] na h-alafonan de /o/ a gheibhear ron hiatas) : [bɔ_ç.u] *bodha* ainr. ('SUBMERGED ROCK IN SEA'), [bɔ_ç.u] *bogha* ainr. ('A BOW'), [bɔ_ç.ur] *bodhar* br., [k^hl^yɔ_ç.u] *clobha* ainr. ('TONGS'), [k^hɔ_ç.u^j] *cobhair* ainr., [fɔ_ç.ur] *foghar* ainr., [ǵɔ_ç.u^h] *gobha* ainr., [ǵɔ_ç.ur] *gobhar* ainr., [hɔ_ç.u] *hobha* ainr. ('A HOE'), [sɔ_ç.u^j] *sobhal* ainr., bt. ‘sabhal’ ('A BARN').
- aig deireadh-facail no ro chonsan neo-phalataichte, is dòcha mar thoradh air fuaimneachadh lasach : [ɣ'.ur] *adhbhar* ainr., [d^jɛrɛhu^h] *dearbha* clr., [fu^j.ur] *faobhar* ainr., [ɣə.ɔk] *ghabhadh* gr. cumh., [ǵ^jũ.us] *giuthas* ainr., [lɛ.ur] *leabhar* ainr., [lɛnũ^h] *leanabh* ainr., [ɣə

[^li̯a.ʊk] *ga leughadh* agr., [va^ra.ʊk] *mharbhadh* gr. cumh., [p^hi̯u.ʊr] *piuthar* ainr.,
[skrⁱi̯.ʊk] *sgriobhadh* agr.

Cluinnear alafon islichte agus for-ghluaiste [ʊ], uaireannan le ìre as lugha de chruinne [ʊ̯], fear a tha aig amannan duilich aithneachadh bho alafonan de /ʁ/ ; mar a chunnacas le fuaimreagan gun bheum eile is dòcha gu bheil alafonan an dà fhoineim /u/ agus /ʁ/ air continuum agus na fòineimean fhèin ann an saor-chaochlaideachd. Tha na h-alafonan seo [ʊ], [ʊ̯] rin cluinntinn, tha mi am barail, ann an suidhichean far an d'fhuaras /u/ gun bheum mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag no mar thoradh air an fhuaimreag gun bheum a bhith ann an co-thadhal ri /L/, /N/ no /R/ : [hukʊm] *thugam* riochd. roi. 1 sg., [hukʊʃ] *thugad* riochd. roi. 2 sg., [k^hu^hpʊl^v] *cupall* ainr., [gⁱʊ̯.l^vʊk] *gealladh* ainr., [ʊ̯rupʊl^v] *urball* ainr., [d̥õ̃n^võ̃xʊk] *Donnchadh* ainr. dil., [k^hʊ̯r^vʊk] *currac* ainr.

7.7.2 Co-roinn

Cluinnear /u/ gun bheum ro chonsan palataichte, a' leantainn consan palataichte, ro chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte ; ach cha d'fhuaras eisimpleir dhith eadar dà chonsan phalataichte.

7.7.3 Eachdraidh /u/ gun bheum

Gheibhear /u/ gun bheum mar a leanas :

7.7.3.1 A' leantainn hiatais, no /h/ (*cf.* S. Watson 1996 : 376-7), agus a' co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum a' leantainn suathach bileach, mar as trice neo-phalataichte ach uaireannan palataichte :

- (i) a' leantainn SG **b** no **m** : /a.ʊk/ *abhag* ainr., *cf.* MG **abacc** 'dwarf' (DIL s.v.) ; /a.uN^v/ *abhainn* ainr., SG cusp. tabh. sg. **abainn** (DIL s.v. '1 ab') ; /a:us^vt^v/ *àbhaist* ainr., MG **abaise**, cuideachd **ábaise** DIL s.v. 'abaise') ; /ʁ:ur/ *adhbhar* ainr., SG **adbar** (DIL s.v.) ;

/ʃhux'/ *amhaich* ainr. (le ginearalachadh den tabh.) dùblag de NGA ‘samhach’ (Dw. s.v.), bho SG **samthach**, **sàmthach**, a rèir O’Rahilly (1931a : 52) ; /ʃ.urk^h/ *amharc* agr., MG **amarc** (DIL s.v. ‘1 amarc’), cuideachd /yʃ.ur^h/ *dh’amhairc* gr. preit., NGE amhairc (2 sg. àithn.) (DIL s.v. ‘amarcaid’) ; /ʃɑrɑ₁hur/ *arbhar* ainr., SG **arbar** (DIL s.v. ‘1 arbar’) ; /k^hʃ̃.uL/ *ceangal* agr., SG **cengal** (DIL s.v.), cuideachd /k^hʃ̃.uI/ *ceangail* gr. àithn., (le di-choslachadh den **ng** gu suathach bileach mar thoradh air an **c** aig toiseach-facail : faic Borgstrøm 1941 : 87) ; /k^ho.ur/ *cobhair* ainr., SG **cobir** (DIL s.v. ‘cobair’) ; san eileamaid shònrachaidh san ainm-àite /pati 'xrʃ̃.u/ *Badaidh 'Chreamha* (‘THE LITTLE CLUMP OF THE WILD GARLIC’) cf. MG gin. sg. **crema** (DIL s.v. ‘crem’) ; /k^hr^hʃ̃.ju:.un/ *criùbhan* (bt. ‘craobhan’) iol., cuideachd /k^hr^hʃ̃.ju:.un/ *criùbhann* (bt. ‘craoibhe’) gin., de /k^hr^hʃ̃.ju:/ *criùbh* ainr., bt. ‘craobh’, SG **cráeb**, **cróeb** (DIL s.v. ‘cráeb’) ; /k^hr^hʃ̃.ukan/ *cnubhadhan* ainr. (na ghlacas neach eadar ceithir meòirean agus òrdag, ‘A LARGE PINCH’, m.e. de theatha) bho /k^hr^hʃ̃.an/ *cnubhan* ainr. (‘KNUCKLE’ de dh’alt meadhain agus de dh’alt barra nam meòirean¹¹⁶⁴) ; /k^hʃ̃.u/ *cumha* ainr. (‘A LAMENT’) SG **cuma** (DIL s.v. ‘1 cuma’) ; /k^hʃ̃.u/ *cumha* ainr. (‘A CONDITION’) SG **coma** (DIL s.v.) ; /k^hʃ̃.uN/ *cùmhainn* gr. àithn., bt. ‘caomhain’, cf. MG **cáemnaid** (DIL s.v.) ; /k^hʃ̃.uk/ *cumhang* br., MG **cumung**, **cumucc** (DIL s.v. ‘cumung’) ; /t^hʃ̃.iɑ₁.uk/ *dèabhadh* agr. (‘DRYING UP ; BLEEDING TO DEATH’) ; /k^hʃ̃.ʃ̃.ɛrɛ₁hu/ *gu dearbha* cgr., MG **co derbtha** ‘assuredly’ (DIL s.v. ‘derbtha’) (ach san fhuaim. chaoch. /k^hʃ̃.ʃ̃.ɛrɛ₁.i/ *gu dearbhaibh* cgr. tha an /-i/ aig deireadh facail duilich a mineachadh) ; /t^hʃ̃.ʃ̃.ɛrɛ₁.uk/ *dearbhadh* agr. (‘ARGUING’) SG **derbad** ‘testing, putting to the proof’ (DIL s.v.) ; /tu.u/ *dubha* iol. den br. /tu/ *dubh*, cf. SG ain. iol. boir. **dub** (DIL s.v. ‘dub’), cuideachd /tu.uk/ *dubhadh* agr. (‘GETTING BLACK’) NGT **dubhadh** (DIL s.v. ‘dubad’) ; /tu:.uL/ *Dùbhall* ainr. dil., bt. ‘Dùghall’ MG **Dubgall** (MacBain td. 399 s.v. ‘Dugald’) (ach mas e an suathach bileach a chaidh a chall an toiseach ’s e dìreach eisimpleir de cho-fhuaimneachd fhuaimreag a tha seo) ; /e:.u/ *Eubha* ainr. dil. (‘EVE’ ann an Genesis) cf. SG **Eua**, nas fhadalaiche **Eba**, **Éba** (DIL s.v.

¹¹⁶⁴ of the middle and end joint of the fingers

‘Eba’); /fu:ur/ agus /fɣ:ur/ *faobhar* ainr., MG **fáebar** (DIL s.v.); /fo.ur/ *foghar* ainr., MG **fogmar** (DIL s.v. ‘fogamar’); /f[ɔLɔ].u mi/ *folbha mi* gr. teachd., bt. ‘falbhaidh mi’, /ʏ[ɔLɔ].uk a/ *dh’fholbhadh e* gr. cumh., bt. ‘dh’fhalbhadh e’ (preit. /ʏ[ɔLɔ]v a/); /ʏa.uk/ *ghabhadh* gr. cumh. (preit. /ʏav/ *ghabh*) cf. NGE ‘gabhaim’, SG riochd caoch. **gabaid** (DIL s.v. ‘gaibid’); /kɛ.un’/ *gamhainn* ainr., SG **gamuin** (DIL s.v.); /k[arɔ].u/ *garbha* iol. den br. /k[arɔ]v/ *garbh*, cf. MG ain. iol. boir. **garba** (DIL s.v. ‘garb’); /ko.u/ *gobha* ainr., SG **gobae** (DIL s.v.); /ko.ur/ *gobhar* ainr., SG **gabor** (DIL s.v.); /Lɑ.urt/ *labhairt* agr., NGT **labhairt** (DIL s.v. ‘labairt’); /Lã.un/ *lamhan* ainr. iol., bt. ‘lámhan’, SG ain. iol. **láma** (DIL s.v. ‘lám’); /Lã:huk/ *lámh-thuagh* ainr., SG **lám-thúag** (DIL s.v. ‘lám’) is dòcha tro chinneachadh */Lã:v huɣ/ > */Lã:vɣk/ > /Lã:huk/; /L’e.ur/ (fuaim. caoch.) *leabhar* ainr., SG **lebor** (DIL s.v.); /v[arɔ].u/ *marbha* iol. den br. /m[arɔ]v/ *marbh*, SG **marb** (DIL s.v.); /m[arɔ].uk/ *marbhadh* agr., MG **marbad** (DIL s.v.); /m[ãɔ].u/ *miamha* ainr. (‘MIAOW’ de chat) cf. /m[ãɔ]vil’/ *miamhail* agr. (‘MEWING’); /m[ɛnɛ].un’/ (fuaim. caoch.) *meanmhainn* ainr. (‘ITCHING IN NOSE PROGNOSTICATING ARRIVAL OF A STRANGER’) SG cusp. tabh. sg. **menmain** (DIL s.v. ‘menma’); /Nã.ut’/ *námhaid* ainr., SG tabh. **námait** (DIL s.v. ‘nama(e)’); /Rã:huk/ *rámhadh* ainr. (‘LAST SPARK OF LIFE’) faic Robertson ca. 1910 agus Dw. s.v. ‘rámhag’, dh’fhaodadh a’ bunachadh ann an *‘rámh’ leis a’ chèill ‘freumh’; /rahun/ *rabhann* ainr. (‘A TIDE-MARK, A FLOOD-MARK’) (faic W.J. Watson 1904 : lxxxvi, 160, 237; Robertson ca. 1910 s.v. ‘rabhann’); /Rɛ.ur/ *reamhar* br., MG **remor** (DIL s.v.); /nɣs’Rjũ.u/ *nas riomha* br. coim., bt. ‘nas reamhra’, a rèir Borgstrøm 1941 : 82 §26.1 bho SG ***rimu**; /ro.ut/ *robhairt* ainr. (bt. ‘reothairt’) SG **robarta** (DIL s.v.); /ru.u/ *rubha* ainr. (‘A PROMONTORY’) dh’fhaodadh bho SG ‘ruba’ (DIL s.v. ‘2 ruba’, agus faic Cox 1998 : 64, not 4); /skr’[iɣ].uk/ *sgriobhadh* agr., cf. SG **scribaid** (DIL s.v.); /s’u.ul/ *siubhal* agr., MG **sibal**, **siubal** (DIL s.v. ‘sibal’); /so.ul/ *sobhal* ainr., bt. ‘sabhal’ (‘A BARN’) MG **saball** (DIL s.v.); /sɛ.un’/ *Samhainn* ainr. dil., SG **samain** (DIL s.v.); /skɛhuk/ *sgeamhadh* ainr. (‘A MORSEL OF FOOD’) cf. dh’fhaodadh NGE ‘scamhadh’ ‘peelings’ (Dinneen s.v.); /slɑ.uk/ *slabhag* ainr.,

cuideachd /sLɔ.uk/ *slobhag* ainr. ('HORN-PITH ; HORN SOCKET') cf. NGE 'sleabhac', 'slabhac', 'slo dhach' (Dinneen s.v. 'sleabhac') agus BA 'slake', 'sloke' (CSD s.v. 'slake'); /s'L'ẽ.uN'/ *sleamhainn* br., MG **slemain** (DIL s.v. 'slemon'); /t^h[ɑLɑ].uN'/ *talmhainn* gin. de /t^hɑLu/ *talamh* ainr., cf. SG cusp., tabh. **talmain** (DIL s.v. 'talam'); /tẽ:huk/ *tàmhadh* agr. ('A GRAB') cf. dh'fhaodadh Robertson ca. 1910 s.v. 'tàmadh' leis a' chèill 'onset, attack' (agus faic cuideachd Dw. s.v. 'tàmadh'); /t^hẽhusk/ *tamhasg* ainr. ('amadan') cf. dh'fhaodadh SG **amus** (DIL s.v.); /t^hre.uk/ (fuaim. caoch.) *treabhadh* agr., SG **trebad** (DIL s.v.); /t^hro.ut/ *trobhad* gr. easbh. ('COME!'); /t^hu.un/ *tùbhan* ainr. iol. ('SIDES') bt. 'taobhan', SG ain. sg. **táeb** (DIL s.v. 'taeb'); /u.uL/ *ubhall* ainr., SG **uball** (DIL s.v.); /ũ.u/ *umha* ainr. ('BRASS' : cha chanar /p^hra:s'/ *pràis* ri 'brass' an Gl., ach ri 'cast-iron') SG **um(a)e** 'copper, also bronze, brass' (DIL s.v.); /ũ.uL't^hɣ/ *umhailte* br., bt. 'umhail' cf. MG **umal** (DIL s.v.). Anns na faclan a leanas tha an /u/ gun bheum a' sealltainn gum faodadh gu robh an suathach bileach air fheart palataichte a chall mun deach an suathach fhèin a chall gu h-eadar-fhuaimreagach¹¹⁶⁵ : /ĩni.j.ur/ *ionbhar* ainr., bt. 'inbhir' SG **inber** (DIL s.v.); /m₁er'e.j.uk/ *meirbheadh* agr. ('DIGESTING') cf. MG **meirb** 'inert, flaccid, feeble' (DIL s.v.); an eileamaid /s'L'e.u/ ainr. gin. ann an /nɣ k^hɔr'ɔxən 's'L'e.u/ *na Coireachan Slèibhe* (ainm-àite 'THE MOOR-GRASS CORRIES').

- (ii) a' leantainn SG **f** : /ihURN(ɣ)/ *iotharn(a)* ainr. (bt. 'iutharna') SG **ifern**, tabh. **ifurnn**, **iffiurn** (DIL s.v. 'ifern').
- (iii) a' leantainn SL **f, v** : /m₁ẽu.jL nɣ 'k^hl'u.u/ *Meall na Cliubha* (ainm-àite 'CLIFF HILL'), dh'fhaodadh bho SL **klif**, le cinneachadh mar *[k^hl^jifə] (no *[k^hl^jivə]) > *[k^hl^jufə] > [k^hl^ju.u]; /k^hLo.u/ *clobha* ainr., SL tuis. fiar **klöfa** (cf. Cox 1990 : 98 ainm 1); /ĩɑ.j.ur/ *Ìomhar* ainr. dil. ('IVOR') SL cusp. **Ívar** (le **í** shrònaich) (no dh'fhaodadh e a bhith bho **Ingvar, Yngvar** : faic Oftedal 1956 : 96).

¹¹⁶⁵ the labial fricative had lost its palatalised quality before the fricative itself was lost intervocalically

- (iv) a' leantainn suathaich B, BA **v** no co-fhagasach bileach¹¹⁶⁶ **w** : /ho.u/ *hobha* ainr. ('A HOE') BA **how**, cuideachd bhon aon fhreumh-fhacal /t^ho.uk'/, cuideachd /t^houik'/, *tobhaig* gr. àithn. ('PUT GROUND TO POTATOES WITH HOE'); /ro.uk'/ *robhaig* gr. àithn. ('WIND', m.e. gleoc, uaireadair) BA **row** ('wind up (a clock etc)' CSD s.v.); /sahu/ *sabha* ainr., cuideachd /sahur/ *sabhar* ainr., ('A BAD SMELL') cf. Dw. 'samh', agus dh'fhaodadh cf. BA 'saur', 'savour' ('a smell, specifically an evil or sickening one' CSD s.v. saur); /s'ɛrɛj.utar'/ *searbhadair* ainr. ('TOWEL') BA **servit**, **servitor**; /s'o.uk'/ *seobhaig* gr. àithn. ('CHEW', de thombaca) BA **chow**; /sko.ul't^hɣ/ *sgobhailte* ainr. ('A SNEAK, SKULKER') dh'fhaodadh bho BA **scowk**, **scouk**; /t^harik' 'skr'ju.u/ *taraig-sgriubha* ainr. ('A SCREW') B **screw**; /sla:uk/ *slàbhadh* agr. ('BLEATHERING') cf. BA **slaver**; /t^ho.ur/ *tobhar* ainr. ('A TOUR') BA **tour**, **tower** 'a tour, a circular route' (CSD s.v. 'tour').

7.7.3.2 A' leantainn hiatais no /h/ agus a' co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum a' leantainn suathach neo-bhileach, a rèir coltais mar thoradh air cinneachadh a leithid */Vðɣ/ no */Vɣɣ/ > */Vvɣ/ > /V.u/ (le tarraing, is dòcha, a dh'ionnsaidh riochd fhaclan mar /ko.ur/ *gobhar* ainr., SG **gabor** (DIL s.v.), /k^hLo.u/ *clobha* ainr. ('TONGS') SL tuis. fiar **klofa**, aig an robh */Vvɣ/, */Vfɣ/ gu tùsail) :

- (i) a' leantainn SG **d** no **g** neo-phalataichte : /po.ur/ *bodhar* br., SG **bodar** (DIL s.v.); /o.ur/ *odhar* br., MG **odor** (DIL s.v.). A thaobh /L'ɪɑj.uk/ *leubhadh* agr., bt. 'leughadh', cuideachd /L'ɪɑj.u mĩ/ *leubha mi* gr. teachd., bt. 'leughaidh mi', (agus cf. preit. /l'ɪɑjv/ *leubh* bt. 'leugh', ann am freagairtean aontach /L'ɪɑjvi/ *leubhaidh* teachd., bt. 'leughaidh') cf. SG **légaid**, agus agr. **légad**, **légam**. Am beachd Borgstrøm 1941 : 87 's ann mar thoradh air analaidh ri 'sgriobhadh' a gheibhear suathach bileach san iar-riochd a gheibhear an Gl. an àite suathaich vèilearaich; faic cuideachd Gillies 1997 : 244, agus a-rithist 245-6 far a bheil MacGillÌosa a' cur air adhart a' bheachd gum faodadh gun do

¹¹⁶⁶ labial approximant

thachair eadar-chàradhadh : **légam** */L' e:ɣəv/ > */L' e:vəɣ/, ann an eachdraidh an fhacail seo (agus gun teagamh bhite an dùil gun toireadh seo */L' e:vəɣ/ > */L' iəvəɣ/ */L' iəvək/ > /L' [iə].uk/ ann an Gl.). Ann am /pl'e.un/ *bleoghan* gr. àithn. agus agr., SG **blegon**, nas tràithe **mlegon** agr. (DIL s.vv.), bidh e coltach a-rithist gun robh cinneachadh ann */-eɣɣ-/ > */-evɣ-/ > /-e.u-/, ach tha e sònraichte nach do thachair an cinneachadh seo san dùblaig /pl'ɔ.ɣn/. San fhacal /su:uL/ *saoghal* ainr., SG **saegul** (DIL s.v.), cuideachd, is docha gu robh atharrachadh ann bho shuathach vèilearach gu fear bileach mus deach an suathach a chall, cf. an riochd 'sivill' ann an LS Fearnaig (m.e. MacPhàrlain 1923 : 62-3 ; faic cuideachd Gillies 1997 : 243). Tha Fraser (1942 : 165) ag ràdh a thaobh an fheinimein seo : 'The spirant *gh* is frequently represented [i.e. san dòigh-litreachaidh¹¹⁶⁷] by a labial spirant after a long vowel ... [which] could be described as a glide' ; ach dh'fhaodadh e a bhith gu bheil an /u/ san lide gun bheum a gheibhear m.e. ann an /su:uL/ an Gl. a' sealltainn gu robh fuaimneachadh ann roimhe */su:vɣL/, le suathach bileach fòineimeach, agus mar sin nach e sleamhnan¹¹⁶⁸ a-mhàin a gheibhte gu h-eadar-fhuaimreagach. San fhacal /tɛ:ur'/ *dàmhair* agr. ('RUTTING') SG **dam-gaire** 'a bellowing or roaring of a stag' (DIL s.v.) tha an /u/ san lide gun bheum a' sealltainn gur e suathach bileach a chaidh a chall mu dheireadh, agus mar sin bhitheadh cinneachadh ann mar a leanas : an dara cuid */tǎvɣr'/ > */tǎ:var'/ (le fadachadh co-leasachail mar thoradh air call an dara suathaich sa chòmhlán) > */tǎ:vɣr'/ > /tɛ:ur'/ ; air neo */tǎvɣr'/ > */tǎ:ɣar'/ (mar thoradh air call a' chiad suathaich sa chòmhlán) > */tǎ:var'/ (mar thoradh air an suathach vèilearach a bhith ag atharrachadh na shuathach bileach) > */tɛ:ur'/

- (ii) a' leantainn SL **ð** no **g** : /po.u/ *bodha* ainr. ('SUBMERGED ROCK IN SEA') SL tuis. fiar **boða** ; /po.u/ *bogha* ainr. ('A BOW') SL tuis. fiar **boga** ; /thro.u/ *trobha* ainr. ('ceap don chrann ann an eathar', 'MAST SOCKET'), is dòcha bho SL **tróða**. Cuideachd ann an /e.uL'/ *eabhaill* ainr. ('cladach farsaing, uisge tana far an tèidear tarsainn air loch no inbhir') (bt.

¹¹⁶⁷ i.e. in orthography

¹¹⁶⁸ glide

‘fadhail’) mas ann bho SL cusp. **vaðil** a tha e, bidh e coltach gu robh cinneachadh */ð/ gu */v/ (suathach deudach gu bileach) ann mus deach an suathach a chall.

7.7.3.3 A’ leantainn consain agus a’ co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum a’ leantainn suathach bileach as e an dara ball de chòmhlán :

/t^heku/ *teagamh* ainr., SG **tecmang** ‘chance’ (DIL s.v.).

7.7.3.4 A’ co-fhreagairt ri seann fhuaimreig ghoirid gun bheum le bileach sèimhichte (an dà chuid neo-phalataichte no palataichte) ga leantainn (sa chumantas ’s e consan neo-phalataichte a gheibhear ron /u/, ach sna buadhairean /k^ho:k^u/ *còigeamh*, /t^hex^u/ *deicheamh*, /mĩ:l^u/ *mìleamh*, agus san agr. /f ẽN^u/ *fainneamh*, ’s e consan palataichte a tha againn : a thaobh seo faic Ó Maolalaigh 2002) :

(a) eisimpleirean sa choitcheannas¹¹⁶⁹ : /a:yu/ *Àdhamh* ainr. dil. (‘ADAM’ ann an Genesis) SG **Ádam** (DIL s.v.); /ark^hu/ *Arcaibh* ainr. dil. (‘ORKNEY’) cf. seann ‘i n-Orcaib’ (W.J. Watson 1926a : 100); /er^h p_iiq₁Lu/ *air beulaibh* roi., MG **ar bélaib** (DIL s.v. ‘bél’); /pr^hihu/ *britheamh* ainr., SG **brithem** (DIL s.v. ‘breithem’); /k^hat^hu/ *Cataibh* ainr. dil. (‘EAST SUTHERLAND’) bho sheann ‘i Cataib’ (W.J. Watson 1926a : 100); /er^h k^hu:Lu/ *air cùlaibh* roi., MG **ar cúlaib** (DIL s.v. ‘cúl’); /k^hɔSNu/ *cosnamh* agr., bt. ‘cosnadh’ SG **cosnam** (DIL s.v.); /t^hĩq₁nu/ *dèanamh* agr., SG **dénum** (DIL s.v.); /ɛL^hu/ *eathlamh*, cuideachd /ɛLu/ *ealamh* br., (‘READY, HASTY’) SG **athlom** (DIL s.v.); /f ẽN^u/ *fainneamh* agr., bt. ‘fannadh’ (‘iomramh gus bàta a chumail os cionn an aon ghruinn’); /kaLu/ *Gallaibh* ainr. dil. (‘CAITHNESS’) cf. seann ‘i nGallaib’ (W.J. Watson 1926a : 100); /L^henu/ *leanabh* ainr., MG **lenab** (DIL s.v.); /t^halLu/ *talamh* ainr., SG **talam** (DIL s.v.).

(b) na h-àireamhan òrdail : ’s e /-u/ aig deireadh facail a gheibhear sna h-àireamhan òrdail¹¹⁷⁰, a’ co-fhreagairt ri SG **-mad** (no dh’fhaodadh ris na riochdan gin. sg. boir., cusp. iol. fir., ain. cusp. iol. boir. **-mth(a)e**, **-mthu**, **-mtha**), m.e. /ɣ^h g^her^hu/ *an ceathramh* cf. SG

¹¹⁶⁹ general examples

¹¹⁷⁰ ordinal numbers

gin. sg. boir **cethramthae** (DIL s.v. ‘cethramad’), /x 'd'ex'u/ *an deicheamh*, /x 'g'h[iɣ]tu/ *an ceudamh*, /x 'm̃i:l'u/ *am mìleamh*, cuideachd /ũ:nu/ *aonamh* m.e. /x 'd'hũ:nu Lɑ.a 't[iɣ]k/ *an t-aonamh latha deug*, SG **óenmad** (DIL s.v. ‘oenmad’); gheibhear an deireadh facail /-u/ air sgaoileadh tro analaidh do na h-àireamhan ordail eile (seach /x 'x'[iɣ]t/ *a' chiad* agus /x 'dɑ:RNɣ/ *an dàrna*) aig nach robh am moirfeim ‘-mad’ ann an SG, m.e. /x 'g'h'o:k'u/ *an còigeamh* (agus cf. Ó Maolalaigh 2002 : 72 nota 8), /x 's'[iɑ]hu/ *an sèathamh*. Dh’fhaodadh gu bheil /tʰr̥ju.u/ *triumha*, *triubha* (bt. ‘treas’), a dh’aindeoin cion an t-srònachaidh, a’ bunachadh ann an riochd cusp. iol. MG ***trimtha** *vel sim.*, cf. NGT ‘trimedh’ (DIL s.v. ‘trímad’); ’s e an cinneachadh a dh’fhaodadh a bhith ann */-iǵθə/ > */-ifə/ (le call feart an t-srònachaidh an seo) > */-iufə/ > */-ju.u/, cf. /nɣs 'R̥jũ.u/ *nas ríomha* br. coim. (bt. ‘nas reamhra’), am beachd Borgstrøm 1941 : 82 bho SG ***rimu** (faic §4.7.6.8), agus an eileamaid /kʰl'u.u/ san ainm-àite /m̥[ẽ]u]L nɣ 'kʰl'u.u/ *Meall na Cliubha*, a rèir W.J. Watson 1904 : 240 bho SL **klif** (agus faic § 7.7.3.1 fo-earr. (iii)).

(c) an gairmeach iolra : cluinnear /-u/ aig deireadh facal sa ghairmeach iol., a tha air riochd an t-seann tabh. iol. a ghabhail (airson beachd air adhbhar cinneachadh an fhòineim /-u/ faic Ó Maolalaigh 2002 : 68 ; cf. cuideachd Borgstrøm 1940 : 49) : /x 'vɑLɔxu/ *a bhalachaibh* bt. ‘a bhalacha’ ; /eru/ *fhearaibh* bt. ‘fheara’.

(d) Mar a mhìnich Borgstrøm (1941 : 88), san fhacal /pehux/ (fuaim. caoch.) *beathach* ainr., MG **bethadach** tha an /u/ gun bheum air adhbharachadh le dì-choslachadh nan dà shuathach deudach */θ — ð/ > */θ — w/, agus */-ɣwɣx/ > /-ux/.

(e) San ainr. /e:u/ *èigheamh* (‘A SHOUT’), iol. /e:uNɣn/ *èighea(mh)nnan*, SG **égem** dh’fhaoidte tagairt gu sìmplidh air a’ chiad sealladh gu robh cinneachadh ann a leithid */e:ɣ'əv/ > */e:ɣ'u/ > /e:u/ ; ach sa chiad àite tha riochd a’ ghniomhair àithnich /e:v/ *èibh* (no *eubh*?) (bt. ‘èigh’ SG **égid**) a’ sealltainn gun do dh’atharraich an suathach palatach san stoc seo aig àm air choireigin na fhear bileach ; agus san dara àite ma ghabhar ris Ó Maolalaigh 2002 : 65 (gu sònraichte Riaghailt (A)), gheibhte */e:ɣ'i/ bho */e:ɣ'əv/. Ann a bhith a’ feuchainn ris an cinneachadh seo a shoillearachadh tha trì atharrachaidhean sa

cheist : **(a)** suathach palatach gu suathach bileach, **(b)** call an t-suathaich eadar-fhuaimreagaich, agus **(c)** call an t-suathaich aig deireadh facail ; agus a rèir an òrduigh san do thachair na h-atharrachaidhean tuigear gu bheil iom-mhalairt againn de thrì slighean cinneachaidh a dh'fhaodadh a bhith ann don iar-riochd /e:u/¹¹⁷¹. Leis an òrdugh **(abc)** gheibhear : */e:ɣ'əv/ ^(a)> */e:v'əv/ > */e:vəv/ (le call feart a' phalatachaidh san t-suathach bhileach eadar-fhuaimreagach : cf. Ó Maolalaigh 2002 : 61-2, 65) ^(b)> */e:uv/ (le */ə/ > */u/ mar thoradh air call an t-suathach bhilich eadar-fhuaimreagaich) ^(c)> /e:u/ ; le **(acb)** : */e:ɣ'əv/ ^(a)> */e:v'əv/ > */e:vəv/ (le call feart a' phalatachaidh) ^(c)> */e:vu/ (le */ə/ > */u/ mar thoradh air call an t-suathach bhilich aig deireadh facail) ^(b)> /e:u/ ; agus le **(cab)** : */e:ɣ'əv/ ^(c)> */e:ɣ'u/ (le */ə/ > */u/ mar thoradh air call an t-suathach bhilich aig deireadh facail) ^(a)> */e:v'u/ > */e:vu/ ^(b)> /e:u/. Tha an cinneachadh chun nan riochdan */e:v'ɣv/ (agus */e:vɣv/) ann an **(abc)** agus an **(acb)**, far am faighear dà shuathach bhileach a' leantainn a chèile, a' faireachdainn gu math mì-choltach tha mi am barail, agus mar thoradh air a seo uile dh'fhaodadh e a bhith gur ann tro shlighe **(cab)** a fhuaras bho SG **égem** gu Gl. /e:u/ : 's e sin, gu robh an t-atharrachadh **(c)** (call an t-suathaich aig deireadh facail, le atharrachadh san fhuaimreig gun bheum */-ə/ > /-u/ a' leantainn air an seo) deis mus do thachair na h-atharrachaidhean air na suathaich eadar-fhuaimreagach¹¹⁷². A bharrachd air an seo, tha e soilleir nach do thachair eadar-chàradh¹¹⁷³ san ainr. ghnìomhaireach na chinneachadh bho SG **égem**, co-dhiù chun an iar-riochd /e:u/ a gheibhear an Gl.¹¹⁷⁴, *pace* Gillies 1997 : 245 (far nach eil e soilleir cuideachd cò às a thàinig an riochd /e:ɣv/ le /-ɣ-/ neo-phalataichte a gheibhear aig sreath 8), oir bheireadh seo an dara cuid : */e:ɣ'ɣv/ > */e:v'ɣv/ > */e:vɣk/ > **/e:uk/ ; air neo */e:ɣ'ɣv/ > */e:vɣɣ'/ > **/e:vi/.

¹¹⁷¹ we have a permutation of three possible development pathways to the reflex /e:u/

¹¹⁷² the change */-əv/ > /-u/ was completed before the changes in the intervocalic fricatives took place

¹¹⁷³ metathesis

¹¹⁷⁴ metathesis did not take place in the verbal noun during its development from Old Gaelic **égem**, at least to the reflex /e:u/ which is found in Gairloch

7.7.3.5 Ann an co-thadhal ri /L/, /N/, /R/ :

- (i) /L/ : /k^hup^huL/ *cupall* ainr., MB **couple** ; /k^oLUk/ *gealladh* ainr., MG **gellad** agr. (DIL s.v. ‘geallaid’) ; /uLɣpuL/ *Ullabul* ainr. dil. (ainm baile ‘ULLAPOOL’) SL **Ullibólstaðr** a rèir W.J. Watson 1904 : 254 ; /ɹuruɹpuL/ *urball* ainr., bt. ‘earball’ MG **erball** (DIL s.v.).
- (ii) /N/ : /ʔN^or^o 'naruN/ *Ionbhar Narann* ainr. dil., bt. ‘Inbhir Narann’. Ann an /t₁ũNuɹxuk/ *Donnchadh* ainr. dil., SG **Donnchad** (DIL s.v.) bidh e coltach gu bheil buaidh aig an /N/ air an fhuaimreig gun bheum fiù ’s le co-thadhal nach eil neo-mheadhanach.
- (iii) /R/ : /k^huRuK/ *currac* ainr., cf. dh’fhaodadh BA ‘curch’.

7.7.3.6 Ann an claonain :

/muR 'sĩn/ [mu 's^yĩn] (fuaim. caoch.) *mar sin* cgr., cf. SG **immar** (DIL s.v.).

7.7.3.7 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a’ co-fhreagairt ri /u:/ fhada ann am facal le beum : /pruk^h 'RU:ɑN^o/ *brùc-rùdhain* ainr., bt. ‘brùchd-ruadhain’, (‘A BAD-SMELLING BELCH’) ; /k^hus^o 'xu:RSt/ *cùis-chùirt* ainr. (‘SELF-IMPORTANT PERSON’) ; /k^oɹiɑɹxus^oɔx/ *geur-chùiseach* br., cf. MG **gér-cúis** ‘subtlety’ (DIL s.v. ‘gér’), cuideachd /mo:ɹxus^o/ *mòrchuis* ainr. (‘CONCEIT’), le /-xu:s^o(-)/ *-chùis(-)* mar an dara eileamaid a bha roimhe aig an dà fhacal seo (agus am beachd R.A Bhreatnaich 1958-61b : 166-7 tha *-chúis* an seo a’ bunachadh ann an *-*chubhais* bho SG ‘cubus’) ; /k^huL ɣ 'dũ:N^o/ *Cùl an Dùin* (ainm-àite) ; /k^huL ɣ 'N^oeI^oɑn/ *Cùl an Eilein* (ainm àite-thuineachaidh ‘CULANEILAN’) ; /eɹ^o 'L^oehul^o/ *air leth-shùil* (‘ONE-EYED’) ; /s^oɹiɣɹ^ohul^oɔx/ *siar-shùileach* br. (‘SQUINT-EYED’) ; /sul^o 'xruhiX^o/ *sùil-chruthaich* ainr. (‘A QUAGMIRE’).
- (ii) a’ co-fhreagairt ri /u/ ghoirid ann am facal le beum : /k^hũ.URSt/ *cofhurt* ainr., bt. ‘cofhurtachd’ is dòcha bho ‘co(mh)’ + ‘furtachd’ (ach dh’fhaodadh le tarrainn a dh’ionnsaigh B ‘comfort’).

- (iii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /l̥uĩ/ : san eileamaid /uL'tʰ/ ann am /mĩ:L' ʁ NuL'tʰ 'Y'u.us'/ *Mill an Uillt Ghiuthais* (ainm-àite) ; /ʁ Lup 'YUʁ'/, bho */ʁ 'L̥uĩp 'YUʁ'/, *an Lùib Dhuibh* (ainm-àite, le ginearalachadh den tabh.).
- (iv) a' co-fhreagairt ri dà-fhogharan /l̥uʁ/, /l̥uɑ/ (sa chumantas ro chonsan palataichte) : /ʁ ,vul'ə 'YU/ *a' Bhuaile Dhubh* (ainm-àite) ; /pul' nʁ 'L̥uĩp/ *Buaile na Lùib* ainr. dil. (ainm baile 'BUALNALUIB') ; /l̥Rur'i 'i.ɑn/ *Ruairidh Iain* (patranaim) ; a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /l̥uʁ/ ro chonsan neo-phalataichte : /ʁ 'N'ɑRʰu/ (fuaim. caoch.) *an ear-thuath* ainr. & cgr. ; /Lus 'ʃnɑLɔx/ *luaths-analach* ainr. ('SHORTNESS OF BREATH').

7.7.3.8 /u/ an dèidh hiatais (no gu h-ainmig suathaich) an àite /ʁ/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag :

/pru.uX/ *bruthach* ainr. ('A BRAE') SG **bruach** (dà-lideach) (DIL s.v.) ; /pru:.uX/ *brùthadh* agr. ('A BRUISE') MG **brúd, brúud**, nas fhadalaiche **brugad** (DIL s.v. 'brúd') ; /kʰu.u/ (seas.) *ciutha* ainr. ('A CUE' de dh'fhalt) B **cue** ; /kʰr̥j̥u.u/ (seas.) *criutha* ainr., B **crew** ; /kʰru.u/ (seas.) (fuaim. caoch.) *crudha* ainr. ('HORSESHOE') SG **cróa** 'horse-shoe' (DIL s.v. 'cró') ; /kʰru.uXʁk/ *cruthachadh* ainr. agus agr., MG **cruthugud** (DIL s.v.) ; /tru:.uX/ *drùdhadh* agr. ('SOAKING THROUGH ONE') ; /k'u.us/ *giuthas* ainr., SG **giús** (DIL s.v.) ; /ʁ 'l̥u.ut/ *a liuthad* ainr., cf. SG coim. **lia, liu** (DIL s.v. 'il' ; Th. § 372) ; /nʁs 'mũ.u/ (seas.) *nas motha* br. coim., SG coim. **moo, mou** (DIL s.v. 'mór') ; /pʰj̥u.ur/ *piuthar* ainr., SG **siur** (dà-lideach) (DIL s.v. 'siur') ; /r'u.u/ (seas.) *riutha* riochd. roi. 3 iol., SG **friu** (Th. § 433), cuideachd, /etʁr'u.u/ *eadariutha(?)* riochd. roi. 3 iol. (riochd caoch. de /etʁrɛt'/ *eadaraid*, bt. 'eatarra') is dòcha tro analaigidh ri /r'u.u/ *riutha* ; /RU:.uX/ *rùghadh* agr. ('LIFTING PEATS'), cf. dh'fhaodadh SL **hrúga** ; /s'u.ut/ *siuthad* gr. easbh. àithn. ; /su:.uX/ *sùghadh* agr., cf. SG **súgad** (DIL s.v.). Ann an /hukum/ *thugam* riochd. roi. 1 sg., cf. SG **cuccum-sa** (Th. § 433), /hukut/ agus /huʁut/ *thugad* riochd. roi. 2 sg., cf. SG **cucut, cucut-su** (Th. § 433), is dòcha gur e co-fhuaimneachd fhuaimreag as adhbhar don /u/ gun bheum,

dh'fhaodadh ann an /huyut/ an toiseach agus a' sgaoileadh gu /hukum/ agus /hukut/ (fuaim. caoch.) tro analaigidh.

7.7.3.9 Freumh-eòlas an /u/ gun bheum neo-shoilleir :

/na 'vɛhu/ *na bheathamh(?)* ('IN HIS PRIME'); /k^h[arɑ]ku/ *cargu* ainr., B **cargo**; /kɑhuk/ *cabhadh* ainr., bt. 'cathadh' ('SPINDRIFT'), cuideachd /kɑhuk 'Lɑr'/ *cabhadh-làir* ainr., bt. 'cathadh-làir' ('DRIFTING SNOW'), faic Robertson 1907-8 : 182; /kLɑsɤxu/ *Glasachu* ainr. dil., bt. 'Glaschu'; /ɔ:rtu/ *òrdugh* ainr. ('AN ORDER'), chan ann bho MG **ordugud** agr. oir bheireadh seo > /ɔ:rtɔxkiN'/ *òrdachdainn* ('ORDERING'), ach cf. dualchainnt Ìle ['ɔ:rtɔv] (Grant 1987 : 225) le [-ɔv] aig deireadh facail.

7.8 Fuaimreag /u/

Chan eil /u/ gun bheum idir cumanta.

7.8.1 Co-roinn

Fhuaras /u/ gun bheum eadar dà chonsan neo-phalataichte, aig deireadh facail an dèidh hiatais no consain neo-phalataichte, eadar consain neo-phalataichte a' tighinn roimhe agus fear palataichte ga leantainn, agus eadar hiatas agus consan neo-phalataichte.

7.8.2 Eachdraidh /u/ gun bheum

Gheibhear /u/ gun bheum mar a leanas :

7.8.2.1 Ann am facal gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum (no le dàrnacha beum) ann an ainmean-àite :

- (i) a' co-fhreagairt ri /u:/ fhada ann am facal le beum : /ɤ g^huL 'pɛk/ *an Caol Beag* (ainm-àite); /ɤ g^huL 'k^hũ.uk/ *an Caol Cumhang* (ainm-àite); /k^huLɤs ɤ 'dũ:nan/

Caolas an Dùnain (ainm-àite); /^lʲɛχruus/ *leth-chraos* ainr., m.e. san abairt /ha mχ 'hɛ̃χ mɛ̃χ er' mχ 'l'ɛχruus/ *tha mo theanga a-mach air mo leth-chraos* ('MY TONGUE IS HANGING OUT'); /trum 'iχ]xkχr'/ *druim-iòchdair* ainr. ('A SOLE-ROPE'); /χ 'druumχ 'R[ʉχ]γ/ *an Druim Ruadh* (ainm-àite); /t'ruumχ 'γ'iγər'i/ *Druim Ghiodhairidh* (ainm-àite); /χ 'g^hromχ 'ruun/ *an Crom-raon* (ainm-àite); /χ ruu 'L' iχ]γ/ *an Raon Liath* (ainm-àite); /χ vuul' 'vr'ek^h/ *a' Mhaoil Bhreac* agus an gin. /nχ 'mũlɔχχ 'pr'ik^hχ/ *na Maolach Brice* (ainm-àite).

- (ii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /t'ũi]/ ann am facal le beum: /t' iχ]χuun'/ (fuaim. caoch.) *dìochuimhn* ainr., bt. 'dìochuimhne' ('FORGETFULNESS'), bho /k^ht'ũi]nχ/ *cuimhne* ainr., SG **cuimne**.
- (iii) a' co-fhreagairt ri dà-fhoghar /t' uχ]/ ro chonsan palataichte, m.e. /pruux'χ/ bhon gin. /pr[ʉχ]x'χ/, san abairt /nχ pruux'χ 'R[ʉə].i/ *na bruaiche ruaidhe* ('OF THE GRAVEL BANK'). Chan eil mi cinnteach an e cinneachadh dìreach bho /t' uχ]/ ro /x'/ a tha ann an /u/ an seo, air neo an e gin. ath-mhodailichte¹¹⁷⁵ de /prɔx/ a tha ann an /pruux'χ/, le mùthadh fuaimreagach¹¹⁷⁶ a' leantainn a' phàtrain m.e. /k^hrðk^h/ *cnoc*, gin. agus iol. /k^hrũk^h/ *cnuic*.

7.8.2.2 /u/ an dèidh hiatais an àite /χ/ gun bheum ris am bitheadh dùil, mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag:

/t'ũnuw].us/ *Aonghas* ainr. dil., SG **Oíngus, Óengus** (DIL s.v. 'Oengus'); /nχs 'Lu.wu/ (fuaim. caoch.) *nas lugha* br. coim., SG coim. **lugu, laugu** (Th. § 373); /t^hru:wuk/ *traoghadh* agr., MG **traethad** (DIL s.v.). Cluinnear /t^huruuk/ agus /t^hurχk/ *turadh* ainr. ('A DRY SPELL') MG **turad** (DIL s.v. '1 turad'), ach bha mi am barail gun cuala mi uaireannan /t^huruuk/ (cf. Borgstrøm 1941 : 76, a fhuair an riochd seo air an Allt Bheithe), le iom-line

¹¹⁷⁵ remodelled

¹¹⁷⁶ vocalic mutation

tòn-àirde¹¹⁷⁷ a bhuineas do dh'fhacal aon-lideach le svarabhakti. ('S e /t^hʁʁk/ am fuaimneachadh a tha aig RMC don fhacal seo).

7.9 Fuaimreag /ʁ/

Tha /ʁ/ gun bheum sa chumantas na fuaimreig mheadhain¹¹⁷⁸ mheadhanach¹¹⁷⁹ neo-chruinn, ach seach gu bheil an t-altachadh aice buailteach air a bhith lasach tha a fuaim gu math caochlaideach, a rèir nan consan agus nam fuaimreag ris a bheil i ann an co-thadhal.

Tha Borgstrøm (1941 : 88) a' toirt geàrr-chunntais air far am faighear an fhuaimreag seo :

'The general rule about ə [gun bheum] in Ross-shire can be formulated thus : an O[ld] Ir[ish] short, unstressed vowel gives ə unless it is changed to *i* or *u* by a preceding or following palatal or labial spirant, which is now dropped, or to *i* by a following, still existing palatal consonant, or to *ɔ* by a following, still existing *x*, or less frequently by a labial spirant ['s e sin, le suathach bileach a tha a-nis air chall]'.

Mar a chunnacas, tha suidhichidhean eile ann far nach fhaighear /ʁ/ an Gl. bho sheann fhuaimreig ghoirid gun bheum, gu sònraichte mar thoradh air co-fhuaimneachd fhuaimreag, agus ann am facal gun bheum ann an co-fhillidhean, no ann an eileamaid gun bheum ann an ainmean-àite ; ach tha an riaghailt a sgrìobh Borgstrøm a' glacadh nan suidhichidhean as brioghmhoire gu fòn-eòlach. A bharrachd air an seo, tha cinneachadh sònraichte aig an t-seann chòmhlán **-eba-**, **-ebo-** : faic §11.2.2.2(ii). Gheibhear cupall de dh'fhaclan eisgeachdail, san cluinnear an còmhlán le hiatas [-o.ʁ-] (/o.ʁ-/) : /Lo.ʁk/ *lobhadh* agr. ('ROTTING') SG **lobad** (DIL s.v.) ; agus /Lo.ʁt/ *lobhar* ainr. ('A LEPER') SG **lobur**. Bhite an dùil ri fuaimneachadh **[-o.ʁ.ʉ-] (**/-o.u-/) an Gl. air faclan leis a' bhunachadh a tha aig an dà fhacal seo, mar thoradh air call an t-suathaich bhilich (faic §§4.6.1.1, 4.6.1.8, 7.7.3.1(i)) ; is dòcha gun d'fhuaras

¹¹⁷⁷ pitch contour

¹¹⁷⁸ mid

¹¹⁷⁹ central

an riochd [l̥ʷo.ɣr] (/Lo.ɣr/) mar iasad bho dhualchainnt eile (m.e. tè a bhitheadh daoine a' cluinntinn ann an searmonachadh) ; chan eil mineachadh agam don riochd /Lo.ɣk/ *lobhadh* agr., mar b' e gun do chinnich an suathach bileach eadar-fhuaimreagach na fhear vèilearach mus deach a chall : **lobad** */LOVɣð/ > */LOVɣɣ/ > */LOVɣɣ/ > */LO.ɣɣ/ > /Lo.ɣk/.

7.9.1 Alafonan

7.9.1.1 Mar a chaidh a ràdh, tha na h-alafonan aig /ɣ/ gun bheum caochlaideach. 'S e [ə] no [ɤ] a gheibhear sa chumantas ann an lidean gun bheum : [apəʃ^j] *abair* gr. àithn., [fɛrəst] *fearast(a)* br., bt. 'furasta', [fɣ̥^{l̥}v̥^m] *foghlam* ainr., [sɛ̃^ʷʊr^ɣk] *samhradh* ainr., san alt [ə], [ɤ] *a, an*, [nə], [nɤ] *na*, agus ann an caochla mhin-fhaclan, [ə], [ɤ] *a, an, am*. Ann an co-thadhal ri /L/, /N/, /R/ agus /X/ cluinnear alafonan le tomhas de chruinne [ɣ̥], [ɤ̃], [ə̃] : [e.k^{l̥}v̥,ʃ] *eaglais* ainr., [f ɛhk^{l̥}] *facal* ainr., [fɛ.k^{l̥}] *feagal* ainr., bt. 'eagal', /tuL [ɤ̃] ^hn^hɛ:v/ *dul a shnàmh* agr., [ɛskə^{n̥}] *easgann* ainr., [fɛr^ɣ, n̥] *fearann* ainr., [i^{ɣ̥}r^{v̥}ɣ̃^{n̥}] *iarrann* ainr., bt. 'iarann', [lɛhpə^{n̥}ə^{n̥}] *leapannan* ainr. iol., [i^hb^{ɣ̥}, ^{l̥}t] *iobairt* ainr., [h^{ɣ̥}.ɤ̃^{l̥}t] *thubhairt* gr. preit., [juɣɤ̃^j] *iuchair* ainr. ; cuideachd ro /m/ ann an [ak^{ɣ̃}m] *agam* riochd. roi. 1 sg., a' leantainn /k^h/ ann an [l̥^{v̥}ɔ^hk^{ɣ̃}^j] *locair* ainr.

7.9.1.2 Ann am faclan dà-lideach no ioma-lideach far am faighear /a/ san lide le beum agus ionnsaigh¹¹⁸⁰ suathach no sònarach san lide gun bheum (no le hiatus), tha mi am barail gur e alafon glè islichte [ə] a chluinnear gu tric. Eisimpleirean : [ã^{n̥}ɤ̃] *Anna* ainr. dil., [ahɤ̃^j] *athair* ainr., [b̥a^{l̥}v̥] *balla* ainr., [k^ha^hxɤ̃] *càcha* riochd., bt. 'càch', [k^hasə^{n̥}] *casan* ainr. iol., [d̥^{l̥}i^hsahɤ̃^{l̥}n̥] *Disathairne* ainr. dil., [f̥^{l̥}ã^xə^{n̥}] *fiachan* ainr. iol., [ga^{l̥}v̥ɤ̃^j] *galair* ainr., [l̥^{v̥}ã^{v̥}ɤ̃] *langa* ainr., [m̥əv̥] *mara*, gin. de /mur'/ *muir* ainr., [sn̥^{v̥}ã^{m̥}ɤ̃^{n̥}ɤ̃^{n̥}] *snaimeannan* ainr. iol., [h̥qɤ̃^j a^h] *thachair e* gr. preit., [t^hrɔ̃.ɤ̃k] *tràghadh* agr. ; cuideachd [e^{l̥}akə^{n̥}] *èibhleagan* ainr. iol., le consan dùinte mar ionnsaigh.

¹¹⁸⁰ onset

7.9.1.3 Cluinnear alafon àrdaichte agus for-ghluaiste [ɫ] (= [ɫ̥]) : ann an co-thadhal ri consain palatach no palataichte : [a.ɫɔɫɫ] /a.ɪx'ɫn/ *adhaichean* ainr. iol. ('LIVERS'), [ɫ̥.ɫ̥ʲkʲ] *adhairc* ainr., bt. 'adharc', [ʲɫ̥ɫ̥ʲ] /ʲɫ̥'ɫL/ *aingeal* ainr., [aɾajɫɫ] *airghead* ainr., bt. 'airgead', [aɫɫk] *aiseag* ainr., [ũɫ̥ɫ̥ʲɔxkɫɫɫɫ] *aontachdainn* agr., [bɛɾʲɫs] *beireas* gr. teachd., bt. 'beiridh', [bɔʲɫ̥ɫ̥ʲɔx] *boireannach* ainr., [fɛɫ̥ʲɫk] *fèileadh* ainr., [fɫ̥ʲkɫ] *fiacail* ainr., [foɫ̥ʲɔx] *follaiseach* br., [ɫ̥ʲɫ̥ɫ̥] *gainne* ainr., [ɫ̥ʲɫ̥ɫ̥] *gille* ainr., [ɫ̥ʲwɔɫ̥ʲɫ̥ʲ] *làidir* br., [ɫ̥ʲɫ̥ʲɫ̥ʲ mĩ] *ruige mi* gr. teachd., [uɾɫ̥ʲɫ̥] *ubair* ainr., bt. 'obair' ; an dèidh hiatais mar thoradh air call suathaich neo-phalataichte a' leantainn fuaimreag àrd bheulaibh (bhite an dùil ri alafonan de /i/ an dèidh call suathaich phalataichte) : [ɫɛ.ɫk] *leaghadh* agr.

7.9.2 Co-roinn

Cluinnear /ɫ/ gun bheum ro chonsan neo-phalataichte, a' leantainn consan neo-phalataichte, agus eadar dà chonsan neo-phalataichte. Ma bhitheas i aig deireadh facail, no ma bhitheas consan neo-phalataichte ga leantainn, cluinnear i an dèidh consain phalataichte ; agus ma bhitheas consan neo-phalataichte a' tighinn roimhe cluinnear i cuideachd ro chonsan palataichte. Cha d'fhuaras eisimpleir dhith eadar dà chonsan phalataichte.

7.9.3 Eachdraidh /ɫ/ gun bheum

Gheibhear /ɫ/ gun bheum mar a leanas :

7.9.3.1 Aig deireadh facail an dèidh caochladh chonsan, a' co-fhreagairt ri fuaimreig ghoirid ann an SG, MG :

(i) sa gin. sg. de chuid de dh'ainmearan :

le schwa seasmhach : /ɫ̥ɫ̥ɫ̥ɫ̥/ *abhna*, gin. de /a.uN'/ *abhainn* ainr., cf. NGT gin. sg. **na habhana** (DIL s.v. 'ab') ; /ɫ̥ɫ̥N'/ *beinne*, gin. de /ɫ̥ɫ̥N'/ *beinn* ainr., SG gin. **beinde** (DIL s.v. 'benn') ; /kʰr'ek'/ *creige*, gin. de /kʰr'ek/ *creag*, MG gin. sg. ***creige** (cf. DIL s.v. 'crec') ; /tromɫ/ *droma*, gin. SG gin. sg. **dromma, drommo**

(DIL s.v. ‘druim(m)’); /ɣ ʲɣl̪ ʲn̪ ɣ/ *a’ ghlinne*, gin. de /kʲl̪ ʲɣu̪n/ *gleann* ainr., SG gin. sg. **glinne** (DIL s.v. ‘glenn’); /marɣ/ *mara*, gin. de /mur̪/ *muir* ainr., SG gin. sg. **moro, mora** (DIL s.v. ‘muir’).

le schwa às-tuislidh : /p̪ ʲɣi̪s̪ ɣ/ *bainns(e)*, gin. de /p̪ ɣnis̪ ɣ/ *banais* ainr., MG gin. sg. **baindsi** (DIL s.v. ‘banais’); /fi̪ ɣ ɣ/ *fiodh(a)* ainr. gin., SG gin. sg. **fedo** (DIL s.v. ‘fid’); /L̪ ɣ p̪ h ɣ/ *leap(a)*, gin. de /L̪ ɣ pi̪/ *leabaidh* ainr., MG gin. sg. **leptha** (DIL s.v. ‘lepaid’).

(ii) eile : (a) ainmearan, ainmearan gnìomhaireach :

le schwa seasmhach : /p̪ l̪ ɣ/ *baile* ainr., MG **baile** (DIL s.v.); /p̪ a n̪ ɣ/ *bainne* ainr., SG **bainne** ‘milk’ (DIL s.v. ‘bannae’); /p̪ l̪ ʲi̪ ɣ n̪ ɣ/ *bliadhna* ainr., SG cusp. tabh. **blíadn(a)i** (Th. § 293); /k̪ h ɣ u̪ r̪ ɣ/ *caora* ainr., SG **cáera** (DIL s.v.); /k̪ h ɣ l̪ ɣ/ *coille* ainr., MG cusp. sg. **coille** (DIL s.v. ‘caill’); /k̪ h ɣ r̪ ɣ/ *coire* ainr. (‘FAULT, BLAME, GUILT’) SG **caire** (DIL s.v.); /k̪ h ɣ r̪ ɣ/ *coire* ainr. (‘KETTLE’) MG **coire** (DIL s.v.); /k̪ h ɣ ð̪ n̪ ɣ/ *còine* agr., bt. ‘caoineadh’, SG **caíne, coíne** (DIL s.v. ‘caíne’) (airson deireadh facail /-ɣ/ an àite /-ɣk/ an Gl. cf. R.A. Breatnach 1953-5a : 158, bonnota 2); /k̪ h ɣ ð̪ l̪ ɣ/ *còmhla* ainr. (‘FRAME, DOOR-LEAF’) MG **comla** (DIL s.v.); /k̪ h ɣ t̪ i̪ i̪ n̪ ɣ/ *cuimhne* ainr., SG **cuimne**; /t̪ ɣ es̪ ɣ/ *deise* ainr. (‘SUIT OF CLOTHES’) cf. is docha SG **desse** ‘right side, right hand’ (DIL s.v.); /t̪ u̪ ð̪ n̪ ɣ/ *daoine* ainr. iol., SG ain. iol. **doíni** (DIL s.v. ‘duine’); /t̪ u̪ ð̪ n̪ ɣ/ *duine* ainr., SG **du(i)ne** (DIL s.v. ‘duine’); /ɛ l̪ ɣ/ *eala* ainr., MG **ela** (DIL s.v.); /j̪ ɔ r̪ n̪ ɣ/ *eòrna* ainr., MG **eórna** (DIL s.v.); /f̪ ũ n̪ ɣ/ *fuine* agr., MG **fuine** (DIL s.v.); /k̪ ʲi l̪ ɣ/ *gille* ainr., SG **gille** (DIL s.v. ‘gilla’); /L̪ ɣ e n̪ ɣ/ *lèine* ainr., SG **léine** (DIL s.v.); /mas̪ ɣ/ *maise* ainr., SG **maisse** (DIL s.v. ‘maise’); /m̪ i l̪ ɣ/ *mìle* ainr. & br., SG **míle** (DIL s.v.); /ɔ l̪ ɣ/ *ola* ainr., SG **olae** (DIL s.v. ‘ola’); /re h ɣ/ *reithe* ainr., MG **rethe** (DIL s.v. ‘reithe’); /s̪ ɣ ex̪ ɣ/ *seiche* ainr., MG **seiche** (DIL s.v.); /sk̪ ʲ ñ n̪ ɣ/ *sgine* ainr. gin., MG gin. sg. **sceine, scine** (DIL s.v. ‘scían’); /t̪ h̪ ɣ ɣ ɣ/ *teanga* ainr., SG **tengae** (DIL s.v.); /t̪ h̪ ɣ ñ n̪ ɣ/ *teine* ainr., SG **teine** (DIL s.v.). San fhacal /t̪ u h̪ ɣ r̪/ *dubhar* ainr. dh’fhaoidte a bhith an dùil

ri /u/ san lide gun bheum mar thoradh air call an t-seann shuathaich bhilich, *cf.* /tu.uk/ *dubhadh* agr. § 7.7.3.1, ach 's e /ʁ/ a chluinnear san lide gun bheum an-còmhnaidh ; dh'fhaodadh seo a bhith mar thoradh air gur e còmhlan eadar-fhuaimreagach **-br-** a bha ann gu tùsail, *cf.* NGT 'dubhrur' leis a' chèill 'darkness' (DIL s.v. '?dubrail').

Le schwa às-tuislidh : /ɛ̃N'tʰ(ʁ)/ *aithn(e)* ainr., SG **aithgne, aidgne** (DIL s.v. 'aithne'); /ɫɑLɑɹp(ʁ)/ *Alb(a)* ainr. dil., SG **Albu** (DIL s.v.); /pɛh(ʁ)/ *beath(a)* ainr., SG **bethu** (DIL s.v. 'betha'); /kʰɑ:s'(ʁ)/ *càis(e)* ainr., SG **cáise** (DIL s.v.); /kʰɑLɑɹpʰ(ʁ)/ *calp(a)* ainr. (ach cuideachd mar fhuaimneachadh caoch. /kʰɑLɑɹpʰʁ/ *calpa* le schwa seasmhach) MG **colptha** (DIL s.v. 'colpthae'); /kʰãNix'(ʁ)/ *ceannaich(e)* ainr. (ach cuideachd mar fhuaimneachadh caoch. /kʰãNix'ʁ/ *ceannaiche* le schwa seasmhach) SG **cennaige** 'merchant, trader' (DIL s.v. '1 cennaige'); /kʰʒhʁ(ʁ)/ *comharr(a)* ainr., MG **comartha** (DIL s.v.); /fɑRɑɹk'(ʁ)/ *fairrg(e)* ainr., SG **fairggæ, fairge, foirce** (DIL s.v. 'fairrge'); /fi:r'IN'(ʁ)/ *firinn(e)* ainr., MG **firinne** (DIL s.v.); /kr'iaɹsix'(ʁ)/ *greusaich(e)* ainr., *cf.* MG **grésaide** 'a shoemaker, an embroiderer' (DIL s.v.); /itʰ(ʁ)/ *it(e)* ainr., SG **ette** (DIL s.v.); /fɛ̃:N't'(ʁ)/ *fàint(e)* ainr., SG **ánne** (DIL s.v. 'áinne'); /Lɫuruɹk(ʁ)/ *lurg(a)* ainr. ('SHIN') SG **lurga** (DIL s.v.); /ɫʁiɹx'(ʁ)/ *oidhch(e)* ainr., SG cusp. tabh. sg. **aidchi** (DIL s.v. 'adaig'); /s'N'ẽxk(ʁ)/ *sneachd(a)* ainr., SG **snechta** (DIL s.v.); /tʰi.ɔRN(ʁ)/ *tighearn(a)* ainr., SG **tigerna** (DIL s.v.); /us'k'(ʁ)/ *uisg(e)* ainr., SG **u(i)sce** (DIL s.v. 'uisce').

(b) buadhairean, co-ghnìomhairean, rann-gabhailean caithte :

le schwa seasmhach : /pLAsʁ/ *blasta* br., cuideachd /pLAsʁ(ʁ)/ *blast(a)* br. le schwa às-tuislidh ; /kʰɑLɑɹmʁ/ *calma* br., SG **calma** (DIL s.v.); /eɫʁ/ *eile* br., SG **aile** (DIL s.v.); /kʰomʁ/ *coma* br., SG **cuma, cumme** (DIL s.v. 'cummae'); /nʁs'asʁ/ *nas fhasa*, cuideachd /nʁs'as(ʁ)/ *nas fhas(a)* br. coim. le schwa às-tuislidh, SG coim. **as(s)u** (DIL s.v. '2 assa(e)'); /nʁs'k'irʰʁ/ *nas giorra* coim. de /k'ɑ:R/ *geàrr* br., MG coim. **girri, girre** (DIL s.v. 'gerr'); /klãN'ʁ/ *glainne* ainr., MG **glaine**,

gloine (DIL s.v. ‘1 glaine’); /nʁs ˈLʁɣʁ/ *nas lugha* br. coim., SG coim. **lugu, laugu** (Th. § 373); /tʰanʁ/ *tana* br., SG **tana** (DIL s.v.); /tʰresʁ/ *treasa* br. coim., SG coim. **tressa, treise** (DIL s.v. ‘trén’). Cuideachd ann an cuid de rann-gabhailean caithte¹¹⁸¹: /katʰʁ/ *gabhte*; /Lʰetʰʁ/ *leagte*, bt. ‘leigte’.

Le schwa às-tuislidh: /u:st(ʁ)/ *aost(a)* br., SG **áesta** (DIL s.v.); /pe:r(ʁ)/ *beurr(a)* br. (‘ALERT, ACUTE’); /ʁs ˈta:x(ʁ)/ *is dàch(a)* copail + br. coim., bt. ‘is dòcha’, cf. SG coim. **dochu, dóthcha** (DIL s.v. ‘doich’); /tʰɛ:n(ʁ)/ *dàn(a)* br. (‘BOLD’) SG **dánae** (DIL s.v.); /tʰɔrɔɣ(ʁ)/ *dorch(a)* br., SG **dorchae** (DIL s.v.); /fat(ʁ)/ *fad(a)* br., SG **fota, fata** (DIL s.v. ‘fota’); /ferʁst(ʁ)/ *fearast(a)* br., bt. ‘furasta’ cf. MG **airassa** (DIL s.v.); /kast(ʁ)/ *gast(a)* br., SG **gasta** (DIL s.v.); /nʁs ˈmʲis(ʁ)/ *nas mios(a)* br. coim., SG coim. **messa** (DIL s.v. ‘olc’); /ʁ ˈnʲisʰ(ʁ)/ *a-nis(e)* cgr., MG **indossa** (DIL s.v.). Cuideachd gu tric ann an rann-gabhailean caithte: /tʰi:Nʰtʰ(ʁ)/ *dùint(e)*; /kʰɑ:rtʰ(ʁ)/ *geàrrt(a)* (‘WITTY’); /klʰe:st(ʁ)/ *gleust(a)*; /pʰɔ:st(ʁ)/ *pòst(a)*; /sʰtʰe:tʰ(ʁ)/ *stèidht(e)* bho /sʰtʰe:ixʰ/ *stèidhich* gr. àithn.; /tʰʰilʰijʰtʰ(ʁ)/ *tilgt(e)* (‘ARTIFICIAL’); /tʰʰɔɣʰtʰ(ʁ)/ *toilcht(e)*, bt. ‘toilichte’; ann an /sʰ ʲnʰgʲilʰtʰ(ʁ)/ *singilt(e)* dh’fhaodadh gu bheil iasad againn bho B **single** le deireadh facail modalaichte air an rgc. G.

(c) gnìomhairean: /xʰuʁɣLʁ/ *chuala* preit., SG **·chúal(a)e** (Th. § 687); /fǎkʰ(ʁ)/ *fac(a)* (preit. eis. de ‘faic’) SG preit. **-ac(ca)e** (Th. § 761); /ʲi:sʰ(ʁ)/ *innse* teachd. neo-eis., bt. ‘innsidh’; /ʲi:sʰ(ʁ)/ *inns(e)* agr.

(d) riochdairean roimhearach: /ɛkʰ(ʁ)/ *aic(e)* 3 sg. boir., SG **occi, occai**, /ekʰʁ/ *aige* 3 sg. fir., SG **oc(c)o, oc(c)a** (Th. § 436); /asʰtʰ(ʁ)/ *aist(e)* 3 sg. boir., SG **essi, eissi, esse**, /ast(ʁ)/ *ast(a)* 3 iol., SG **es(s)ib, eissib** (Th. § 436); /ʁ ˈxʰe:lʰʁ/ *a chèile* riochd., SG **a chéle** (DIL s.v. ‘céile’); /huukʰʁ/ *thuige* 3 sg. fir., SG **cuc(c)i, cuccai** (Th. § 433). Ann an riochdairean agus riochdairean roi. 3s. pearsa sg., iol. tha Gl. /-s(ʁ)/, /-sʰ(ʁ)/ a’ co-fhreagairt ri SG **-som**: me. /ɛsʰ(ʁ)/ *eis(e)* (bt. ‘esan’) SG **(h)é-**

¹¹⁸¹ past participles

som (Th. § 405) ; /l̥jɔ.ɔs(ɣ)/ *leotha-s(a)* riochd. roi. 3 iol. neartmhor, bt. ‘leothasan’
 SG **leu-som, leo-som** (Th. § 433).

7.9.3.2 San alt, ann am mion-fhaclan¹¹⁸² agus ann an claonain¹¹⁸³ :

/ɣ/ *an, am, a’*, /nɣ/ *na, nan, nam* ; /ɣ ˈnaski/ *an-asgaidh* cgr., / (ɣ) ˈsˈtˈɛx/ *a-steach* cgr., /ɣ ˈfɛ:/ *a f-e* bt. ‘an e’ ; /kɣ ˈLˈe:rˈ/ *gu lèir* cgr. ; na buadhairean seilbheach : /mɣ/ *do*, /tɣ/ *do*, /ɣ/ *a*, /nɣ/ *na* bt. ‘ar’ agus ‘bhur’, /ɣ/ *an* ; caochladh roimhearan : /tuL ɣ ˈnˈh̥ɛ:v/ *dul a shnàmh*, /ɣ ˈv̥ˈɛNˈɔn/ *a dh’aindeoin* roi. ; /kɣn/ *gun* roi. (‘WITHOUT’) SG **cen** (DIL s.v.) ; naisgearan : /masɣ ˈf̥iˈɣjɾ/ *masa fìor*.

7.9.3.3 Ro chaochladh chonsan neo-phalataichte (ach chan ann ro /x/ far am faighear /ɔ/), a’ co-fhreagairt ri fuaimreig ghoirid ann an SG, MG :

(i) (a) ainmearan agus ainmearan gnìomhaireach le deireadh facail /-ɣk/ bho SG **-ad, -ud** : /p̥ɪuɣjLɣk/ *bualadh* agr., MG **búalad** (DIL s.v.) ; /kˈɑLkˈɣk/ *calcadh* agr. (‘CRAMMING’) ; /kˈɪˈɛxkɣk/ *cleachdadh* ainr. & agr., NGT **clechtadh** (DIL s.v. ‘clechtad’) ; /kˈɔkɣk/ *cogadh* ainr. & agr., SG **cocad** (DIL s.v.) ; /f̥iˈãNɣk/ *feannadh* agr., SG **fennad** (DIL s.v.) ; /Lˈe.ɣk/ *leaghadh* agr., SG **legad** (DIL s.v.) ; /Lˈĩɑjɾɣk/ *lionadh* agr., SG **línad** (DIL s.v.) ; /Lɔskɣk/ *losgadh* agr., SG **loscud** (DIL s.v.) ; /pˈɛkˈɣk/ *peacadh* ainr. & agr., SG **peccad, peccath** (DIL s.v. ‘pec(c)ad’) ; /tˈh̥ra.ɣk/ *tràghadh* agr., MG **trágud** (DIL s.v.).

(b) gnìomhairean cumhach le deireadh facail /-ɣk/ : /verˈɣk/ *bheireadh* ; /v̥ɪuɣjɪˈɣk/ *bhuaileadh* ; /rɛxɣk/ *rachadh* ; gr. teachd. neo-eis. agus dàimh. le /-ɣs/ : /p̥ɪuɣjɪˈɣs/ *buaileas*, /ɣ ˈv̥ɪuɣjɪˈɣs/ *a bhuaileas*, /ĩ:sˈɣs/ *innseas*, /ɣ ˈv̥ĩ:sˈɣs/ *a dh’innseas*.

(c) ainmearan iolra le deireadh facail gun bheum /-ɣn/, am beachd Uí Bhuachalla (1988) bhon mhoirfeim ain. cusp. tabh. iol. SG ann an *n*-stuid **-en, -an**, cuideachd /-Vxˈɣn/, /-ɔxɣn/, /-VNɣn/, /-Vnɣn/, /-Vtˈɣn/ : /kˈh̥rˈɛkɣn/ *creagan* ; /ĩˈãjɾnixˈɣn/

¹¹⁸² particles

aibhnichean, /ɑ:tʰɔxɔn/ *àiteachan*, /tʰo.uNɔn/ *deobhannan*, bt. ‘deigheannan, eigheannan’, (‘SLABS OF ICE’), /kʰrʰekɑnɔn/ *creaganan*, bt. ‘creagain’, /faskanɔn/ *faskanan*, iol. de /faska/ *fasgadh* ainr., bt. ‘fasgaidhnean’; /tʰu:ritʰɔn/ *diùraidean*, bt. ‘giodhrain’, (*Lepas anatifera* ‘GOOSE BARNACLES’).

(d) ann am faclan eile : /ɔ:pɔrt/ *adhbart* ainr., bt. ‘adhbrann’, cf. SG **odbrann** (DIL s.v.); /ɑkɔm/ *agam* riochd. roi. 1 sg., SG **ocum**, **ocom** (Th. § 436); /ɑγɔs/ *agus* /ɑγɔs/ *agus* nr., SG **ocus**, **acus** (DIL s.v. ‘ocus’); /ǎγʷɔL/ *aingeal* ainr., SG **aingel** (DIL s.v.); /ǎ.uɔɔs/ *amharas* ainr., MG **am(a)ires**, **amaras** (DIL s.v. ‘am(a)ires’); /ɑnɔm/ *anam* ainr., SG **ainim(m)**, cuideachd **anaim(m)** (DIL s.v. ‘ainim(m)’); /u:tɔN/ *aodann* ainr., SG **étan** (DIL s.v.); /u:trɔm/ *aotrom* br., SG **étromm** (DIL s.v.); /ɑsɔt/ *asad* riochd. roi. 2 sg., SG **essiut** (Th. § 436); /kʰɑtɔL/ *cadal* agr., NGT **cotal** (DIL s.v.); /kʰɑɔɔpɔt/ *carbad* ainr. (‘A BIER’) MG **carpat** ‘car, waggon’ (DIL s.v.), ach cp. /kʰɑɔɔpat/ (le /ɑ/ san lide gun bheum) *carbad* ainr. (‘A BACK TOOTH, MOLAR’) bho MG **carpat** ‘gum, palate’ (DIL s.v.); /tʰɛɛɔkɔt/ (t. deas) *deargad* ainr. (Siphonaptera ‘FLEA’) MG **dergnat** (DIL s.v.); /tɔɔs/ *doras* ainr., SG **dorus** (DIL s.v.); /etɔr/ *eadar* roi., SG **eter**, **etir** (DIL s.v. ‘eter’); /ɛhɔt/ *eathar* ainr., SG **ethar** (DIL s.v.); /f ɛkʰɔL/ *facal* ainr., SG **focal**, **focull** (DIL s.v.); /fɑLɔs/ *fallas* ainr., SG **allus** (DIL s.v. ‘allas’); /fɑɔɔmɔt/ *farmad* ainr., SG **format** (DIL s.v.); /fesɔr/ *feasgar* ainr., MG **fescor** (DIL s.v.); /fɔ:hɔ/ *fòtha* riochd. roi. 3 iol., bt. ‘fopa’, SG 3 iol. cusp. **fóthu** (DIL s.v. ‘fo’); /frɔ.ɔrkʰ/ *fradharc* ainr., MG **radarc**, **rodarc** (DIL s.v. ‘rodarc’); /kLɔɔsɔt/ *gluasad* agr., NGT **gluassadh** (DIL s.v. ‘glúasid’); /i:pɔrt/ *ìobairt* ainr. (‘A SACRIFICE, AN ATTEMPT’) SG **idbart**, **edbart** (DIL s.v. ‘idbart’); /ɔxkɔr/ *ochdnar* ainr., SG **ochtar** (Th. § 388; DIL s.v.); /sʰɛɛɔɔs/ *seanchas* ainr., SG **senchas** (DIL s.v.); /spirʰɔt/ (le /rʰ/) *spiorad* ainr., SG **spirit** (DIL s.v.); /tʰekɔsk/ *teagasg* agr., MG **tecosc** (DIL s.v.); /tʰɛ̃miɔʰɔL/ *timcheall* roi. & cgr., SG **timchell**, **timchull** (DIL s.v.).

7.9.3.4 Ro chaochladh chonsan palataichte, mas e consan neo-phalataichte (no hiatas) a thig ron /ʁ/ gun bheum, a' co-fhreagairt ri fuaimreig ghoirid ann an SG, MG :

ro /t'/ : /t'ᵢʁᵧᵧLʁt'/ *diollaid* ainr., SG **dílla(i)t** (DIL s.v. 'díllat'); /fʁ.ʁt'N'ɔX/ (fuaim. caoch.) *foighidneach* br., SG **foditnech** (DIL s.v.) ;

ro /s'/ : /ar^hʁs'/ *athrais* agr., (bt. 'aithris') ('RELATE, IMITATE') cf. SG **aithris** (DIL s.v.) ; /t'ʃ.ʁs'/ *deamhais* ainr., MG **demess** (DIL s.v. 'deimes'), /ekLʁs'/ *eaglais* ainr., SG **eclais** (DIL s.v.) ; /faL^hʁs'k'/ *falaisg* ainr., cf. SG **forloiscthe** (gin.) (DIL s.v. 'forloscud') ; /t^hupʁs't'ʁ/ *tubaiste* ainr., NGT **tubaist(e)** (DIL s.v.) ;

ro /l'/, /L'/ : /fᵢʁᵧᵧk^hʁl'/ (t. deas) *fiacail*, /fᵢʁᵧᵧk^hʁL'/ (M.) *fiacail* ainr., SG **fiacail** (DIL s.v.) ; /fʁ.ʁL't^hən/ (fuaim. caoch.) *foighiltean* ainr. iol., bt. 'foighidinn', cf. SG cus. tabh. sg. **fodaitin** (DIL s.v. 'foditiu'), cuideachd /fʁ.ʁL't^hN'ɔX/ (fuaim. caoch.) *foighiltneach* br., ('PATIENT') bt. 'foighidneach' ; /Rᵢʁᵧᵧ.ʁL't^h/ *riaghailt* ainr., MG **ríagaill** (DIL s.v.) ;

ro /N'/ : /exʁN'/ *Eachainn* ainr. dil. (le ginearalachadh den gin.) MG **Eachdonn** (MacBain td. 402 s.v. 'Hector') ;

ro /r'/ : /apʁr'/ *abair* gr. àithn., MG **-epir, -ap(a)ir** (DIL s.v. 'as-beir') ; /ʁ.ʁr'k^h/ *adhairc* ainr., MG cusp., tabh. sg. **adairc** (DIL s.v. 'adarc') ; /ahʁr'/ *athair* ainr., SG **athir** (DIL s.v. 'athair') ; /k^hahʁr'/ *cathair* ainr., ('A FAIRY KNOLL') SG **cath(a)ir** 'stone enclosure ... ; dwelling' (DIL s.v. '1 cathair') ; /meyʁr'/, cuideachd /mjeyʁr'/, *meadhair* ainr., (bt. 'meomhair') ('MEMORY') SG **mebuir**, MG **mebar, memor** (DIL s.v. 'mebair') ; /ʁ.ʁr'p^h/ *oidhirp* ainr., MG **aidirbe** (DIL s.v.).

7.9.3.5 A' co-fhreagairt ri seann fhuaimreagan fada, ri seann dhà-fhogharan :

/ahʁRNɔX/ *atharnach* ainr. (t. deas) ('talamh a chaidh a threabhadh agus anns an robh bàrr a' bhliadhna roimhe', 'RED GROUND'), am beachd MacBain s.v. dh'fhaodadh bho 'ath-eòrn-ach' ; /k^har^hʁm/ *caithream* ainr. ('fuaim bruidhne') MG **caithréim** (DIL s.v.) ; /L'εx'ʁt/ *leth-cheud* ainr. & br., cf. SG **cét** (DIL s.v. '1 cét') ; /k^hɔkʁs/ *cogas* ainr. ('NASAL

SINUS’) MG **co cúas** ‘cavity, hollow’ (DIL s.v.); /tɔ:vɪʔɣNɔX/ (fuaim. caoch.) *dò-bhliadhnach* ainr. (beathach dà bhliadhna a dh’aois) cf. SG cusp. tabh. **blíadn(a)i** (Th. § 293); /fuLʔskʔk/ *fulasgadh* agr. (‘ROCKING’, de chreathall), dh’fhaodadh MG **fo** + **lúascad** (DIL s.v.). San ainmear dhileas /aLʔstʔr/ *Alastair* ainr. dil., MG **Alaxandair** (MacBain td. 396 s.v. ‘Alexander’) bidh e coltach gu bheil an /-ʔst-/ a’ co-fhreagairt ri seann **-axand-**.

7.9.3.6 A’ co-fhreagairt ri fuaimreag ghoirid ann an SL :

/akʰʔr/ *acair* ainr. (do bhàta) SL **akkeri**; /nʔ ʰerʔk/ *na Hearadh* ainr. dil., ‘probably from O[ld] N[orse] **Herað** or pl[ural] **Heruð** (Ofstedal 1956 : 59); /Lǎʔʔ/ *langa* ainr., SL **langa**; /mǝLʔvakʰ/ *Mealabhaig* ainr. dil. (ainm baile ‘MELVAIG’) a rèir W.J. Watson (1904 : 227-8) bho SL **melar-vík**; /Rʔʔ.ʔLtʰ/ *Ragnalt* ainr. dil., bt. ‘Raonall’ (ainm pearsanta fireannaich, ‘RONALD’) SL cusp. **Rognvald**; /tʰotʰ(ʔ)/ *tobht(a)* ainr. (‘THWART’) SL **þopta**; /u:trʔkʰilʰ/ *Ùdraigil* ainr. dil. (ainm baile ‘UDRIGLE’) SL **ýtra-gil**. Ann an àireimh de dh’ainmean-àite, a’ co-fhreagairt ri SL **a** ghoirid ann an **-dalr**, cusp. **-dal** : /inʔr ʰa:stʔL/ *Ionbhar-àstal* (ainm baile ‘INVERASDALE’), an dara eileamaid bho SL **aspi-dalr** ‘aspen dale’ (W.J. Watson 1904 : 229 -30); /ɛ:RʔʔʔL/ *Eàrradal* (ainm baile ‘ERRADALE’) a rèir W.J. Watson (1904 : 221) bho SL **eyrar-dalr** ‘gravel-beach dale’; /mũNgastʔL/ *Mungasdal* (ainm àite-thuineachaidh ‘MUNGASDALE’), a rèir W.J. Watson 1904 : 245 bho SL ‘Múnksdalr’, ‘Monk’s dale’; /sʰLʰɛ:tʰʔʔʔL/ *Slèiteadal* (ainm-àite) SL **slétt-dalr** ‘even-dale’ (W.J. Watson 1904 : 231); /tʰ[ɛLq]hʔʔʔL/ *Tealldhadal* (ainm àite-thuineachaidh¹¹⁸⁴ ‘TALLADALE’) a rèir W.J. Watson (1904 : 231) bho SL **hjalli-dalr** ‘ledge-dale’; /pra ʰɔ:ristʔlʰ/ *Bràigh Thòrasdail* (ainm àite-thuineachaidh ‘BRAEHORRISDALE’) bho SL **Þórir** (ainr. dil.¹¹⁸⁵) a rèir W.J. Watson (1904 : lix, 224) agus **dalr**. A’ co-fheargairt ri SL **o** ann an **-vøllr** : /mĩ.ʔL/ *Mitheall* (ainm baile ‘MIAL’) a-rèir W.J. Watson 1904 : 226-7 bho SL **mjo-vøllr** ‘narrow field’.

¹¹⁸⁴ settlement name

7.9.3.7 A' co-fhreagairt ri fuaimreag fhada ann an SL :

/l'ɔ:ɾs/ *Leòdhas* ainr. dil., cf. SL **Ljóðhús** sna sagathan.

7.9.3.8 A' co-fhreagairt ri fuaimreagan gun bheum ann am B, BA :

/pat^hɾ/ *batar* ainr. ('STARCHINESS') BA **batter** ; /pɔt^hɾl/ *botal* ainr., B **bottle** ;
/pɾ'd^hɑ:t^h(ɾ)/ *buntàt(a)* ainr., B **potato** ; /k^hlɾvɾ/ *cloibhear* br. ('QUICK, SUDDEN') BA
clever ; /k^hɔlt^hɾ/ *coltar* ainr., B **coulter** ; /k^hr'e:t^hɾ/ *creutar* ainr. ('PERSON, PITIFUL
PERSON') BA **creature** ; /k^hu:pɾ/ *cùbair* ainr., B **cooper** ; /es'ɾ'ɾ/ *eisire* ainr. (*Ostrea
edulis*) B, BA **oyster** ; /fu:tɾ/ *fùdar* ainr., BA **pouder, powder** ; /lɔk^hɾ/ *locair* ainr.
(‘CARPENTER’S PLANE’) SB **locer** ; /mɿɿjɿ'ɾn/ *maighdeann* ainr., MB **magden, maiden** ;
/nɾpɾRS/ *noibears* ainr., BA **nippers** (= BBT ‘pliers’) ; /p^hl'ε:stɾ/ *plèastar* ainr.
(‘FAWNING PERSON’) BA **plaister** ; /p^hr'i:sɾn/ *priosan* ainr., B **prison** ; /sɔ:pɾRS/ *sòbarra*
br. ('MODERATE, NOT EXCESSIVE') BA **sober** ; /t^heyɾ/ *teadhair* ainr., B, BA **tether,**
tedder ; /t^hɾ'bak^h(ɾ)/ *tombac(a)* ainr., cuideachd /t^hɾ'bak^hɾ/ *tombaca* ainr.
(fuaimneachaidhean caoch., le schwa às-tuislidh¹¹⁸⁶ agus le schwa seasmhach) B **tobacco**.

7.9.3.9 An dèidh hiatais ann am faclan-iasaid dà-lideach G bho fhaclan aon-lideach B,
BA :

/k^hl'i.ɾ/ *clithear* br., B **clear** ; /ε:ɾ/ *èadhar* ainr. ('àile' agus 'fonn') B **air** ; /fε.ɾ/ *feathar*
br. ('saor bho leth-bhreith') B **fair** ; /p^hrɔ.ɾs/ *prothas* ainr., B **brose**.

7.9.3.10 Freumh-eòlas an /ɾ/ gun bheum neo-shoilleir :

/ɿ̃nɛj^hɾ'ɾ/ *ainmhide* ainr. ('A HEIFER') ; /ãNɾ/ *Anna* ainr. dil. ; /pɿx'ɾnt^hɾ/ *bicheanta* br. ;
/k^hũmɾnt^h(ɾ)/ *cumant(a)* br. ; /mẽt'ɾ/ *maide* ainr. ; /sɔlt^h(ɾ)/ *solt(a)* br. ; /t^hɑlɑn't^h(ɾ)/
talaint(e) ainr. ('WOODEN PARTITION WALL').

¹¹⁸⁵ proper noun
¹¹⁸⁶ caducous

7.9.3.11 Ann am facal gun bheum ann an co-fhillidhean, a' co-fhreagairt ri fuaimreag goirid no ri dà-fhoghar ann am facal le beum :

/ʃnʁkʰʁ/ *anshocair* ainr. ; /u:trʁm/ *aotrom* br. ; /kʰ[ul'ujvʁst/ *cuilbheart* ainr. ;
/fjʁkʰʁl' 'xu:l' *fiacail-chùil* ainr. ; /mí:x'ʁtʰi/ (fuaim. caoch.) *mì-chiataidh* br., bt. 'mì-chiatach' ; /N'ɔx'ʁntɔx/ *neo-chiontach* br.

7.9.3.12 /ʁ/ neo-fhreumh-eòlach¹¹⁸⁷, mar fhuaimreig eipinteisich¹¹⁸⁸ eadar consan dùinte vèilearach, agus /s/ no sònarach¹¹⁸⁹ ; eadar suathach vèilearach no consan dùinte deudach agus lionnach¹¹⁹⁰ ; mar fhuaimreig thaiceil¹¹⁹¹ gus còmhlain chonsan neo-cheadaichte ann an ionnsaigh no ann an còda lide a chàradh¹¹⁹² :

(i) eadar /k/ no /kʰ/ agus /s/ : /pɔkʰʁs/ *bocas* ainr., B **box** ; /kʰrɔkʁs/ *crogas* ainr. sg. ('A CORK') is dòcha bhon iol. B **corks** le eadar-suidheachadh den /ʁ/ agus an uair sin eadar-chàradh : */kʰɔrks/ > */kʰɔrkʁs/ > /kʰrɔkʁs/ ; /Lukʁs/ *lugas* ainr. (*Arenicola marina* 'LUGWORM') is dòcha bhon B iolra **lugs**. Ach ann am /pl'ɔks/ *bleogs* ainr. ('COLLAPSED OR UNCONSCIOUS PERSON OR ANIMAL'), B **blocks**, bidh e coltach gu bheil an còda /-ks/ ceadaichte, dh'fhaodadh mar thoradh air am facal a bhith na iasad deireannach¹¹⁹³ bhon B.

Anns na riochdan le schwa eipinteiseach fo chinn (ii), (iii), (iv), (v), (vi) agus (vii) shìos, tuigear (a thaobh luchd-bruidhne nan riochdan sin) a rèir coltais (a) nach eil consan dùinte + lionnach no /n/, no suathach vèilearach + lionnach, ceadaichte mar ionnsaigh lide¹¹⁹⁴, agus cuideachd (b) nach eil an lideachadh heitreilideach /k-L/, /k-n/, /k-r/, /tʰ-r/ no /x-L/ ceadaichte¹¹⁹⁵ (cf. Green 1997 : 146-50).

¹¹⁸⁷ non-etymological

¹¹⁸⁸ epenthetic

¹¹⁸⁹ between a velar stop, and /s/ or a sonorant

¹¹⁹⁰ between a velar fricative or dental stop and a liquid

¹¹⁹¹ auxiliary

¹¹⁹² to repair unlicensed consonant clusters in syllabic onset or coda

¹¹⁹³ recent loan

¹¹⁹⁴ stop + liquid, or velar fricative + liquid, are not licensed as syllabic onsets

¹¹⁹⁵ the heterosyllabic syllabification /k-L/, /k-n/, /k-r/, /tʰ-r/ or /x-L/ is unlicensed

- (ii) eadar /k/ agus /L/ : /pokʏLɔx/ (fuaim. caoch.) *bogalach*, cuideachd /pokLɔx/ *boglach* ainr. ; /tʰikʏLʏk/ (fuaim. caoch.) *diogaladh*, cuideachd /tʰikLʏk/ *diogladh* agr., B **tickle** ; /ekʏLʏsʰ/ (fuaim. caoch.) *eagalais*, cuideachd /ekLʏsʰ/ *eaglais* ainr., SG **eclais** (DIL s.v.), agus *cf.* Fraser 1914 : 402.
- (iii) eadar /k/ agus /n/ : /kʰakʏnʏk/ (fuaim. caoch.) *caganadh* agr., cuideachd /kʰaknʏk/ *cagnadh*, MG **cocnam** (DIL s.v.).
- (iv) eadar /k/ agus /r/ : /pakʏrʏk/ *bagaradh*, cuideachd /pakrʏk/ *bagradh* agr., NGT **bagradh** (DIL s.v. ‘bacrad’).
- (v) eadar /x/ agus /L/ san ainm-àite /ʏ ˈduxʏLʏsʰ/ (fuaim. caoch.) *an Dubh-chlais* ainr. dil.
- (vi) eadar /tʰ/ agus /r/ : /ʏ.ʏLtʰʏrʏnʏs/ (fuaim. caoch.) *adhaltaranas* ainr., bt ‘adhaltranas’, NGT **adhaltrannas**, cuideachd **adhaltarnas** (DIL s.v. ‘adaltrannas’); /lʰɛ:tʰʏrʏn/ *lèataran* ainr., mar fuaim. caoch. còmhla ri /lʰɛ:tʰʏrʏn/ *lèatran* BA **lettern**.
- (vii) eadar /tʰ/ agus /rʰ/ : /Lutʰʏrʰʏk/ *luidireadh* agr., riochd a chluinnear còmhla ri /Lutʰʏrʰʏk/ *luidreadh* agr. (‘GUDDLING’).
- (viii) eadar /x/ agus /r/ : /erʰ ˈsʰɛxʏrʏn/ *air seacharan* cgr., *cf.* MG **seachrán** (< **sechnón** tro dhì-choslachadh agus tro cho-mhalairt air an deireadh-facail meanbhanach¹¹⁹⁶, < SG **sethnu** : R.A. Breatnach 1953-5a : 159). San ainm-àite /ʏ Lʰɛherik/ (fuaim. caoch.) *an Leth-chreag* cluinnear /ɛ/ (airson /ʏ/ tro cho-fhuaimneachd fhuaimreag) eadar /h/ (bho /x/) agus /r/ ; an seo mar a bhitheadh dùil chan eil an ionnsaigh lideach /hr/ ceadaichte ; ach cuideachd chan eil an lideachadh /h-r/ ceadaichte nas motha.

Cluinnear /ʏ/ eipinteach (neo-fhreumh-eòlach) cuideachd air a h-eadar-suidheachadh eadar consan dùinte bileach agus lionnach ann an /apʰʏrʏn/ *aparan* ainr. (fuaim. caoch. còmhla ri /apʰʏrʏn/ *apran*), B **apron** (ach iol. /apʰʏrʏnʏn/ *apronan*), /ʏ ˈxomʏrixʰ/ *A’ Chomaraich* ainr. dil. (‘APPLECROSS’) MG **commairge**, **commairc(h)e** (DIL s.v. ‘commairge’), /ʏ ˈgʰipilʰinʰ/ *an Gibilinn* ainr. dil. (còmhla ri /ʏ ˈgʰipilʰinʰ/ *an Giblinn*), bt.

¹¹⁹⁶ by dissimilation and substitution of the diminutive ending

‘an Giblean’ (bun. neo-sh.) ; /s' ʔmɣl'ar'/ *simileir* ainr., BA **chimley**, **shimley** (agus *cf. cf.* Fraser 1914 : 402) ; /tʰɣmɣl'ar'/ *toimeileir* ainr. (‘A TUMBLER’) BA **tummler**, /u:pʰɣrat'/ *ùparaid* ainr., bt. ‘ùpraid’ ; eadar suathach bileach agus an lionnach /l'/ ann am /mɣfɣl'ar'/ *moifeileir* ainr. (‘CRAVAT’) bho B **muffler** ; eadar lionnach agus consan dùinte bileach ann an /L'urɣpɔst/ *Liùrabost* ainr. dil., bt. ‘Liùrbost’ (‘LEURBOST’) ; eadar lionnach /l'/ agus /s'/ ann an /ɾiɟl'ɣs'k'ɣn/ *oidhligsean* ainr., B **oilskin** ; eadar /s/ agus /x/ ann an /kLAsɣxu/ *Glasachu* ainr. dil., ; eadar /s/ agus /m/ ann an /ɣ'gʰr'isɣmɣs/ *an Criosamas* ainr. dil., bho B **Christmas** ; eadar /m/ agus /s/ ann am /pʰLũ:mɣs/ *plùmas* ainr. (‘A PLUM’) is dòcha bhon BA iol. **plooms**. Sna h-eisimpleirean seo uile chithear nach eil C₁C₂ ceadaidhte mar ionnsaigh lideach, agus a bharrachd nach eil an lideachadh heitreilideach C1-C2 ceadaidhte.

7.9.3.13 /ɣ/ neo-fhreumh-eòlach aig deireadh-facail, ann am faclan le freumh-eòlas SG :

/a:tʰ(ɣ)/ *àit(e)* ainr., SG **áit(t)** (DIL s.v. ‘áitt’) ; /pɾuɣɟɣL'ɣ/ *buachaille* ainr. (le schwa seasmhach) SG **búachail**, **bóchail** (DIL s.v. ‘búachail’) ; /kʰLaxɣr'ɣ/ *clachaire* ainr. (‘A STONEMASON’) (ach cuideachd /kʰLaxar'/ *clachair*, mar fhuaimneachadh caochlach, chan ann mar thoradh air schwa às-tuislidh) ; /komɪN'ɣ/ *comaine* agus /komɪN'/ *comain* ainr. (fhuaimneachaidhean caoch., chan e eisimpleir de schwa às-tuislidh¹¹⁹⁷ a tha seo) (‘BEHOLDENNESS’) bt. ‘comain’ SG **commáin**, **commáin** (DIL s.v. ‘commáin’) ; /t'evɪN'ɣ/ *deimhinne* br. (le schwa seasmhach) bt. ‘deimhinn’ SG **demin** (DIL s.v. ‘deimin’) ; /er'ɣr'ɣ/ *eirire* ainr. (le schwa seasmhach), bt. ‘oirthir’ (‘COAST’) MG **airer** (DIL s.v.) ; /ilʰɣr'ɣ/ *iolaire* ainr. (le schwa seasmhach) MG **ilar** (DIL s.v.) ; /mǎLix'(ɣ)/ *malaich(e)* ainr. (‘AN EYEBROW’) *cf.* SG cusp. tabh. sg. **malaig** (DIL s.v. ‘mala’) ; /mǔ:N'ɣ/ *mòine* ainr. (le schwa seasmhach) MG **móin** (DIL s.v.) ; /t'ɣ' ʰsɣɣRN(ɣ)/ *Disathairn(e)* ainr. dil., MG **dia S(h)atharn** (DIL s.v. ‘3 día).

¹¹⁹⁷ caducous

7.9.3.14 /ʎ/ neo-fhreumh-eòlach aig deireadh-facail, ann am faclan-iasaid bho SL :

/pa:t^h(ʎ)/ *bàt(a)* ainr., SL cusp. **bát** ; /t^hot^h(ʎ)/ *tobht(a)* ainr. (làrach togalaich, ‘ROOFLESS RUIN’) SL **topt**.

7.9.3.15 /ʎ/ neo-fhreumh-eòlach aig deireadh-facail, ann am faclan-iasaid bho B, BA (airson beachd air adhbhar a dh’fhaodadh a bhith ann don schwa seo faic Ó Dochartaigh 1981 : 238) :

(i) /ʎ/ sheasmhach : /pakʎ/ *baga* ainr., B **bag** ; /pa:l’ʎ/ *bàla* ainr., bt. ‘bàlla’ (‘A BALL’) B **ball** ; /p[ou]l’ʎ/ *bobhla* ainr., B **bowl** ; /poLʎ/ *bolla* ainr. (‘A BUOY’) BA **boll, bow** ; /poLʎ/ *bolla* ainr. (‘A BOLL’ de mhin) BA **boll, bow** ; /k^h[ʎi]l’ʎ/ *coibhle* ainr. (‘A COCK OF HAY’) BA **quile, quoil, coil** ; /k^h[ui]l’ʎ/ (t. deas) *cuibhle* ainr., B **wheel** (agus faic Ó Dochartaigh 1996 : 309-12) ; /t’e:l’ʎ/ *dèile* ainr. (‘BOARD FOR CORPSES’) BA **dale** (= B **deal**) ; /trɛ:nʎ/ *drèana* ainr., B **drain** ; /tresʎ/ *dreasa* ainr., B **dress** ; /es’ʎr’ʎ/ *eisire* ainr. (*Ostrea edulis*) B, BA **oyster** ; /flakʎ/ *flaga* ainr., B **flag** ; /flu:rʎ/ *flùra* ainr. (‘A FLOWER, POT-PLANT’) BA **flour, floer** ; /f[ʎi]nʎ/ *foidhne* br., B **fine** ; /frɛ:mʎ/ *frèama* ainr., B **frame** ; /k’ɛ:l’ʎ/ *gèile* ainr., B **gale** ; /kũNʎ/ *gunna* ainr., B **gun**, MB **gonne** ; /L[ʎi]nʎ/ *loidhne* ainr., B **line** ; /lʎnts’ʎ/ *loi’ntse* ainr. (‘LUNCH, A PACKED LUNCH’) B **lunch** ; /mɛ̃ts’ʎ/ *maidse* ainr. (‘MATCH’) B **match** ; /mũkʎ/ *muga* ainr., B **mug** ; /p^hanʎ/ *pana* ainr., B **pan** ; /p^hɛnʎ/ *peana* ainr., B **pen** ; /p^he:nʎ/ *pèana* ainr., B **pane** ; /p^he:l’ʎ/ *pèile* ainr., B **pail** ; /p^hjuRNʎ/ *piurna* ainr. (‘COTTON-REEL’) BA **pirn** ; /p^hlãnk^hʎ/ *planca* ainr., B **plank** ; /pl’ɛ:nʎ/ *plèana* br., B **plain** ; /p^hʎnʎ/ *poi’na* ainr. (‘A PIN’, gu sònraichte ann an greusachd) BA **pin** ; /p^hɔ:Lʎ/ *pòla* ainr. (‘A POLE, FLAGPOLE’) B **pole** ; /p^hr’ĩ:nʎ/ *prìne* ainr., is dòcha bho BA **preen** ; /Rik’ʎ/ *rìge* ainr. (caora fhìreann leth-spothte) BA **rig** ; /s’e:nʎ/ *sèine* ainr., B **chain** ; /s’it^hʎ/ *siota* ainr., B **sheet** ; /s’ukʎ/ *siuga* ainr., BA **joug**, B **jug** ; /sɔ:pʎRʎ/ *sòbarra* br. (‘MODERATE, NOT EXCESSIVE’) BA **sober** ; /s[ʎi]nʎ/ *soidhne* ainr., B **sign** ; /staLʎ/ *stala* ainr., B **stall** ; /stamp^h(ʎ)/ *stamp(a)* ainr., B **stamp** ;

/st̪iʁiʁˈʁ/ *staidhre* ainr., B **stair** ; /s̪iʁʁlˈʁ/ *suaile* ainr. (M.) (‘SWELL, LARGE WAVE’)
 BA **sool**, **sweel** ; /t̪iːtˈʁ/ *tide* ainr., B **tide** ; /t̪ʰʁnʁ/ *toi’na* ainr., litreachadh bt. ‘tiona’
 B **tin** ; /t̪ʰr̥ɛːnʁ/ *trèana* ainr., B **train** ; /t̪ʰrikˈʁ/ *trige* ainr., B **trick** ; /vɔːlˈʁ/ *vòla* ainr.
 (ann an cluich chairt) B **vole**.

- (ii) /ʁ/ às-tuislidh : /p̃ʁnkʰ(ʁ)/ *banc(a)* ainr., B **bank** ; /parilˈt̪ʰ(ʁ)/ *barailt(e)* ainr., B **barrel** ; /k̪ʰɔːt̪ʰ(ʁ)/ *còt(a)* ainr., B **coat** ; /t̪i̯ɛuʁs(ʁ)/ *danns(a)* ainr., B **dance** ; /t̪iːkˈ(ʁ)/ *dig(e)* ainr. (‘DITCH, DRAIN’) MB **dike** ; /tr̥ʉng(ʁ)/ *drung(a)* ainr., B **trunk** ; /L̪i̯ũuʁmp(ʁ)/ *lamp(a)* ainr., B **lamp** ; /lɔf(ʁ)/ *lof(a)* ainr. (‘LOAF, WHEATEN BREAD’) BA **loaf** ; /lɔt̪ʰ(ʁ)/ *lot(a)* ainr. (‘CROFT’) BA **lot** ; /Nˈɛ̃p̪ʰikˈ(ʁ)/ *neapaig(e)* ainr., BA **naipkin** ; /p̪ʰɔk̪ʰ(ʁ)/ *poc(a)* ainr., BA **pock** ; /Rɔːp̪ʰ(ʁ)/ *ròp(a)* ainr., B **rope** ; /sk̪iːrˈ(ʁ)/ *sgir(e)* ainr., SB **scīr** ; /s̪i̯ɛɛɛ.ʁnt̪ʰ(ʁ)/ *searbhant(a)* ainr. (‘FEMALE SERVANT’) B **servant** ; /skrit̪ʰ(ʁ)/ *sgriot(a)* ainr. (‘LONG COMPLAINT’) BA **screed** ; /s̪i̯Nˈk̪ʰ(ʁ)/ *sinc(e)* ainr. (‘A SINK’) B **sinc** ; /s̪i̯Nˈk̪ʰ(ʁ)/ *sinc(e)* ainr. (‘CORRUGATED GALVANISED IRON’) B **zinc** ; /ũːs(ʁ)/ *unns(a)* ainr., MB **unce**.

7.9.3.16 /ʁ/ neo-fhreumh-eòlach aig deireadh-facail agus a’ leantainn sònaraich, /m/ no /x/, gu h-ainmig /s/, uaireannan san fhacal gun bheum ann an co-fhillidhean, agus gu tric san eileamaid gun bheum ann an ainmean-àite (faic Robertson 1906-7 : 326-7) :

/p̪ʁʁʁ ˈt̪i̯ɛɛɛk/ *bàrr-dearg* ainr. (‘feamainn air a ghearradh’) ; /p̪i̯Nˈʁ ˈvr̥ik̪ʰ/ *Beinn Bhric* (le ginearalachadh den tabh. sa bhuaidhair) ; /ʁ ɟʰʁNʁ ˈmoːr/ *An Càrn Mòr* (ainm-àite) ; /ʁ ɟʰɛ̃Nʁ ˈpek/ *An Ceann Beag* (ainm-àite) ; /erˈ tʁ ʁˈɛ̃Nʁ ˈk̪ʰuːl/ *air do cheann-caol* cgr. (‘HEADLONG’) ; /k̪ʰɛ̃Nʁ ˈk̪ʰr̪i̯ũi̯Nˈ/ *Ceann-cruinn* (far-ainm fireannaich) ; /k̪ʁʁʁ ˈspit/ *corra-spiod* cgr. (‘TIPTOE’) ; /ʁ ɟʰromʁ ɾun/ *an Crom-raon* (ainm-àite) ; /t̪r̥ɔhitˈ nʁ ˈk̪ʰʁʰɔʁʁ ˈpikˈʁ/ *Drochaid na Cathrach Bige* (ainm-àite) ; /ʁ drumʁ ˈR̪i̯uʁɟ/ *an Druim Ruadh* (ainm-àite) ; /f̪i̯ʁʁʁ ˈɣaː/ *fealla-dhà* ainr. ; /k̪ʁʁʁ ˈk̪ʁʁst/ *garra-gart* ainr. (*Crex crex*, ‘CORNCRAKE’) ; /l̪omʁ ˈL̪i̯ːn/ *loma-làn* br. ; /masʁ ˈf̪i̯iʁ/ *masa fìor* (‘IF IT’S TRUE, IF ONE CAN BELIEVE IT’) ; /m̪elʁ ˈf̪oːri/ *Meall Fuaraidh* (ainm-àite) ; /ʁ m̪elʁ ˈmoːr/ *am*

Meall Mòr (ainm-àite); /nʲ mĩLˈʲ ʲɣLʲasʲ/ *na Mill Ghlasa* (ainm-àite); /mũLɔx nʲ mũLɔxʲ ˈprʲikʰʲ/ *mullach na Maolach Brice* (a' sealltainn riochd ginideach an ainm-àite /ʲ vuɫˈ ˈvrʲekʰ/ *a' Mhaoil Bhreac*); /ʲ bʰoLʲ ˈfatʲ/ *am Poll Fada* (ainm-àite); /skʲɛLʲ ˈpɑ:sʲ/ *sgèul-bàis* ainr.; /ʲ skʲʉRʲ ˈmo:r/ *an Sgùrr Mòr* (ainm-àite); /tʰoLʲ nʲ ˈdʰũNixʲʲn/ *Toll nan Tunnaichean* (ainm-àite).

7.9.3.17 /ʲ/ aig deireadh-facail ann an lidean gun bheum no ann am faclan gun bheum mar thoradh air call /k/ (bho */ɣ/) aig deireadh facail tro sandhi (faic cuideachd § 9.5):

(i) gu riaghailteach sna riochdan cumhach de ghnìomhairean ro na riochdairean pearsanta /tu/ *tu*, /sʲ ʲĩ(:)Nʲ/ *sinn*, /sʲ iʲ/ *sibh*: /ʲv[ʉə]lʲʲ tu/ *bhuailea(dh) tu*, cf. /ʲv[ʉə]lʲʲk ɑ/ *bhuaileadh e*; /xʲ i. i sʲ ʲĩNʲ/ *bhuailea(dh) sinn*; /ʲɣu:tʲ sʲ iʲ/ *dh'fhaodadh sibh*, cf. /ʲɣu:tʲk ɑtʲ/ *dh'fhaodadh iad*.

(ii) eile: /ʲ ɣʉRʲ ˈmo:r/ *an Gàrradh Mòr* (ainm-àite), /ʲ ɣʉRʲ ˈtu/ *an Gàrradh Dubh* (ainm-àite), /Lɔxʉn ʲtu hʲ ɣʉRʲ ˈɣuɣʲ/ *Lochan Dubh a' Ghàrraidh Dhuibh* (ainm-àite), ach cf. /ʲ ɣʉRʲk ʲiʲʲRʲʲNʲ/ *an Gàrradh Iarrainn* (ainm-àite).